

Euroopa Liit
Euroopa struktuuri-
ja investeerimisfondid

Eesti
tuleviku heaks

KULTUURIMINISTEERIUM

EAS
Enterprise Estonia

EESTI KONJUNKTUURIINSTITUUT

ESTONIAN INSTITUTE
OF ECONOMIC RESEARCH

Rävala 6 19080 Tallinn tel 668 1242 faks 668 1240 e-post eki@ki.ee

Eesti loomemajanduse olukorra uuring ja kaardistus

Tallinn
Aprill 2018

Eesti Konjunkturiinstituut
Rävala 6 19080 Tallinn
tel 6 681 242
e-mail: eki@ki.ee
<http://www.ki.ee>

Copyright © Eesti Konjunkturiinstituut

SISUKORD

1. EESTI LOOMEMAJANDUSE KAARDISTAMINE
2. ARHITEKTUUR
3. Audiovisuaalvaldkond – FILM JA VIDEO
4. Audiovisuaalvaldkond – RINGHÄÄLING
5. DISAIN
6. ETENDUSKUNSTID
7. KIRJASTAMINE
8. Kultuuripärand – KÄSITÖÖ
9. Kultuuripärand – MUUSEUMID
10. Kultuuripärand – RAAMATUKOGUD
11. KUNST
12. MEELELAHUTUSTARKVARA
13. MUUSIKA
14. REKLAAM

Töö autorid:

Marje Josing	(üldjuhtimine, loomemajanduse üldosa)
Evelin Ahermaa	(kaardistamise projekti juhtimine, loomemajanduse üldosa, kunst)
Aet Vanamölder	(arhitektuur, kultuuripärand: käsitöö)
Kiira Martens	(disain, kultuuripärand: muuseumid)
Ülo Mattheus	(audiovisuaalvaldkond: ringhääling, film ja video)
Lia Lepane	(muusika)
Kelly Tänav	(kirjastamine)
Bruno Pulver	(meelelahutustarkvara)
Elmar Orro	(kultuuripärand: raamatukogud)
Maris Viileberg	(etenduskunstid)
Katrin Nittim	(reklaam)

EKI koostööpartnerid:

Katrin Eha	Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus
Ele Reiljan	Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus
Anu-Maaja Pallok	Kultuuriministeerium

1. EESTI LOOMEMAJANDUSE KAARDISTAMINE

SISUKORD

MÕISTED JA LÜHENDID	6
SISSEJUHATUS.....	10
1.1. EESTI LOOMEMAJANDUSE KAARDISTAMISE EESMÄRGID	15
1.2. UURINGU TEOSTAMISE METOODIKA	16
1.2.1. UURINGU TEOSTAMISE ETAPID	16
1.2.2. ANDMEALLIKAD	24
1.2.3. METOODIKAST JA ANDMEALLIKATEST TULENEVAD PIIRANGUD.....	31
1.3. LOOMEMAJANDUSE MAHT EESTIS	34
1.4. LOOMEMAJANDUSE EKSPORT	45
1.5. LOOMEMAJANDUSE TOETUSTE MÕJU	50
1.5.1. LOOMEMAJANDUSE TOETUSTE MÕJU UURIMISE METOODIKA.....	50
1.5.2. LOOMEMAJANDUSE TOETUSTE MÕJU LOOMEETTEVÕTETE/ASUTUSTE HINNANGUTE PÕHJAL.....	52
1.5.3. LOOMEMAJANDUSE TOETUSTE MÕJU TUGISTRUKTUURIDE HINNANGUTE PÕHJAL	61
1.5.4. LOOMEMAJANDUSE TOETUSTE MÕJU VALDKONDLIKE KAARDISTUSTE PÕHJAL	68
1.6. HARIDUSE VÄLJUNDID	70
1.7. VALDKONDADE LÜHIKIRJELDUSED	72
KOKKUVÕTE.....	94
Lisa 1.1. Loomemajanduse ettevõtete/asutuste küsitluse ankeet ja küsitlustulemused	98
Lisa 1.2. Loomemajanduse tugistruktuuride küsitluse ankeet ja küsitlustulemused	103

MÕISTED JA LÜHENDID

Loomeettevõtja	Ettevõtja, kes tegutseb Äriregistri andmetel ühes või mitmes loomemajanduse valdkonnas või sidusvaldkonnas.
Loomeliit	Mittetulundusühing, kelle eesmärk on edendada ühte loomeala ja toetada oma liikmeks olevate loovisikute loometegevust.
Loomemajandus	Majandusvaldkond, mis põhineb individuaalsel ja kollektiivsel loovusel, oskustel ja andel, on võimeline looma heaolu ja töökohti intellektuaalse omandi loomise ja peamise müügiargumendina kasutamise kaudu ning kus loovisikud on protsessides kesksel kohal.
Loomemajanduse sidusvaldkond ehk sidus(tegevus)ala	Majandusvaldkond, mis paikneb kultuuri- ja loomeprotsesside väärtusahelas loomise, tootmise, levitamise ja vahendamise ning kättesaadavaks tegemise lülides ning milles peamine lisandväärtust loov sisend tuleb loomemajanduse valdkondadest.
Loomemajanduse tuumikvaldkond ehk tuumik(tegevus)ala ehk põhitegevusala	Loomemajanduse definitsioonis kirjeldatud valdkond.
Loovisik	Autoriõiguse seaduse tähenduses autor või esitaja; loovisikute ja loomeliitude seaduse järgi tegutseb järgmisel loomealal: arhitektuur, audiovisuaalne kunst, disain, etenduskunst, helikunst, kirjandus, kujutav kunst või stsenograafia.
Vabakutseline loovisik	Loovisikute ja loomeliitude seaduse kohaselt loovisik, kes tegutseb seaduses märgitud loomealal ja kes ei ole avalikus teenistuses või ei tööta töölepingu või muu sellesarnase iseloomuga võlaõigusliku lepingu alusel.
ACE	Euroopa Arhitektide Nõukogu (<i>Architects' Council of Europe</i>)
AS	aktsiaselts
BFM	Tallinna Ülikooli Balti filmi, meedia, kunstide ja kommunikatsiooni instituut
BIE	Rahvusvaheline Maailmanäituste ja -messide Büroo
BIU	<i>Bundesverband Interaktive Unterhaltungssoftware</i>
CERL	Euroopa Teadusraamatukogude Konsortsium
CLCLIS	Õigusinfokeskuste ja Õigusinfospetsialistide Konsortsium
EAFRD	Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfond (<i>European Agricultural Fund for Rural Development</i>)
EAHIL	Euroopa Tervishoiuteabe ja Meditsiiniarvatute Ühendus
EAK	Eesti Arhitektuurikeskus
EAKL	Eesti Ametühingute Keskliit
EAL	Eesti Ajakirjanike Liit
EAL	Eesti Arhitektide Liit
EO	Euroopa Audiovisuaalne Vaatluskeskus (<i>European Audiovisual Observatory</i>)
EAS	Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus
EAÜ	Eesti Autorite Ühing

EBLIDA	Euroopa Raamatukogude Teabe ja Dokumentatsiooni Liit
EDK	Eesti Disainikeskus
EDL	Eesti Disainerite Liit
EEKL	Eesti Elukutseliste Käsitöömeistrite Liit
EFA	Eesti Filmi Andmebaas
EFA	Euroopa Muusikafestivalide Assotsiatsioon
EFI	Eesti Filmi Instituut
EFJ	Euroopa Ajakirjanike Föderatsioon (<i>European Federation of Journalists</i>)
EFK	Eesti Filharmoonia Kammerkoor
EFO	Eesti Festivaliorkester
EHL	Eesti Heliloojate Liit
EIA	Euroopa Infoühendus
EIK	Eesti Interpreetide Kontsert
EIL	Eesti Interpreetide Liit
EKA	Eesti Kunstiakadeemia
EKEL	Eesti Ehituskonsultatsiooniettevõtete Liit
EKGL	Eesti Kujundusgraafikute Liit
EKI	Eesti Konjunkturiinstituut
EKK	Eesti Kultuuri Koda
EKKAK	Eesti Kaasaegse Kunsti Arenduskeskus
EKKL	Eesti Kammerkooride Liit
EKL	Eesti Koorijuhtide Liit
EKL	Eesti Kunstnike Liit
EKLTS	Eesti Kirjanike Liidu tõlkijate sektsioon
EL	Euroopa Liit
ELIC	Eesti Kirjanduse Teabekeskus (<i>Estonian Literature Centre</i>)
EMAL	Eesti Maastikuarhitektide Liit
EME	Eesti Muusika Eksport MTÜ
EMF	Eesti Muusikafestivalid MTÜ
EMKÜ	Eesti Muusikakogude Ühendus
EML	Eesti Moedisaini Liit
EMLS	Eesti Meestelaulu Selts
EMTAK	Eesti majanduse tegevusalade klassifikaator
EMÕL	Eesti Muusikaõpetajate Liit
EMÜ	Eesti Maaülikool
EMÜ	Eesti Muuseumiühing
ENLS	Eesti Naislaulu Selts
EPÜ	Eesti Planeerijate Ühing
EPÜ	Eesti Puhkpillimuusika Ühing
ERAL	Eesti Reklaamiagentuuride Liit

ERDF	Euroopa Regionaalarengu Fond
ERKL	Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liit
ERR	Eesti Rahvusringhääling
ERSO	Eesti Riiklik Sümfooniaorkester
ERÜ	Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing
ESA	<i>Entertainment Software Association</i>
ESL	Eesti Segakooride Liit
ESL	Eesti Sisearhitektide Liit
ETDM	Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseum
ETKAL	Eesti Turunduskommunikatsiooni Agentuuride Liit
ETPL	Eesti Trüki- ja Pakenditööstuse Liit
EV	Eesti Vabariik
FIDIC	Insenerkonsultantide Rahvusvaheline Föderatsioon (<i>International Federation of Consulting Engineers</i>)
FIE	füüsilisest isikust ettevõtja
HMN	Hasartmängumaksu Nõukogu
IALL	Rahvusvaheline Õigusraamatukogude Ühendus
IAML	Rahvusvaheline Muusikaraamatukogude Liit
IATUL	Rahvusvaheline Tehnikaülikoolide Raamatukogude Ühendus
ICOM	Rahvusvaheline Muuseumide Nõukogu (<i>International Council of Museums</i>)
IFI	Rahvusvaheline Sisearhitektide Ühendus (<i>International Federation of Interior Architects/Designers</i>)
IFJ	Rahvusvaheline Ajakirjanike Föderatsioon (<i>International Federation of Journalists</i>)
IFLA	Rahvusvaheline Maastikuarhitektide Föderatsioon (<i>International Federation of Landscape Architects</i>)
IFLA	Rahvusvaheline Raamatukoguühingute ja -institutioonide Liit
IFPI	Rahvusvaheline Fonogrammitootjate Föderatsioon
IGDA	Rahvusvaheline Mänguarendajate Ühendus (<i>International Game Developers Association</i>)
IRENA	Rahvusvaheline Taastuvenergia Agentuur
ISSN	rahvusvaheline jadaväljaande standardnumber (<i>International Standard Serial Number</i>)
KIK	Keskkonnainvesteeringute Keskus
KKEK	Kaasaegse Kunsti Eesti Keskus
KOP	kohalik omaalgatuse programm
KOV	kohalik omavalitsus
KULKA	Eesti Kultuurkapital
KuM	Kultuuriministeerium
KÜSK	Kodanikuühiskonna Sihtkapital
LIBER	Euroopa Teadusraamatukogude Liit

MTR	majandustegevuse register
MTÜ	mittetulundusühing
NACE	Euroopa Ühenduse majanduse tegevusalade klassifikaator (<i>Nomenclature statistique des activités économiques dans la Communauté européenne</i>)
OÜ	osaühing
PRIA	Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet
RT	Riigi Teataja
RVL	raamatukogudevaheline laenutus
SA	sihtasutus
SWOT	analüüsimudel (<i>strengths</i> – tugevused, <i>weaknesses</i> – nõrkused, <i>opportunities</i> – võimalused, <i>threats</i> – ohud, takistused)
TAB	Tallinna Arhitektuuri Biennaal
TDH	Tallinna Disaini Maja
TKK	Tartu Kõrgem Kunstikool
TLÜ	Tallinna Ülikool
TMW	Tallinn Music Week
TOP	paremik
TTK	Tallinna Tehnikakõrgkool
TTV	Tallinna Televisioon
TTÜ	Tallinna Tehnikaülikool
TÜ	Tartu Ülikool
USD	Ameerika Ühendriikide dollar

SISSEJUHATUS

Loomemajandus on majandusvaldkond, mis põhineb individuaalsel ja kollektiivsel loovusel, oskustel ja andel, on võimeline looma heaolu ja töökohti läbi intellektuaalse omandi loomise ja peamise müügiargumendina kasutamise kaudu ning kus loovisikud on protsessides kesksel kohal¹.

Loomemajandus on majanduse osa, kus luuakse otsest majanduslikku tulu, ja keskkond, mis võimaldab teistel majandusüksustel turul konkurentsivõimelisem olla ja tarbijaid leida. Aasta-aastalt on hakatud aina enam mõistma, et kultuur võib olla oluline majandusele lisandväärtuse andja ja läbi loomingu saab kujundada riigi kuvandit, kujundada kauba või teenuse identiteeti, sümboleid, müüa hoopis kõrgemat hinda maksvaid elamusi ja intellektuaalseid naudinguid.

Esimene loomemajanduse sektori kaardistamine toimus Eesti Konjunkturiinstituudi (EKI) poolt 2005. aastal, mil Kultuuriministeeriumi, Eesti Kultuurkapitali ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi finantseerimisel valmis ülevaade Eesti loomemajanduse seisust 2003. aastal.

Teine ja kolmas kaardistus valmisid Eesti Konjunkturiinstituudi poolt 2009. aastal ja 2013. aastal, tööde lõppeesmärgiks oli kaardistada loomemajanduse maht vastavalt 2007. aasta ja 2011. aasta seisuga, analüüsida trende Eestis loomemajandussektoris kaardistuste vahelistel perioodidel. Töö tellijaks oli mõlemal korral Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus (EAS). Valminud analüüsides kajastati, kuidas oli muutunud loomemajanduse osakaal kogu majandusest, milline oli loomemajanduse arengut toetavate poliitikameetmete mõju, millised probleemid takistasid sektori arengut ning millised olid arenguvõimalused.

Käesoleva, **neljanda loomemajanduse kaardistuse** koostas Eesti Konjunkturiinstituut 2017. ja 2018. aastal Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse tellimisel ja töö eesmärgiks oli analüüsida, kuidas on muutunud Eestis aastatel 2011-2015 loomeettevõtete ja töötajate arv ning tulu, et võrrelda, kuidas on muutunud sektori olulisus Eesti majanduses ja arengus. Oluline on tagada andmete võrreldavus üle aja, et tuua välja loomemajandussektori arengusuunad. Sellest tulenevalt kaasati samad loomemajanduse valdkonnad, mis eelmisel, 2013. aasta kaardistusel. Töös on kajastatud valdkondlikud arengud ning trendid. Teiselt poolt on loomemajanduse temaatika ja valdkonnad pidevas muutumises – välja on töötatud uusi tooteid ja teenuseid, rakendatakse uusi ärimudeleid jne. Kiire arenguga infotehnoloogilisel ja digiajastul on valdkondade väljundid ning oma loomingu edastamise võimalused avardunud, üha enam on loomemajanduses kasutusel veebiplatvormid ja digilahendused.

Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus on toetanud loomemajanduse arengut alates 2009. aastast. Perioodil 2015-2016 on EAS suunanud vahendeid ühelt poolt loomemajanduse taristu, tehnoloogilise võimekuse, tugistruktuuride arendamisesse, teiselt poolt aga ettevõtete ekspordivõime tõstmisesse ja ettevõtete inkubatsiooni. Käesolevas kaardistuses on analüüsitud riiklike toetusmeetmete mõju loomemajanduse sektorile ja loomeettevõtjate arengule, välja tuuakse ka ootused tulevikuks.

Eesti majandus läbis perioodil 2008-2009 majanduskriisi, millest taastuti alles 2015. aastaks, sest kriisijärgselt majandus küll kasvas, kuid alates 2013. aastast majanduskasv aeglustus. Uuest

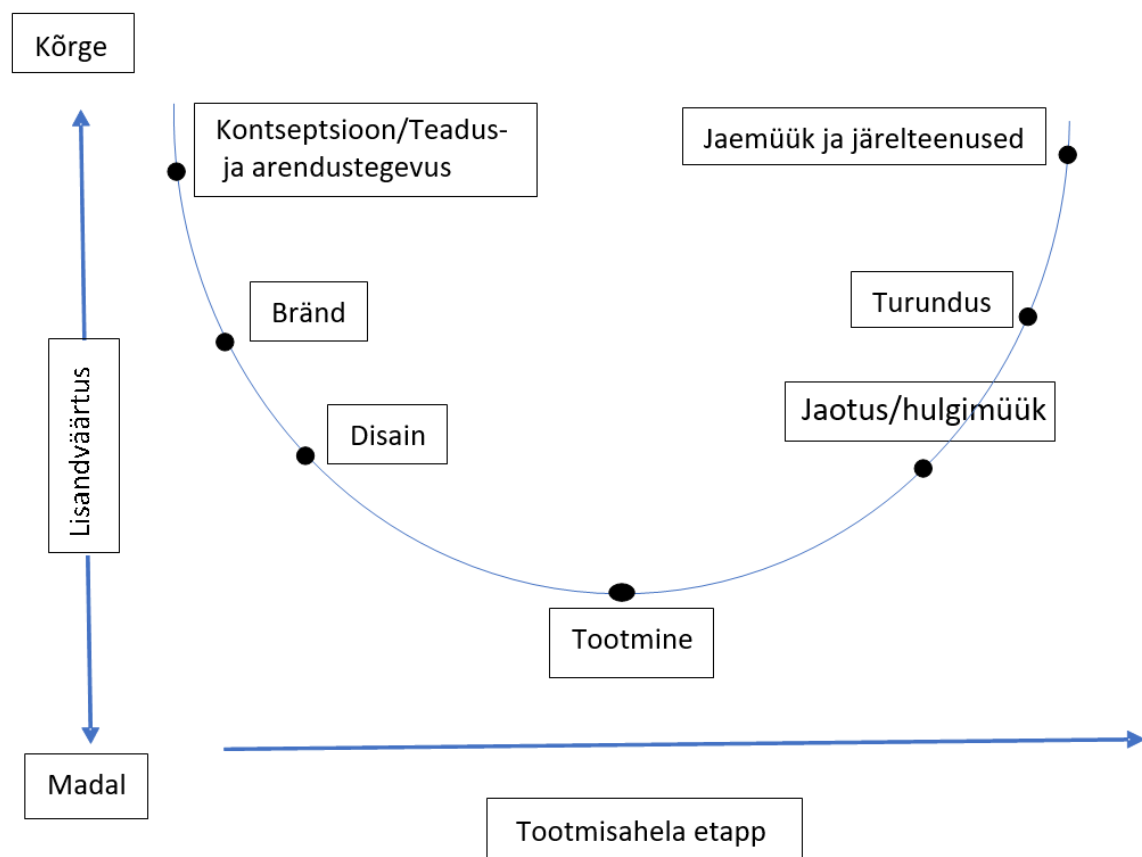
¹ Loomemajanduse tugistruktuuride, ühisprojektide ja ekspordivõimekuse arendamise toetamise tingimused ja kord, RT I, 06.01.2015, 12, <https://www.riigiteataja.ee/akt/LLS>

majanduskasvu kiirenemisest saab rääkida alates 2016. aasta IV kvartalist (SKP oli püsihindades 2007. aastal 17,8 mld eurot, 2015. aastal 17,6 mld eurot ning 2016. aastal 18,0 mld eurot). Seega jäid loomemajanduse käesolevas kaardistuses kajastatud perioodi 2011-2015 arengud ja muutused majanduse taastumisaasta. Töös on analüüsitud loomemajanduse arenguid võrreldavalt kogu ettevõtluse trendidega.

Eesti majandus on etapis, kus üha olulisemaks on muutumas suutlikkus luua ja müüa kõrgema lisandväärtusega tooteid ja teenuseid. Euroopa riikide ja regioonide konkurentsivõime suurendamiseks on väga oluliseks peetud teaduse ja tehnoloogia arengu igakülgset toetamist (Lissaboni strateegia) ning aina enam püüeldakse innovatsioonil ja teadmistel põhineva majandusarengu poole. Ka kultuurist ja loomingust tulenevaid seoseid majandustegevusega on hakatud rohkem väärtustama ning aduma, et kultuur võib anda majandusele olulist lisandväärtust kui seda osatakse muu majandusega siduda ja hästi müüa.

Analüüsides majandusprotsesse arenenud riikides, on viimase aastakümne jooksul ilmnenud selge trend – töötleva tööstuse tootmine on liikunud neist riikidest ära arengumaadesse (Aasia, India, Lõuna-Ameerika). Arenenud riigid pakuvad palju tootmisega seotud loomingulisi teenuseid: tootearendus, projekteerimine, disain, projektijuhtimine, turundus, mis haakuvad tihedalt loomemajanduse sektoriga. Taolist tootmise väärtusahelt saab iseloomustada nii-öelda naerukõveraga (vt joonis 1.1), mille kohaselt on väärtusahela keskmeks tootmistegevus, mida toetavad tootmise eri etappides kõrgema lisandväärtusega teenused. Antud kontseptsiooni esmaesitajaks oli 1992. aastal Stan Shih.

Joonis 1.1. Tootmise väärtusahel

Allikas: E. S. Steinfeld, *Playing Our Game: Why China's Rise Doesn't Threaten the West*, New York: Oxford University Press, 2010.

Rahvusvahelised ülevaated² rõhutavad loomemajanduse ülemaailmset kasvu, näidates loomemajandust olulise töökohtade ja heaolu loojana (ülemaailmselt 29,5 mln töökohta, mis moodustab 1% tööjõust ja loob 2 250 mld USD tulu). Loomemajandust iseloomustatakse noore ja ettevõtliku valdkonnana, mis pakub hõivet noorele tööjõule ning on oluliseks digimajanduse veduriks. Piirkonnad, kus on loomingul põhineva majanduse osakaal kõrgem, on atraktiivsemad.

Üldjoontes on Eesti loomemajanduse kaardistuse põhimõtted samad, mis rahvusvaheliselt, kuid erinevalt Eestist ei võeta rahvusvahelise metoodika kohaselt tuumikvaldkonnana arvesse kultuuripärandi säilitamist (seda eelkõige raamatukogudes, kuna puudub aktiivne majanduslik loometegevus).

Kuna kultuuri ja loomingut on varasemalt peetud äriliste eesmärkideta mittemõõdetavaks nähtuseks, siis enamasti jäid need riikliku statistika poolt katmata või kaeti ainult sisu pool. Nii on kogutud statistikat, kui palju korraldatakse muuseumides näitusi, luuakse filme, antakse etendusi, ilmub raamatuid, kuid me ei tea selle tegevuse majanduslikku tausta. Aina enam riike vaatab loomingul tuginevat majandust ühe olulise riigi majandustaset iseloomustava osana, samas seistakse probleemi ees, et regulaarne riiklik statistika seda valdkonda väga hästi ei kajasta. Nii ongi arenenud riikides hakatud läbi viima spetsiaalseid loomemajandust kaardistavaid eriuurimusi nii riiklikul kui regionaalsel tasandil³.

Uurimistöö objekti kirjeldamiseks on kasutatud väga erinevaid termineid – kultuuritööstus, autoriõigustööstus, loovtööstus, loomemajandus, elamusmajandus. Terminite mitmekesisus tuleneb valdkonna mitmetahulisusest – see on seotud kultuuriga, majandusega, autoriõigusega, loomeinimestega.

Riikides on loomemajanduse defineerimisel kasutatud erinevaid lähenemisi, mis varieeruvad vastavalt kohalikele tingimustele. Üldiselt on loomemajandus termin, mis märgib maailmas kiiresti kasvavat uut majandussektorit. Edukad majandusriigid on oma majandusstatistikat ümber korraldamas ja eraldanud sellest sektori, mille üldnimetuseks on olenevalt riikidest *creative industries*, eesti keeles loomemajandus. Riigiti on valdkonnad, mida loomemajanduse all mõeldakse, küll väga erinevad. Eesti lähenemine valdkondade valikusse on sarnane Suurbritannia lähenemisega, kuid samas ei saa eitada, et ka nende riikide kogemus, kus lülitatakse loomemajanduse alla suuresti meelelahutuslikud valdkonnad (loomaaiad, teemapargid), on huvipakkuv.

Loomemajanduse valdkondi võib jaotada väga erinevatest aspektidest lähtuvalt.

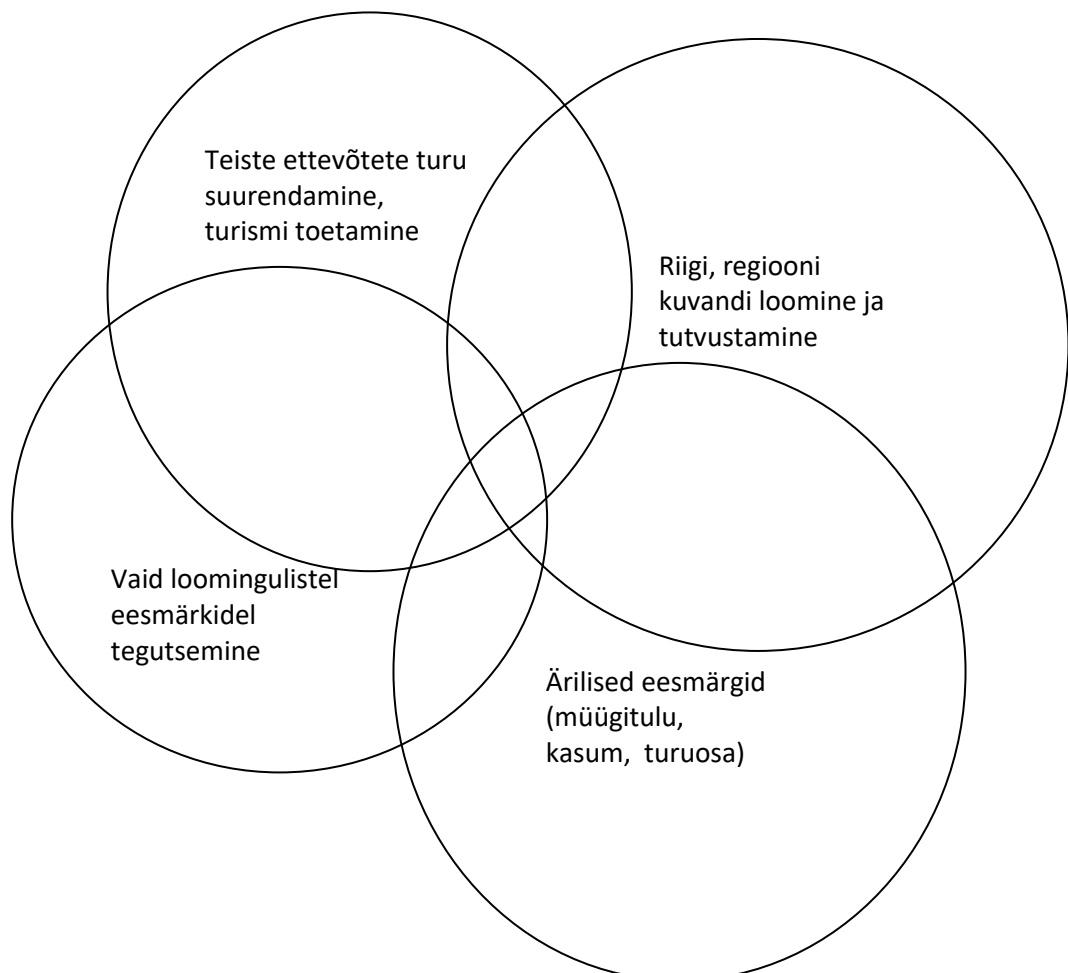
² Cultural times. The first global map of cultural and creative industries, December 2015, EY, http://www.worldcreative.org/wp-content/uploads/2015/12/EYCulturalTimes2015_Download.pdf
Mapping the Creative industries: a toolkit, Creative and Cultural Economy series /2, British Council. https://creativeconomy.britishcouncil.org/media/uploads/files/English_mapping_the_creative_industries_a_toolkit_2-2.pdf
New and changing Dynamics. How the global creative economy is evolving, 2017, British Council. https://creativeconomy.britishcouncil.org/media/resources/BC_CE_New_and_Changing_Dynamics_2017.pdf

³ Näiteks saab välja tuua alljärgneva Belgia uuringu: Mauri, C. A., Vlegels, J., Lucy, A., Lazzaro, E., Ysebaert, W. (2017) The Cultural and Creative Economy in the Brussels-Capital Region. Brussels: VUB. http://www.vub.ac.be/sites/vub/files/the_cultural_and_creative_economy_in_the_brussels-capital_region1.pdf

Ettevõtete ja loomeinimeste tegevuse põhieesmärgist lähtuvalt saab ettevõtted ja asutused jagada majandusmaastikul tinglikult neljaks (vt joonis 1.2):

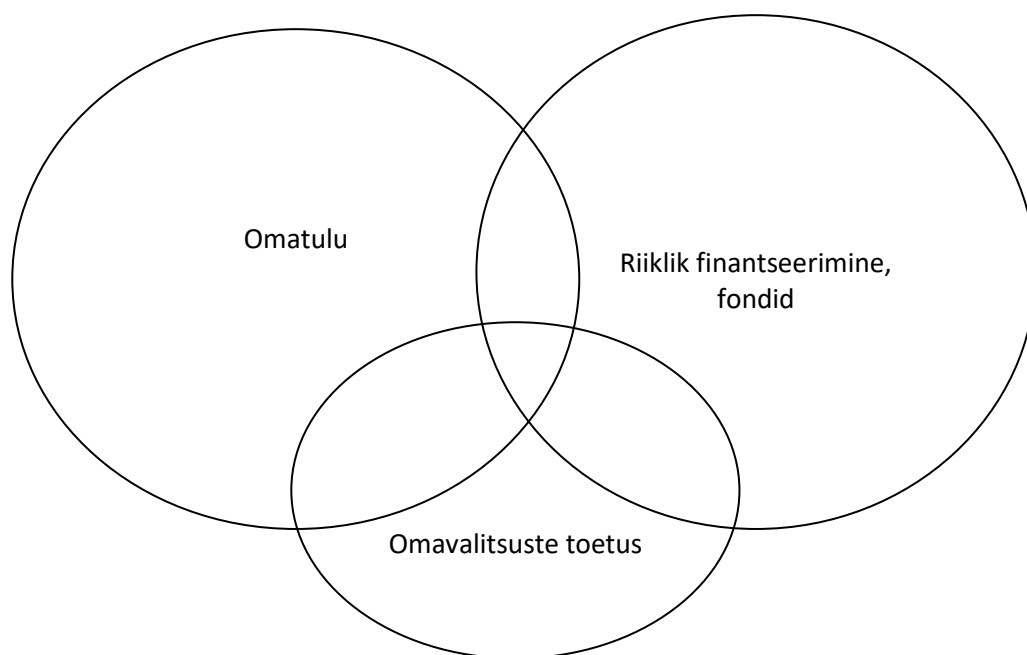
- a. Loomeettevõtted, kellel on selged ärilised eesmärgid (müügitulu, kasum, turuosa). Siin on väga selgeteks näideteks reklaami ja meelelahutustarkvara valdkonnad.
- b. Loomeettevõtted/asutused, kes suures osas riikliku või omavalitsuste finantseerimise toel korraldavad kultuuriüritusi, mis toovad riiki või regiooni nii sise- kui välituriste ja suurendavad sellega regiooni ettevõtete tulusid ning parandavad regiooni mainet. Siin võib nimetada festivale, kontserte, etendusi.
- c. Loomeettevõtted/asutused, kes suurendavad läbi kultuuri regiooni/riigi tuntust ja toovad nii kaudselt riiki välisinvesteeringuid ja soodustavad rahvusvahelist äri (filmitootjad, muusikud jne).
- d. Looeinimesed, kellel ei ole ärilisi eesmärgi ja kes naudivad loomisprotsessi, tegutsedes vaid loomingulistel eesmärkidel.

Joonis 1.2. Loomeettevõtete/asutuste jagunemine tegevuse põhieesmärgi järgi

Loomemajanduse valdkondi võib jagada ka selle alusel (vt joonis 1.3), kas tegutsetakse peamiselt kultuuriturult teenitava raha abil või on finantseerijaks riik (koos mitmete fondidega) ja omavalitsused. Nii tegutsevad muuseumid ja raamatukogud suuresti vaid riigi eelarvest eraldatavate summade arvel, teatrite jaoks on riigi eelarvest eraldatavad summad suure osakaaluga. Arhitektuuri valdkond, reklaamiette võtted, meelelahutustarkvara valdkond teenivad enamuse müügitulust aga vabalt turult.

Joonis 1.3. Loomemajanduse valdkondade jagunemine tulullika järgi

Loomemajanduse valdkondi saab eristada lisaks sellel alusel, kui kesksel kohal on antud valdkonnas loovisik ja kui pikk on ahel loomeinimesest tarbijani. Loomemajanduse ettevõtte on kogum erineva taustaga ja kompetentsidega isikutest. On ilmne, et kõige keskmiselt on loovisik (kunstnik, kirjanik, helilooja), kuid loomingu tarbijani viimiseks on vaja paljundajaid, levitajaid, toetavat infrastruktuuri, turundajaid jne. Nii on kunsti valdkonnas ahel kunstniku ja tarbija vahel lühike ja Eestis on palju vabakutseliste loovisikutena (sh FIE-dena) tegutsevaid kunstnikke. Samas kui filmiloojate või festivalide puhul räägime suurtest projektipõhistest meeskondadest. Ka kirjanikud vajavad oma loomingu lugejani toomiseks kirjastuste, trükitööstuse ja raamatumüüjate koostööd.

1.1. EESTI LOOMEMAJANDUSE KAARDISTAMISE EESMÄRGID

Esimest korda kaardistas Eesti Konjunkturiinstituut loomemajandust 2005. aastal Kultuuriministeeriumi, Eesti Kultuurkapitali ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi tellimusel. Üheskoos töötati välja esialgne metoodika, milles lähtuti eelkõige teiste riikide uurimiskogemusest. Järgnevate kaardistuste käigus on metoodikat edasi arendatud, pidades silmas rahvusvahelisi suundumusi loomemajanduses. 2005. aastal teostati loomemajanduse analüüs 2003. aasta seisuga, mis on olnud edasiste kaardistuste lähtepunktiks. Teine ja kolmas Eesti loomemajanduse olukorra analüüs valmis EKI poolt vastavalt 2009. aastal ja 2013. aastal Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse finantseerimisel. Perioodil 2003-2007 arenes loomemajandus kiire majandusarengu taustal ning suurenes ühiskonna ja sektori enda teadlikkus loomemajandusest. Ettevõtlust toetavate riiklike toetusmeetmete all tekkis võimalus esitada taotlusi loomemajanduse ettevõtetel. Perioodil 2007-2011 oli tegemist majanduskriisiga (2008-2009) ja sellest taastumisega.

Käesolevat neljandat loomemajanduse kaardistust teostab EKI koostöös Kultuuriministeeriumiga. Kaardistuse tellijaks on EAS ning tellija lähteülesandes tööle püstitatud peaesmärgid on alljärgnevad:

- kaardistada Eesti loomemajanduse sektor, analüüsida selle olulisust Eesti majanduses ja arengus;
- kirjeldada sektori ja valdkondade arengut ja trende ning loomemajanduse siduvat rolli teadmispõhise ühiskonna kujundamisel;
- analüüsida alates 2010. aastast rakendatud kõikide käesoleva uuringu sihtgrupile suunatud riiklike toetusmeetmete mõju sektori arengule;
- analüüsida loomeettevõtjate tulevikuootusi ja ambitsioone.

Uuringu tulemuste põhjal koostatava lõpparuande eesmärgiks on kujundada alus avalikkusele kultuuri- ja loomesektori olemuse, olulisuse ja tulevikuväljavaadete selgitamiseks ning lähtekohad kultuuri- ja loomemajanduspoliitikate ja -meetmete edasiseks kujundamiseks. Riikliku statistika ja täiendavalt kogutud või täpsustatud andmete analüüsi tulemusena tuuakse välja loomesektori osakaal hõives, ettevõtluses, SKP-s jms.

Tuginedes kaardistamisel saadud informatsioonile tehakse Eesti loomemajanduse sektori SWOT analüüs ning analüüsitakse loomemajanduse sektori seoseid teiste majandusharudega Eestis (nt milliste sektoritega on loomemajanduse valdkondadel ja sidusvaldkondadel kõige suurem seos või ühisosa, milles see seisneb, millistesse sektoritesse annavad loomemajanduse valdkonnad ja/või sidusvaldkonnad kõige enam lisandväärtust jne).

Kuna uuring *Eesti loomemajanduse olukorra uuring ja kaardistus* on korduvuuring, siis on selle teostamisel kasutatud maksimaalselt võimalust võrrelda andmeid eelnevate uuringutega.

Antud aruandes kaardistatakse kolmteist loomemajanduse valdkonda ning antakse ülevaade iga valdkonna ülesehitusest ja mahust.

1.2. UURINGU TEOSTAMISE METOODIKA

1.2.1. Uuringu teostamise etapid

Uuringu teostamine koosnes mitmest tööetapist:

1. loomemajanduse kaardistamise rahvusvahelise metoodika ja selle arengutega ning viimastel aastatel teostatud loomemajanduse uuringutega tutvumine;
2. Eesti loomemajanduse kaardistamise metoodika edasiarendamine;
3. riikliku statistilise, Äriregistri ja muude andmeallikate informatsiooni kogumine, tellimine, töötlus ja analüüs;
4. ekspertidelt intervjuude käigus andmete kogumine, töötlus ja analüüs;
5. disainiga haakuvate majandussektorite ekspertidelt (rõivatööstus, mööblitööstus, pakenditööstus jne) andmete kogumine, töötlus ja analüüs;
6. loomeettevõtete/asutuste juhtidelt küsitluse käigus informatsiooni kogumine, töötlus ja analüüs;
7. valdkondade ja valdkonnaüleste tugistruktuuride juhtidelt küsitluse käigus informatsiooni kogumine, töötlus ja analüüs;
8. uuringuaruande kirjutamine;
9. valdkondlike ümarlaudade korraldamine ja uuringuaruande täiendamine vastavalt ümarlaudadel ekspertidelt laekunud informatsioonile;

Loomemajanduse kaardistamise rahvusvahelise metoodika ja selle arengutega ning viimastel aastatel teostatud loomemajanduse uuringutega tutvumine.

Kultuuri ja loomingut kirjeldatakse ja mõõdetakse enamasti kunsti, esteetika ja konkreetse loomeala terminites. Loomemajanduse majanduslik kaardistamine lähtub sellest, et looming on majandusele oluline lisandväärtuste andja. Loomemajandust on eraldi sektorina väljatoodud ja mõõdetud nüüdseks üle 25 aasta. Teadusel ja innovatsioonil põhinevat majandust peetakse Euroopa Liidu poliitikadokumentides konkurentsivõime ja kasvu aluseks. Pidev toote- ja teenustearendus eeldab loomeinimeste paremat kaasamist ettevõtlusesse.

Käesolev loomemajanduse analüüs on teostatud selliselt, et ülevaade oleks võrreldav teiste riikide olukorraga ning tagaks võrdlusvõimaluse alates 2003. aastast. Enne uuringu koostamist tutvuti rahvusvahelise loomemajanduse analüüsi metoodika arengutega⁴. Rahvusvahelised loomemajanduse kaardistused analüüsivad sektori ettevõtete ja töötajate arve ning müügitulu (kogutulu), mis pannakse laiemasse riigi majanduse konteksti. Käesolev loomemajanduse kaardistus võtab eesmärgiks samasuguse statistilise informatsiooni kogumise. Majandusandmete puudumisel tuginetakse valdkonna ekspertide kaudsetele hinnangutele.

⁴ Cultural times. The first global map of cultural and creative industries, December 2015, EY, http://www.worldcreative.org/wp-content/uploads/2015/12/EYCulturalTimes2015_Download.pdf

Mapping the Creative industries: a toolkit, Creative and Cultural Economy series /2, British Council.

https://creativeconomy.britishcouncil.org/media/uploads/files/English_mapping_the_creative_industries_a_toolkit_2-2.pdf

Mauri, C. A., Vlegels, J., Lucy, A., Lazzaro, E., Ysebaert, W. (2017) The Cultural and Creative Economy in the Brussels-Capital Region. Brussels: VUB. http://www.vub.ac.be/sites/vub/files/the_cultural_and_creative_economy_in_the_brussels-capital_region1.pdf

New and changing Dynamics. How the global creative economy is evolving, 2017, British Council.

https://creativeconomy.britishcouncil.org/media/resources/BC_CE_New_and_Changing_Dynamics_2017.pdf

Riigiti on loomemajanduse sektori ja valdkondade defineerimine väga erinev ja sõltub traditsioonidest ja kultuurikontekstist. Esimene Eesti loomemajanduse uuring võttis aluseks Suurbritannia loomemajanduse definitsiooni ja metoodika. Teistmoodi on lähenenud Taani, kelle elamusmajanduse uuringud kaasavad lõbustuspargid ja muud sihtkohad, sündmused (konverentsid, messid, näitused, muuseumid, botaanika- ja loomaaiaid), gastronoomia ja ööelu, majutuse ja turismibürood, spordi ja vaba aja. Läti loomemajanduse ülevaated sisaldavad kultuurilist õppetegevust, vaba aega, meelelahutust ja muid kultuurisündmusi ning Leedu kaardistused õppetegevust, botaanika- ja loomaaedadeid, reisibüroosid ja reisikorraldajaid. Sõltumata valdkonna defineerimise lausest, püüavad arenenud riigid saada läbi kaardistamiste terviklikku ülevaadet loomemajanduse majanduslikust tähtsusest, mõjust teistele majandussektoritele ning sektori positsioonist Euroopa Liidu riikide kontekstis.

Loomemajanduse valdkondi võib jaotada mitmeti. 2006. aastal viis Euroopa Komisjon läbi ulatusliku uuringu⁵, kus loomemajanduse valdkonnad jaotati järgnevalt: tuumik kultuurivaldkonnad, kultuuritööstuse valdkonnad ja loovtööstuse valdkonnad. Loomemajanduse tuumiku moodustavad kultuuritooted, mille tarbimine toimub kohapeal, st inimene läheb nt teatrisse, galeriisse, muuseumisse või raamatukogusse. Tuumik kultuurivaldkondade ümber on kultuuritööstuse valdkonnad, kus on potentsiaal masstootmiseks ja ekspordiks, näiteks helisalvestised, arvutimängud, filmi ja videote DVD-d, raamatud jne. Kolmas ring on loovtööstus, mille väljund on funktsionaalne ja ammutab elemente kahest eelnevast ringist. Siia kuuluvad reklaami-, arhitektuuri- ja disainietteviõtted, kus loovisikute panus on oluline teenuse või toote kujundamisel.

Toodud jaotus on siiski tinglik, sest tänapäeval on loomingu edastamise võimalused avardunud olulisel määral, mitmeid lisavõimalusi pakuvad veebiplatvormid, näiteks võib kinosaalis või DVD vahendusel kodus nautida maailma tipplavastusi, tarbekunstil võib olla praktiline väljund ja siin on raske piiri tõmmata disainiga, interneti vahendusel saab osa virtuaalnäitustest jne. Arvestades tänapäeva väga kiirelt arenevat loomemajanduse mõistet, on EKI käsitlenud 13 valdkonda eraldi ja iga antud töö kasutaja võib teha loominguliselt just selliseid grupeeringuid, mida peab vajalikuks.

Eesti loomemajanduse kaardistamise metoodika edasiarendamine

Selleks, et tagada andmete ülevaatlikkus ja võrdlusvõimalus alates 2003. aastast, põhineb uurimismetoodika eelkõige varem läbiviidud uuringute metoodikal ja andmeallikatel. Metoodikat on aastate jooksul täiustatud vastavalt rahvusvahelistele arengusuundadele. Tuginedes varasemate kaardistuste käigus saadud kogemustele ning teades andmete kättesaadavusest tulenevaid piiranguid, töötati välja iga loomemajanduse valdkonna jaoks oma spetsiifiline uurimismetoodika, mis tulenes antud valdkonna eripärast. Vajaduse selle järele tingis peamiselt asjaolu, et riiklik statistika ei võimaldanud jätkuvalt koguda piisavalt vajalikku informatsiooni.

Töös eristati valdkonna tuumikalasid ning sidusalasid, mis teenindavad tuumikalasid ning edastavad neid laiemale üldsusele. Sidusvaldkond on defineeritav kui majandusvaldkond, mis paikneb kultuuri- ja loomeprotsesside väärtusahelas loomise, tootmise, levitamise ja vahendamise ning kättesaadavaks tegemise lülides ning milles peamine lisandväärtust loov sisend tuleb loomemajanduse valdkondadest. Sellist põhimõtet on töös arvestatud viies valdkonnas – arhitektuur on tuumikala ja ehituslik insener-

⁵ The Economy of Culture in Europe: Study prepared for the European Commission, 2006, KEA European Affairs, http://ec.europa.eu/assets/eac/culture/library/studies/cultural-economy_en.pdf

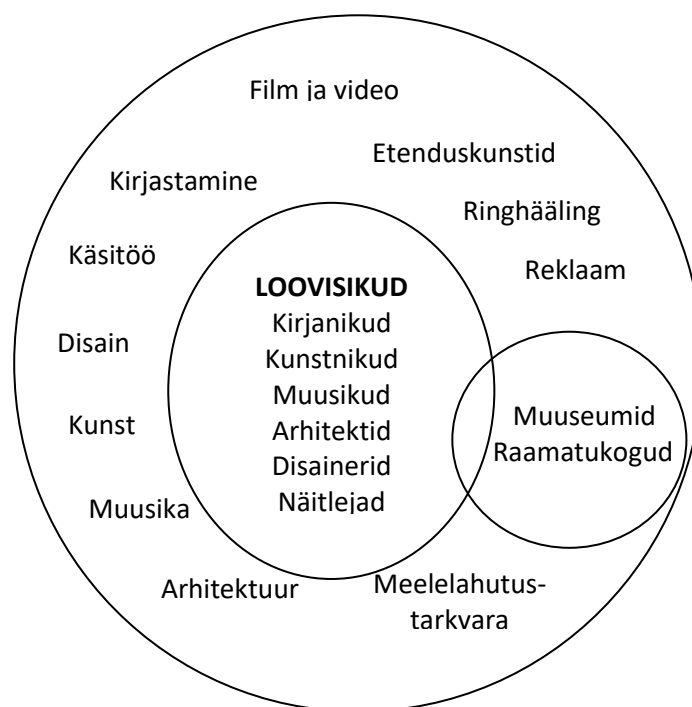
tehniline projekteerimine selle sidusala; samamoodi on kirjastamine tuumikala ja trükindus selle sidusala, kunsti valdkonnas on kunstitarvete jaemüüki, kunstiteoste raamimist, restaureerimist ning produktsiooni käsitletud sidusaladena ning muusika puhul moodustavad tuumiku autorid, interpreedid, fonogrammitootjad, kontserdi- ja festivalikorraldajad ning seotud tegevusaladeks on erakoolid, muusikariistade tootjad ja müüjad, helisalvestiste paljundajad ja müüjad ning kontserdi korraldust abistavad tegevused; uue kiiresti kasvava valdkonnana on sidusalad välja toodud ka meelelahutustarkvara puhul (s.o. teenuste osutajad mängude arendajatele ning importijad, lokaliseerijad).

Käesolev uuring kaardistab eelmise uuringuga sarnaselt kolmteist loomemajanduse valdkonda (trükitähtedes):

VALDKOND	ALAVALDKOND
ARHITEKTUUR	• arhitektuur • sisearhitektuur • maastikuarhitektuur • ehituslik insener-tehniline projekteerimine (sidustegevusala)
Audiovisuaalvaldkond	• FILM JA VIDEO • RINGHÄÄLING
DISAIN	• toote- ja unikaaldisain
ETENDUSKUNSTID	• teater • tants • festivalid
KIRJASTAMINE	• kirjastamine • trükindus (sidustegevusala)
Kultuuripärand	• KÄSITÖÖ • MUUSEUMID • RAAMATUKOGUD
KUNST	• kujutav kunst • kunstitarvete jaemüük, kunstiteoste raamimine, restaureerimine, produktsioon (sidustegevusalad)
MEELELAHUTUSTARKVARA	• mobiili-, <i>online</i>-, arvuti- ja konsoolimängud • teenuste osutajad mängude arendajatele, importijad, lokaliseerijad (sidustegevusalad)
MUUSIKA	• autorid ja interpreedid • tootmine • elav esitus • erakoolid, muusikariistade valmistamine ja müük, salvestiste paljundus ja müük, kontserdikorralduse abitegevused (sidustegevusalad)
REKLAAM	• reklaamindus • meediavahendus

Loomemajanduse keskmes on loovisikud (vt joonis 1.4), st kirjanikud, muusikud, kunstnikud, disainerid, käsitöölised, arhitektid, näitlejad, tantsijad jt. Siinkohal on tegemist nii-öelda avatud loendiga, kuna loovisikute nimekiri on oluliselt pikem. Autoriõiguse seaduse tähenduses on loovisik autor või esitaja ning loovisikute ja loomeliitude seadus sätestab, et loovisik tegutseb järgmisel loomealal: arhitektuur, audiovisuaalne kunst, disain, etenduskunst, helikunst, kirjandus, kujutav kunst või stsenaarium. Loovisikud on iseendale tööandjaks või töötavad loomettevõtetes ja muudes majandussektorites (nt infotehnoloogia, kaubandus, tööstus), kus panustavad läbi arendustegevuse, brändi loomise või disaini kõrgema majandusliku lisandväärtuse loomisesse. Mõned majandussektorid on keskendunud loomingu kättesaadavaks tegemisele ja sõltuvad täielikult loovisikute tegevusest, nt trükitööstus, helisalvestiste tootjad. Muuseumid ja raamatukogud on eripärased loomemajanduse valdkonnad, seal tegeletakse loomingu säilitamise, eksponeerimise ja kasutusse andmisega.

Joonis 1.4. Loomemajanduse tuumik ja sellest sõltuvad valdkonnad

Erinevaid loomemajanduse valdkondi iseloomustab üha süvenev interdistsiplinaarsus ja jätkuv integreerumine teiste kultuuri- ja majandusvaldkondadega. Seejuures on tekkinud ka valdkonnaüleseid kontserne (ringhäälingu, kirjastamise ja reklaami osas). Toodust tulenevalt on kaardistusel väga raske valdkondi konkreetselt piiritleda. Valdkondadevaheline piirjoon on ka aja jooksul muutuv, näiteks on lähedastes seostes kunst, disain ja käsitöö, kuid kunst läheneb üha enam ka teistele valdkondadele (kasutades sisendina nt filmi ja videot, etenduskunste, muusikat ning olles vastupidi ka ise neile sisendiks), disain on omakorda seotud sisearhitektuuriga, audiovisuaalvaldkonnas on tihedalt põimunud filmi ja video ning ringhäälingu ettevõtted, läbi reklaami vahendamise meedias on ringhääling ja kirjastamine omakorda tihedalt läbi põimunud reklaami valdkonnaga, viimane on üha enam seotud ka meelelahutustarkvaraga, muusika ja etenduskunstide valdkondade vahele piiri tõmbamine on ajas aina keerulisem jne. Siiski on loomemajanduse ettevõtted püütnud kaardistusel jaotada lähtuvalt põhitegevusalast eri valdkondadesse.

Käesoleva uuringu ja kaardistamise käigus koostas EKI ülevaate sektoritest, millel on loomemajanduse valdkondadega (sh sidusvaldkondadega) kõige suurem seos või ühisosa, milles see seisneb, kus on potentsiaal kasutamata, milliseid valdkondi võiks tulenevalt loomemajanduse definitsioonist täiendavalt käsitleda loomemajanduse valdkondadena ja/või sidusvaldkondadena.

Ühisosa ja seoseid saab mõõta:

- kvalitatiivselt (läbi eksperthinnangute);
- kvantitatiivselt (läbi reaalselt majandusse lisanduva tulu ja töökohtade).

Kvalitatiivsete seoste kohta leiab valdkondade lühikokkuvõtete juurest ühiskonda lisanduva väärtuse informatsiooni (vt alaptk 1.7), kus on eksperthinnangute abil loodud joonised seoste kohta ja koostöö potentsiaali kasutamise kohta (seoste tugevust iseloomustab valgusfoori meetoodika, kus roheline tähistab suurt ühisosa ja seost, kollane märgib keskmise tugevusega koostööd ning punane tähistab osaliselt kasutamata koostööpotentsiaali, mille arvel oleks võimalik ühiskonda ja ettevõtlusesse lisanduvat väärtust suurendada). Koostöö ja seoste tugevust loomemajanduse sektorite vahel ning teiste majandusharudega iseloomustavad ka joonised iga valdkonna organisatsiooni ja poliitika alapeatükis.

Kvantitatiivsete hinnangute läbi saab koostööd iseloomustada eelkõige mingi konkreetse kultuurisündmuse majanduslikku mõju analüüsid. EKI on alates 2010. aastast koostanud väga mitmeid majandusliku mõju uuringuid ja töötanud välja ka selleks vajaliku meetoodika.

Nii võiks nimetada järgnevaid uuringuid:

- Kultuuri- ja spordisündmuste regionaalse majandusliku mõju hindamine ja analüüs – Viljandi Kitarrifestival (EKI 2010);
- Eestis toimuvate kultuuri- ja spordisündmuste regionaalse majandusliku mõju hindamine ning analüüs (EKI 2012): Otepää maailmakarika etapp, Tartu Maraton, Pärnu Jäähfestival, Jõhvi Balletifestival, Ruila Kevadtuur, Punk Laulupidu, Naiste Tantsupidu, Rabarock, Suure-Jaani Muusikafestival, Sõru Jazz, Muhu Tulevikumuusika Festival “Juu Jääh”, Saaremaa Ooperipäevad, Folkloorifestival Europeade, Viljandi Pärimusmuusika Festival, Põlva jalgpalliturniir Lootosspring, Leigo Järvemuusika, Viru Folk, Narva Energajooks, Augustibluus, Saaremaa Ralli;
- Regionaalse majandusliku mõju uuring: Maamess 20.-22.04.2017 (EKI 2017);
- Sotsiaalmajandusliku mõju uuring: 21.-22.01.2017 kahevõistluse kontinentaalkarika etapp, 18.-19.02.2017 murdmaasuusatamise maailmakarika etapp (EKI 2017);
- Pimedate Ööde Filmifestivali 17.11–03.12.2017 majandusliku mõju hinnang (EKI 2017).

Nende valdkondade kohta, kus loomemajandus on tihedalt muude sektoritega kokku kasvanud (disain ja mööblitööstus, disain ja rõivatööstus, kunst ja trükindus, reklaam ja jaekaubandus jne) on kvantitatiivset mõju raske eraldi välja tuua, sest reaalsektor ei saa tänapäeval üldse edukalt tegutseda, kui ta loomemajanduse sisendit ei kasuta. Ka rahvusvaheliselt käsitletakse uuringutes ikkagi loomemajanduse valdkondade iseloomustamiseks eelkõige valdkonna enda ettevõtete majandustulemusi.

Riikliku statistilise, Äriregistri ja muude andmeallikate informatsiooni kogumine, tellimine, töötlus ja analüüs

Eesti loomemajanduse kaardistamisel võeti majandusinfo kogumisel aluseks Eesti majanduse tegevusalade klassifikaator (EMTAK 2008), mis on rahvusvaheliselt ühtlustatud majanduse tegevusalade klassifikaatori⁶ NACE Eesti versioon. Uurimus annab majandus-statistilise ülevaate Eesti loomemajanduse valdkondade mahust 2015. aastal (võimalusel on valdkondlikes ülevaadetes esitatud ka 2016. aasta andmed), trendidest perioodil 2011-2015 (kuna loomemaandust kaardistatakse 4-aastase intervalliga) ja loomemajanduse olulisusest Eesti majanduses. Majanduslike näitajatenä kasutati valdkonnas töötavate inimeste arvu, ettevõtete ja mittetulunduslike ühingute arvu, müügitulu (kogutulu), puhaskasumit, eksporditulu jne. Riikliku statistika analüüsi tulemusena toodi välja loomesektori osakaal hõivest, ettevõtlusest, SKP-st jms.

Äriregistris registreerivad oma tegevuse ka kõik füüsilisest isikust ettevõtjad. Füüsilisest isikust ettevõtjad on arvesse võetud töötajate arvu ja tulude näitajates. Mittetulundusühingud esitavad Äriregistrile majandusaasta aruande ning käesolevas kaardistuses oli võimalik kasutada varasemate kaardistustega võrreldes suuremal määral mittetulundusliku sektori andmestikku, kuna see on paranenud. Valdkondade koondnäitajad sisaldavad mittetulundusühingute ja nende töötajate arvu ning tulusid.

Riikliku statistika peamiste allikadena kasutati Statistikaameti ja Äriregistri andmebaase, lisaandmeallikadena kaasati Kultuuriministeerium, loomeliidud ning vajadusel muud statistikat omavad asutused. Andmeallikad on kirjeldatud järgmises alapeatükis ja valdkondlikes ülevaadetes.

Ekspertidelt intervjuude käigus andmete kogumine, töötlus, analüüs

Ekspertidelt oli intervjuude käigus andmete kogumine vajalik seetõttu, et statistiline andmestik ei võimaldanud saada kogu analüüsiks vajalikku informatsiooni. Otseste majandusandmete puudumisel püüti neid ekspertide hinnangute korrast tuletada kaudsetest andmetest (nt käsitöö valdkond ei kuulu EMTAK-s eraldi ühegi koodi alla; muusika valdkond on aga registreerunud paljude EMTAK koodide alla, sh teiste majandussektorite omadesse; disaini EMTAK koodi on registreerinud paljud ettevõtted, kellel seos disainiga puudub; ning kunsti valdkonnas on suurel määral vabakutselisi loovisikuid, kelle tegevus ei kajastu Äriregistris). Ekspertideks olid 13 valdkonna loomeettevõtjate/asutuste ja organisatsioonide (liidud, arenduskeskused, ülikoolid jne) esindajad, kellega suheldi kohtumistel, telefoni ja e-posti teel. Selgitamaks välja, kellega informatsiooni saamiseks kontakteeruda, pöörduti ettevõtete/asutuste ja organisatsioonide poole, kust soovitati, kes on vastavatel teemadel kõige kompetentsemad vastama. Ekspertid andsid väärtuslikku sisulist informatsiooni andmete tõlgendamise ja laiemalt valdkonna toimimise kohta.

Disainiga haakuvate majandussektorite ekspertidelt (rõivatööstus, mööblitööstus, pakenditööstus jne) andmete kogumine, töötlus ja analüüs

Eesti reaalmajandusse saab loomemajanduse valdkondadest anda suurima lisandväärtuse kasvu disain, käesolevalt on disain Eesti majanduses alakasutatud (tööstuses, teeninduses jne). Sellekohane statistika

⁶ Euroopa Ühenduse majanduse tegevusalade klassifikaator (*Nomenclature statistique des activités économiques dans la Communauté européenne – NACE*)

puudub, kuivõrd on disainerid teiste majandussektorite töötajateks. Eelnevast tulenevalt lülitati disaini valdkonna kaardistusse ka haakuvate majandussektorite ekspertidelt saadud andmed ja hinnangud.

Sisendina loomemajanduse kaardistuse disaini valdkonda koguti teiste majandussektorite⁷ ekspertidelt infot järgmiste probleemide kohta:

- o kuivõrd rakendatakse loomesektori sisendit;
- o kas loomemajanduse spetsialistid on tööl oma firmas või tellitakse töö väljast;
- o kas palgatakse Eesti või välismaa loomeinimesi (miks);
- o kui ei kasutata loomesektori sisendit, siis miks;
- o ettepanekud loomeettevõtete ja muude sektorite paremaks koostööks.

Andmeid ja hinnanguid küsiti e-posti ning telefoniintervjuude teel 75 ettevõttelt (rõivatööstus, mööblitööstus, pakenditööstus jne), vastas 50 ettevõtet. EKI viis küsitluse läbi 2018. aasta jaanuaris.

Loomeettevõtete/asutuste juhtidelt küsitluse käigus informatsiooni kogumine, töötlus, analüüs

Edasi arendamiseks EKI poolt eelnevatel loomemajanduse kaardistustel koostatud metoodikat, viis EKI antud uuringu käigus esmakordselt läbi veebipõhise ulatusliku loomeettevõtete/asutuste juhtide küsitluse. Valimi moodustasid 13 valdkonna suurimad (tulu alusel) ettevõtted ja mittetulunduslikud ühingud, kelle tegevus on valdkondade käekäigu juures määrava tähtsusega. Lisaks kaasati valimisse EAS-i poolt esitatud ettevõtted, kes olid aastatel 2010-2016 EAS-i toetuste ja tugitegevuste (vähemalt 3-kuulise perioodi jooksul) kasusaajate hulgas. Ankeet saadeti 527-le ettevõttele/mittetulunduslikule ühingule (sh 126-le EAS-i poolt esitatud ettevõttele), vastamata jätnud juhtidega kontakteeruti, et tuletada küsitlust meelde ning selgitada välja vastamata jätmise põhjus. Täidetud ankeet tagastati 115 äri- või mittetulundusliku ühingu hinnangutega (sh 27 EAS-i poolt esitatud kasusaajat). Küsitluse fookus oli suunatud saadud toetuste ning toetatavate tegevuste mõju hindamisele ning loomeettevõtluse toetusmehhanismide osas ootuste väljaselgitamisele, kuid uuriti ka muid aspekte, nagu näiteks tegutsemise eesmärgid, takistavaid tegureid ja tulevikuplaane, siseriiklikku ja rahvusvahelist nõudlust, ettevõtete ekspordialaseid ambitsioone, valdkondade tugevusi, nõrkusi, arenguvõimalusi, takistusi (küsitluse ankeet koos küsitlustulemustega on toodud lisas 1.1, tulemusi on analüüsitud käesolevas peatükis valdkonnaüleselt ekspordi ja toetuste mõju osas ning valdkondlikes peatükkides on ettevõtete/asutuste hinnanguid arvestatud SWOT-i ja arengusuundade koostamisel). EKI viis küsitluse läbi 2018. aasta veebruaris-märtsis.

Valdkondade ja valdkonnaüleste tugistruktuuride juhtidelt küsitluse käigus informatsiooni kogumine, töötlus, analüüs

Edasi arendamiseks EKI poolt eelnevatel loomemajanduse kaardistustel koostatud metoodikat, viis EKI antud uuringu käigus esmakordselt läbi veebipõhise valdkondade ja valdkonnaüleste tugistruktuuride (arenduskeskused, inkubaatorid jne) juhtide küsitluse. Valimi moodustasid 29 tugiüksust (sh 10 ettevõtet), kes olid aastatel 2010-2016 saanud EAS-lt loomemajanduse tugistruktuuridele ettenähtud toetusi. Ankeedile vastamata jätmisel võeti tugiüksusega ühendust, et tuletada küsitlust meelde ning selgitada välja mittevastamise põhjus. Küsitlusele vastasid 16 tugiüksuse esindajad. Osa tugiüksuseid ei saanud

⁷ Kuna andmeid kasutati disaini valdkonna kaardistamisel, siis olid vastavate sektorite valiku aluseks disaini valdkonna eelnevate kaardistuste andmed ning valdkonna ekspertide hinnangud.

küsitluses osaleda, kuna olid aktiivselt tegutsenud vähest aega ning ei saanud anda mõjuhindanguid uuritava perioodi kohta (2010-2016). Ka vastanute seas oli 4 tugiüksust tegutsenud alla kahe aasta, mis tähendab, et uuritava perioodi kohta nad mõjuhindanguid anda ei saanud, kuid said hinnata muid aspekte (nt tulevikuvajadusi jms). Küsitluse fookus oli suunatud saadud riikliku toe ning tugiüksuste tegevuse mõju hindamisele, arengut pärssivate tegurite, tulevikuplaanide ja tugistruktuuride ning valdkondade toetamise ootuste väljaselgitamisele, kuid uuriti ka tugiüksuste koostööd erinevate riiklike ja erasektori partneritega ning valdkondade tugevusi, nõrkusi, arenguvõimalusi, takistusi (küsitluse ankeet koos küsitlustulemustega on toodud lisas 1.2, tulemusi on analüüsitud käesolevas peatükis valdkonnaüleselt toetuste mõju osas ning valdkondlikes peatükkides on tugiüksuste hinnanguid arvestatud SWOT-i ja arengusuundade koostamisel). EKI viis küsitluse läbi 2018. aasta veebruaris-märtsis.

Uuringuaruande kirjutamine

Olemasolevale statistilise informatsioonile ja ekspertide hinnangutele tuginedes koostati iga valdkonna uuringu esialgne versioon. Lisaks hetkeolukorra kaardistusele analüüsiti trende loomemajanduse kujunemise kohta aastatel 2011-2015, seoseid teiste loomevaldkondadega ja majandusharudega ning kajastati kogu loomemajanduse sektori olulisust tööhõives ja Eesti sotsiaalmajanduslikus arengus. Uuringus anti statistiline ülevaade valdkondade hariduse olukorrast viimastel aastatel, kasutades alusmaterjalina varasemaid kaardistamisi, Haridus- ja Teadusministeeriumi andmebaasi HaridusSilm ning haridusasutuste vilistlasuuringuid, toodi välja valdkondade sisemised tugevused ja nõrkused ning väliskeskkonnast tulenevad arenguvõimalused ja takistused (nn SWOT analüüs) ning kirjeldati võimalikke arenguprognose lähiaastateks. Oluliseks komponendiks oli valdkondade organiseerituse ja finantseerimise kajastamine.

Uuringuaruanne andis iga valdkonna kohta informatsiooni järgnevast:

1. PAKKUMINE

- Ettevõtete ja mittetulunduslike ühingute arv
- Töötajate arv
- Turu maht (loomingu maht, toodangu/teenuste käive)
- Lisandväärtus töötaja kohta
- Tulu ettevõtte/asutuse ning töötaja kohta
- Väliskaubandus (ekspordivõime, ekspordimaht, eksporditurud, impordi osatähtsus)
- Juhtivad ettevõtted valdkonnas

2. NÕUDLUS (TARBIMINE)

- Siseturu tarbimismaht
- Avaliku sektori huvid

3. ORGANISATSIOON JA FINANTSEERIMINE

- Finantseerimine (riiklikud toetusmeetmed, kohalikud omavalitsused jne)
- Toetuste osakaal tulus
- Organiseeritus (liidud, arenduskeskused, ühendused, nende liikmete arv)
- Seosed teiste majandusharude ja tegevusvaldkondadega
- Seosed teiste loomemajanduse valdkondadega

4. HARIDUS

- Haridusvõrk
- Koolide lõpetanute arv (s.o potentsiaalne loomeinimeste hulk)
- Hariduse omandanute edasine tegevus (õpingute jätkamine, siirdumine tööturule)

5. TUGEVUSED, NÕRKUSED, ARENGUVÕIMALUSED JA TAKISTUSED

6. ARENGUPROGNOOS

Valdkondlike ümarlaudade korraldamine ja uuringuaruande täiendamine vastavalt ümarlaudadel ekspertidelt laekunud informatsioonile

Valdkondlikud ümarlauad korraldati eesmärgiga arutada ekspertidega läbi uuringu esialgne versioon. Ümarlaud viidi läbi iga valdkonna kohta eraldi ning osalema kutsuti vastava valdkonna ettevõtjad ja organisatsioonide esindajad, Kultuuriministeeriumi valdkonna nõunik ja loomemajanduse nõunik ning EAS-i esindaja. Enne ümarlaua kohtumisi saadeti kõigile osalejatele töö esmaversion tutvumiseks ja ümarlaual arutlusele tulevad teemad.

Ümarlaudadel tutvustati uuringu peamisi majandus-statistilisi näitajaid, üheskoos mõeldi läbi ja koostati uus valdkonna SWOT analüüs, kirjeldati loomemajanduse seoseid teiste ühiskonna- ja majandusharudega, analüüsiti Eesti loomemajanduse arengupotentsiaali ja esitati lähiaastate arenguprognoos. Ekspertide toel määratleti loomemajanduse arengut puudutavad olulised küsimused ja probleemid, mis vajavad lähiaastatel tähelepanu ning toodi välja prioriteedid, millist tuge ja abi ootavad erinevad loomemajanduse valdkonnad riigilt sektori edasiseks arenguks ning ekspordipotentsiaali suurendamiseks. Peale ümarlaudu oli ekspertidel võimalik saata ettepanekuid e-posti teel. Uuringuaruannet täiustati ekspertide arvamuste, hinnangute ning soovitude alusel. Ümarlaudadel kogutud informatsioon oli üheks oluliseks uuringuaruande sisendiks.

1.2.2. Andmeallikad

Loomemajanduse uuringu vajaduse tingib regulaarse riikliku statistika puudumine antud valdkonnas, eriti puudutab see loomeettevõtete majandus-statistilisi näitajaid. Kõigi valdkondade kohta kogus EKI andmeid alljärgnevalt loetletud allikatest. Paljudes valdkondades kasutati teisigi valdkonnaspetsiifilisi andmeallikaid, neile on viidatud valdkondlikes ülevaadetes.

1. ETTEVÕTLUSE MAJANDUSNÄITAJAD

1.1. Äriregistri andmed

Äriregistri andmed tuginevad ettevõtete majandusaasta aruannetele. Küllaltki oluline osa tegevusest toimub mõnes loomemajanduse valdkonnas mittetulundusühingute kaudu, kellel on samuti kohustus esitada Äriregistrile majandusaasta aruanne, mis võimaldab koguda andmeid nende arvu, hõivatute ja tulu kohta. Äriregistris registreerivad oma tegevuse ka kõik FIE-d, mis võimaldab koguda andmeid nende arvu kohta. Andmed ettevõtlustulu kohta esitavad FIE-d Maksu- ja Tolliametile, kes edastab need Statistikaametile. Äriregistri andmebaasi osalist väljundit on võimalik kasutada Bisnode Estonia AS (Bisnode krediidiraportid) vahendusel, mida võeti kaardistusel arvesse.

Paljudel ettevõtetel on oma põhitegevuse kõrval veel teisi tegevusalasid. Kaardistamisel on ettevõtted liigitatud vastavasse loomemajanduse valdkonda oma põhitegevusala järgi, seejuures on majandusnäitajad võetud arvesse ettevõtte kogu tegevuse kohta (kogumüügitulu jne). Kui sektori juhtivate ettevõtete puhul oli teada, et loometegevus moodustab ainult osa nende müügituludest, siis võeti arvesse ainult loometegevuse müügitulu.

Ülevaate koostamisel võeti aluseks Eesti tegevusalade klassifikaator (EMTAK 2008), mille järgi on ettevõtted kodeeritud 5-kohalise EMTAK 2008 koodi järgi. Selle alusel saab vastavate tegevusalade kohta välja tuua summaarse müügitulu. Praktikas ei kontrollita EMTAK koodi vastavust ettevõtte tegelikule profiilile, mistõttu on tegevusvaldkonna määramine ainult koodi põhjal ebatäpne. On ettevõtteid, mis on registreeritud koodide all, kuid tegelikult valdkonnaga seost ei oma, ja on ettevõtteid, mis kasutavad valdkonna koodide asemel teisi valdkondi kirjeldavaid koode. Seega ainult tegevusalade klassifikaatorile tuginemine ei anna objektiivset pilti loomemajandusest. Selleks, et kirjeldada hetkeolukorda, tuli EKI-l andmeid suures mahus puhastada ja täiendada. Kõige puudulikum on või puudub riiklik statistika muusika, kunsti, meelelahutustarkvara ning käsitöö valdkonna kohta.

Alates 2005. aastast kehtib loovisikute ja loomeliitude seadus. Kui vabakutseline loovisik saab seaduse alusel loometoetust või -stipendiumi, siis kehtiva korra kohaselt on tal Äriregistris registreerimise kohustus. Seega isikute hulk, kes ei kajastu riiklikus statistikas ja kelle kohta puudub majandusinfo, on ekspertide hinnangul väike.

1.2. Statistikaameti ettevõtlus- ja väliskaubandusstatistika

Statistikaameti ettevõtlusstatistika üldkogumi moodustavad äriühingud, mis on kantud Äriregistri andmebaasi alusel moodustatud majanduslikult aktiivsete ettevõtete nimekirja ehk statistilisse profiili. Valikuuringuga kogutud andmed laiendatakse üldkogumile. Valim kaasab kõik riigi ja kohaliku omavalitsuse äriühingud, erasektoris 20 ja enama hõivatuga äriühingud ning väikeettevõtete (1-19 hõivatut) hulgast tehakse tegevusalade ja hõivatute gruppide kaupa lihtne juhuslik valik. Loomemajanduse ettevõtted on valdavalt väikesed ja kaasatud juhuvaliku meetodil.

Väliskaubandusstatistika käsitleb kaupade liikumist Eesti ja teiste riikide vahel. Kaubavoogude tähistamisel kasutatakse mõisteid eksport ja import. Andmeid esitatakse tootegruppide lõikes.

2. STATISTIKAAMETI LEIBKONDADE KULUTUSTE UURINGUD

Statistikaamet korraldas regulaarseid leibkonnauuringuid (sealhulgas leibkonna kulutuste kohta) aastatel 1995-2007 ja sellega alustati taas 2010. aastal. Uuringute valimi aluseks on kõik Eestis alaliselt elavad leibkonnad ja inimesed. Kokku küsitletakse ligikaudu 1% rahvastikust, kelle tulemusi laiendatakse kogu elanikkonnale. Uuring toob välja leibkonna kulutused kultuurile, vaba aja kaupadele ja teenustele. Uuringu põhjal valminud artiklites on aastate lõikes välja toodud leibkonna kulutused audiovisuaalsele kunstile ja muusikale, esituskunstidele, kultuuripärandile (muuseumide ja näituste külastused), trükitoodangule ja visuaalsele kunstile.

3. STATISTIKAAMETI KULTUURIVALDKONNA STATISTIKA

Statistikaameti kultuurivaldkondade statistika hõlmab järgnevaid loomemajanduse valdkondi: film, muuseumid, muusika, raamatukogud, ringhääling, teater ja trükitoodang. Lisaks analüüsitakse

Ajakasutuse uuringu raames vähemalt kümneaastaste Eesti inimeste kultuurielus osalemist uuringule eelnenud 12 kuu jooksul.

4. KULTUURIMINISTEERIUMI ANDMED

Antud uuringu koostamise käigus tehti koostööd Kultuuriministeeriumi vastavate valdkondade nõunikega, keda täname igakülgselt abi ja saadud infomaterjalide eest.

Loomemajandus	Anu-Maaja Pallok	Kultuuriministeeriumi nõunik
Arhitektuur, disain	Indrek Rünkla	Kultuuriministeeriumi nõunik
Audiovisuaalvaldkond (film, video ja ringhääling)	Mati Kaalep	Kultuuriministeeriumi nõunik
Etenduskunstid	Katre Väli	Kultuuriministeeriumi nõunik
Kirjastamine	Asta Trummel	Kultuuriministeeriumi nõunik
Kunst	Maria-Kristiina Soomre	Kultuuriministeeriumi nõunik
Muuseumid	Mirjam Rääbis	Kultuuriministeeriumi nõunik
Raamatukogud	Ülle Talihärm	Kultuuriministeeriumi nõunik
Käsitöö	Eino Pedanik	Kultuuriministeeriumi nõunik
Muusika	Madli-Liis Parts	Kultuuriministeeriumi nõunik
Valdkonnaüleselt	Maimu Sibrits	Kultuuriministeeriumi nõunik
Valdkonnaüleselt	Marion Selgall da Silva	Kultuuriministeeriumi peaspetsialist
Valdkonnaüleselt	Marju Niinemaa	Kultuuriministeeriumi peaspetsialist

5. HARIDUS- JA TEADUSMINISTEERIUMI ANDMED: andmebaas HaridusSilm

HaridusSilm on Eesti haridussüsteemi riiklik andmebaas, mis kogub haridusinformatsiooni. Andmebaasile tuginedes koostati statistiline ülevaade hariduse olukorrast loomemajanduse valdkonnas, sealhulgas kirjeldati haridusvõrk, õpetatavad erialad ja kutse- ning kõrgkoolide lõpetanute arvud.

6. ETTEVÕTLUSE ARENDAMISE SIHTASUTUSE ANDMED

EAS-i andmetele tuginedes anti igas valdkonnas statistiline ülevaade loomemajanduse tugistruktuuride ja loomeettevõtete toetustest. Uuringu üheks eesmärgiks oli anda ülevaade loomemajanduses tegutsejate hinnangutest EAS-i poolt käivitatud ettevõtlust ning loomemajandust toetavatele meetmetele.

7. EESTI KULTUURKAPITALI ANDMED

Eesti Kultuurkapitali eraldised sihtkapitalide, nõukogu ning ekspertgruppide lõikes olid oluliseks sisendiks paljude valdkondade finantseerimismudelitesse.

8. EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU ANDMED

Eesti Rahvusraamatukogu statistilised andmed raamatukogude ja rahvusbibliograafia kohta aitasid koostada ülevaadet raamatukogude, kirjastamise ja muusika valdkonnast.

9. RAHANDUSMINISTEERIUMI INFORMATSIOON

Rahandusministeeriumi koduleheküljel on avalik teave riigi ja kohalike omavalitsuste eelarvete ja nende täitmise kohta. Kasutusel oli ka ministeeriumi korraldusasutuse avalik veebilehekülg *struktuurifondid.ee*.

10. KOHALIKE OMAVALITSUSTE EELARVED

Kohalike omavalitsuste eelarved ning reservfondide dokumentatsioon oli sisendiks kohalike omavalitsuste loomemajanduse alaste tegevuste väljaselgitamisel ning finantseerimise analüüsis.

11. LOOMELIITUDE JA TEISTE ÜHENDUSTE (sh tugistruktuuride) ANDMED

Uuringu käigus suheldi paljude loomeliitude, ühenduste, sihtasutuste jt esindajatega, keda tänane igakülgse abi ja info jagamise eest.

12. MAJANDUSTEgevuse REGISTER

Majandustegevuse register (MTR) koondab ühte kohta erinõuetega tegevusalasid ning muudab ettevõtjate tausta kontrollimise lihtsamaks. MTR-i on koondatud ka valdkondi, mis varem olid eriseadustega reguleeritud, kuid milles tegutsevate ettevõtjate andmed ei olnud keskselt koondatud.

13. KÕRG- JA KUTSEKOOLOIDE VILISTLASUURINGUD

Hariduse väljundite väljaselgitamiseks kasutati Haridus- ja Teadusministeeriumi poolt koondatud vilistlasuuringuid, täiendavalt küsiti andmeid kõrg- ja kutsekoolide käest, kelle loomemajanduse õppekavadel oli perioodil 2013-2016 lõpetajaid.

14. EKSPERTINTERVJUUD

Uurimistöö käigus viidi läbi telefoniintervjuusid, kohtuti ning peeti aktiivset kirjavahetust erinevate valdkondade ekspertidega, ettevõtjate ja loovisikutega. Ekspertide loetelud on toodud iga valdkonna analüüsi juures. Täname kõiki eksperte ja konsultante meeldiva koostöö eest.

15. OTSING INTERNETIST JA MEEDIAST

Väga palju informatsiooni otsiti interneti vahendusel ja meediast. Viited konkreetsetele infoallikatele sisalduvad töödes.

16. VALDKONNAÜLESED EKSPERDID

EKI konsulteeris ja arutas töö erinevates etappides üles kerkivaid küsimusi valdkonnaülesete ekspertidega, kelle tähelepanekud ning soovitused võeti tööprotsessis arvesse.

Täname töö valmimisele kaasa aidanud eksperte:

Jorma Sarv	Riigikantselei
Martin Pärn	Tallinna Tehnikaülikool
Ülar Mark	Kodasema OÜ
Eva Leemet	Loov Eesti MTÜ
Anu Lõhmus	Tallinna Ettevõtlusinkubaatorid SA

17. VALDKONDADE ÜMARLAUAD

Olulise panuse ja lisaväärtuse uuringusse andsid valdkondlikud ümarlauad. Kokku viidi läbi 13 ümarlauda (veebruari-märtsis 2018), see tähendab üks ümarlaud iga loomemajanduse valdkonna kohta. Ümarlauad viidi läbi valdkonna ekspertidega – olenevalt valdkonnast osalesid EAS-i, Kultuuriministeeriumi, loomeliitude ja teiste organisatsioonide ja ettevõtete esindajad ning loovisikud.

Enne ümarlaua toimumist saadeti kõigile ekspertidele antud valdkonna uurimistöö esialgne tööversioon tutvumiseks. Ümarlaua eesmärgiks oli täpsustada ja arutada läbi iga valdkonna:

- mõisted ja faktid;
- kaardistuse majandus-statistilised tulemused;
- juhtivate ettevõtete andmestik;
- nõudluse näitajad;
- hariduse olukord;
- finantseerimismudelid ja ootused riigi toetusmeetmetele;
- koostöö ja seosed loomemajanduse valdkondade vahel ning teiste majandusharudega
- SWOT analüüs (valdkonna tugevused, nõrkused, arenguvõimalused, takistused);
- arenguprognos lähemaks 3-5 aastaks.

Ümarlaua ekspertide arvamused, hinnangud ja soovitused olid oluline sisend töö edasisel täiendamisel ja rõhuasetuste seadmisel.

Igas loomemajanduse valdkonnas on andmete kättesaadavus mõneti erinev, alljärgnevalt on kirjeldatud andmete olemasolu ja kättesaadavust eraldi valdkondade lõikes.

VALDKOND	Andmete olemasolu ja kättesaadavus
ARHITEKTUUR	Statistika on üsna hea ja võimaldab eristada tegevusalasid paremini (ka ettevõtte sees) võrreldes varasemaga. Probleeme põhjustab sisearhitektuuri eristamise vajadus – disainil ja sisearhitektuuril on sama EMTAK kood. Ebatäpsusi esineb ettevõtete esitatud ekspordinäitajates. Sidustegevusalal on suhteliselt raske kindlaks teha ettevõtte tegevusi.
FILM JA VIDEO	Olemasolevate andmete kättesaadavus ja Eesti Filmi Instituudi (EFI) koostöövalmidus on väga hea. Kättesaadavad on filmilevi puudutavad andmed, EFI aastaaruanded ning Läti ja Leeduga koostöös valmiv statistikaväljaanne Facts&Figures, mis sisaldab andmeid valdkonnale antavaist toetustest, näidatud filmidest ja vaatajaskonnast, kinode ja kodumaiste filmide arvust, piletitulust ning enim vaadatud filmidest. Puudub filmieelarveid käsitlev statistika, mis võimaldaks hinnata üldisemalt, kui suur on valdkonna ressursivajadus ning milline on Eesti filmide omafinantseeringu ja toetuste osakaal ning trendid aastate lõikes. Ka puuduvad süstematiseeritud andmed Eesti filmide levist (ekspordist) ja müügitulust väljaspool Eestit. Statistikaamet pakub andmeid kinofilmide ja telesaadete tootmise, filmilevi, filmiimpordi, välisettevõtetele

VALDKOND	Andmete olemasolu ja kättesaadavus
	osutatud audiovisuaalsete teenuste jm kohta. EFI ja Statistikaameti mõisted ja meetodika on samas erinevad ning takistavad andmete võrdlemist. Alates 2015. aastast kogub filmilevi kohta andmeid Eesti Filmi Instituut.
RINGHÄÄLING	Eesti Rahvusringhäälingu avaldatud aastaaruannetes on ERR-i tegevuse kohta piisavalt statistikat. Statistikaameti avalikes andmebaasides on olemas teatud valik ringhäälingu valdkonda puudutavaid näitajaid, s.o ringhäälingu jaamade ja programmide arv, saatemahud (sh reklaam) ja nende proportsioonid. Eksitav on ringhäälingu töötajaid puudutav statistika, mis ei peegelda tegelikkust. Statistikaameti andmeil töötas ringhäälingus 2015. aastal 367 töötajat, kuid ainuüksi ERR-is töötas samal aastal (ERR-i andmeil) 654 inimest. Äriregistri andmeile tuginedes oli selle sektori töötajate koguarv 1968 inimest. Statistikaametil puuduvad ringhäälingu auditooriumiuuringud ja reklaamiturgu puudutavad uuringud. Äriregister võimaldab tutvuda ringhäälinguteenuse pakujate aastaaruannetega, kuid need ei ole enamasti piisavalt lahti kirjutatud, et hinnata ühe või teise valdkonna eelarvemahtu, töötajate arvu jms. Eriti puudutab see suuri, mitmes valdkonnas tegutsevaid ettevõtteid nagu Eesti Meedia AS, Telia Eesti AS jt.
DISAIN	Jätkuvalt puudub ülevaatlik statistika disainerite kohta (töötajate arv, tulud). Täiesti puudub statistika tööstusettevõtetes ja teistes sektorites hõivatud disainerite kohta ning andmed väliskaubanduse kohta.
ETENDUSKUNSTID	Põhjalikke andmeid teatrite kohta kogub SA Eesti Teatri Agentuur. Majandustegevust puudutavad andmed on olemas vaid riigilt tegevustoetust saavate etendusasutuste kohta; lavastuste, etenduste ja publiku arvu kohta esitavad andmeid ka teised eraetendusasutused, kuid ebaregulaarsemalt. Riigi toetuseta erateatrite ja tantsutruppide majandustegevusest saab ülevaate Äriregistrist. Valdkonna töötajate arv on vaid hinnanguline, võimatu on vältida topeltarvestust (nt on näitleja teatri töötaja, aga samas omab ka äriühingut).
KIRJASTAMINE	Andmed kirjastajate ja kirjastatu (raamatu-, ajakirjade- ja ajalehtede nimetuste koguarvud, trükiarvud jne) kohta on Eesti Rahvusraamatukogust väga hästi kättesaadavad. Eestis puudub ametlik statistika ostetud paberraamatute ja e-raamatute koguarvudest. Ka ei ole teada Eesti kogu raamatuturu käivet. Informatsioon puudub uute, sh võõrkeelsete, raamatute müüginumbritest rahalises vääringus. Samuti ei ole teada paber kandjal ajalehtede ja ajakirjade tellijate koguarve (ajalehti ja ajakirju puudutav statistika on tunduvalt nõrgem kui raamatute puhul). EMTAK koodid ei ole vastavuses, ettevõtetel on palju eri tegevusi, mistõttu on raske tegevusi määratleda.
KÄSITÖÖ	Käsitöö ei ole rahvusvahelises, samuti Eesti tegevusalade klassifikaatoris eristatav, seetõttu tuleb statistika endal Äriregistri alandmete alusel nii-öelda

VALDKOND	Andmete olemasolu ja kättesaadavus
	“käsitöö korras” koostada, mis on aeganõudev. Andmestik MTÜ-de kohta on paranenud.
MUUSEUMID	Andmete kättesaadavus on hea, tellides saab kogu vajaliku statistika kätte.
RAAMATUKOGUD	Statistika on väga hea. Raamatukogude statistikasüsteemi on välja arendanud ja statistikat kogub Eesti Rahvusraamatukogu, lähtudes rahvusvahelise raamatukogustatistika standarditest. Vähem ülevaatlik on olukord kooliraamatukogude osas, kellest kõik ei esita aruandeid, sama tuleb ette mõnede erialaraamatukogude puhul.
KUNST	Puudub statistika vabakutseliste loovisikute kohta (kunstnike arv, tulud), paranenud on mittetulundusliku sektori statistika. Ebapiisav on väliskaubanduse statistika. Valdkonna eristamist segab laiaulatuslik EMTAK kood, mis hõlmab ka väga palju teisi tegevusalasid.
MEELELAHUTUS-TARKVARA	Paljud firmad määravad EMTAK koodi järgi põhitegevusalaks programmeerimise, seega ainult arvutimängude kirjastamise koodi põhjal ei saa sektori kohta järeltõlge teha. Meelelahutustarkvara tarbimise kohta on statistilist infot vähe.
MUUSIKA	Puudub ülevaatlik statistika valdkonnas tegutsejate kohta (majandusandmed, töötajate arv, tulude struktuur, eksport jm), helisalvestiste müügi, kontsertide arvu, piletimüügi, heliloomingu mahtude, välisesinemiste ning sponsorluse kohta. Küllastajate ja hõivatute arv on hinnanguline. EMTAK koodid ei vasta muusika väärtusahelale, on kohati ebaõiged. Valdkonna põhikoodid ei hõlma kogu valdkonda. Majandustegevuse aruannetes ei tooda eraldi välja ekspordi müügitulu, seetõttu on eksport alahinnatud.
REKLAAM	Andmete kättesaadavus on hea ja koos valdkonna ekspertidega saab anda valdkonnast ülevaate.

1.2.3. Metoodikast ja andmeallikatest tulenevad piirangud

Loomemajanduse majanduslik kaardistamine lähtus sellest, et koostatud ülevaade oleks võrreldav teiste riikide samateemaliste ülevaadetega, oleks võrreldav varasemate Eesti loomemajanduse kaardistuste tulemustega ning oleks tulevikus korduvuuringutes kasutatav loomemajanduses aset leidvate muutuste analüüsil. Võrreldavus tugineb statistikale, arvandmetele.

Loomemajanduse kaardistamisel tuli arvestada teatud piirangutega, mis tulenesid info olemasolust ja töö ajalisest ning finantsilisest mahust. Loomemajanduse analüüsimisel lähtuti järgnevast:

1. Hõlmati professionaalne loomemajandus, st ettevõtted, sihtasutused, mittetulundusühingud ja füüsilisest isikust ettevõtjad, kes müüvad oma loomingut (teenust ja kaupa) ning teenivad sellega oma põhisissetuleku. Seega need, kes tegutsevad loomemajanduses oma põhitegevusalal ning kelle toodangu ja teenuste tootmine ja pakkumine põhineb suures osas autorite loomingul. Varasemate kaardistustega võrreldes on paranenud mittetulundusliku sektori andmestiku kättesaadavus, seetõttu sai seda kasutada suuremal määral.
2. Majandusnäitajad võeti arvesse ettevõtte kogu tegevuse kohta (kogu müügitulu jne). Kui mõne juhtiva ettevõtte puhul oli teada, et muud tegevusalad annavad olulise panuse ettevõtte müügituludesse, siis valdkondlike majandusnäitajate üleliigse arvestuse vältimiseks võeti arvesse ainult loometegevuse müügitulu ja vastav töötajate arv.
3. Kaardistus hõlmas vaid majandustegevusega ettevõtteid ning mittetulunduslikke ühinguid. Registreeritud, kuid majandusliku tegevuseta (st tuluta, töötajateta) üksuste kaasamine oleks suurendanud ettevõtete ja mittetulunduslike ühingute koguarvu, vähendades seeläbi keskmisi statistilisi majandusnäitajaid ning luues loomemajanduse ettevõtete/asutuste suuruse, keskmise tulu jne kohta väära ettekujutuse.
4. Majandustegevuse analüüsi aluseks oli Eesti tegevusalade klassifikaator (EMTAK 2008) 5-kohalise koodi järgi. Äriregistri süsteemis tekitab EMTAK ettevõtjatele segadust, st kodeeritakse ennast valede tegevusalakoodide alla. Lisaks sellele ei ole käsitöö klassifikaatori järgi üldse eristatav, disaini kood hõlmab ka sisearhitektuuri, kunsti valdkond on klassifikaatoris liidetud ajakirjanike tegevusega, muusikas on andmeid vaid osa valdkonna kohta jne. Kuna ettevõtete/asutuste EMTAK koodi vastavust nende tegelikule profiilile ei kontrolita ning EMTAK liigitus ei vasta kaardistuse vajadustele, siis on tegevusvaldkonna määramine ainult koodi põhjal ebatäpne ning ei anna objektiivset pilti loomemajandusest. Sellest tuleneva vea minimeerimiseks EKI puhastas ja täiendas andmeid.
5. Riikliku statistika süstematiseerimise klassifikaatorid (EMTAK) ja registrid ei võimalda jätkuvalt piisavalt hästi kirjeldada tänapäeva globaliseeruvat ja integreeruvat majandust. Paljud uued elukutsed, ametid ja ettevõtete tegevuse tüübid ei sisaldu registrites. Kuna EMTAK-i viimase tasandi saab määrata siseriiklikele vajadustele tuginedes, siis saaks valdkondlikud tugiüksused teha olukorra parandamiseks täiendustepanekuid ning EMTAK-i tuleks uuendada.
6. Analüüsi all oli eelkõige loomemajanduse see osa, mis tugines professionaalsele haridusele, loovisiku professionaalsuse kinnituseks võis olla ka kuulumine erialaliitu. Siinkohal oleks võinud aluseks olla ka autoritasude informatsioon, kuid see on kättesaadav valdkondade lõikes agregeeritult, mitte

ettevõtete ja isikute lõikes. Professionaalsuse eeldusest tulenevalt jäid kaardistusest välja näiteks isetegevuslikud näiteringid, koorid, tantsurühmad, maalijad jne. Need inimesed tegelevad loominguga suuresti kas väikese lississetuleku saamiseks või vaid loomingulistel eesmärkidel ja enamasti ise finantseerivad oma hobi. Oskused omandatakse kas algtasemel koolis, kursustel või iseõppimise teel. Antud uuringus käsitletakse loomemajanduse raames põhiliselt neid loojaid, kes on saanud oma erialal kutse- või kõrgetasemel hariduse. Muidugi on siin iga loomemajanduse valdkond eripärane. Nii on kirjanikud väga erineva haridusliku taustaga ja mõnedel erialadel võib kõrgprofessionaaliks tõusta ilma erialast haridust omamata (näiteks reklaam, film).

7. Kaardistuses eristati valdkondade põhitegevusalad ehk tuumikalad ja nendega seotud tegevusalad ehk sidusalad. Ajalistes võrdlustes võrreldakse näitajaid loomemajanduse laiemas tähenduses, st kokku nii tuumik- kui sidusalad.
8. Otseste majandusandmete puudumisel tuletati neid kaudsetest andmetest ning kasutati eksperthinnanguid. Näiteks ei võimaldanud statistiline andmestik saada kogu analüüsiks vajalikku informatsiooni kunsti valdkonnas, kus suur osa hõivatutest on tegev vabakutseliste loovisikutena.
9. Töötajate arv on Äriregistri andmetes taandatud täistööajale. Kui äriühingul või mittetulunduslikul ühingul oli majandustegevus, aga majandusaasta aruandes polnud Äriregistris palgatöötajaid märgitud, on ühingu kohta arvestatud üks töötaja. Siinkohal võib olla oht loovisikute topeltarvestuseks, kuna tegutsetakse erinevate ettevõtete ja asutuste juures, omatakse oma firmat või tegutsetakse FIE-na. Samas kasutatakse loomemajanduses palju tööjõudu töövõtulepingu alusel, lepingulised töötajad töötavad projektipõhiselt ja ka mitmes loomemajanduse valdkonnas ning mitme firma jaoks (lepinguliste töötajate kohta aruandlus puudub). Seega töötajate arvu topeltarvestuse võimalust tasakaalustab asjaolu, et olulisel määral tehakse tööd töövõtulepingu alusel. Töötajateta ühingutel on märkimisväärne majandustegevus (sh väliskaubandus), mida kajastab tabel 1.1. Toodud andmetest nähtub ka, kui palju töötajaid oli valdkonniti lisatud ning kui mahukas ja tulemuslik oli nende majandustegevus. Kogu loomemajandusse lisandus antud metoodika kohaselt üle 3 000 töötaja.
10. Kaardistusel on põhiliselt kasutatud 2015. aasta andmeid, sest see on viimane kõige täielikumalt andmetega varustatud aasta. Ajalised võrdlused on tehtud kaardistuste nelja-aastase intervalliga, st 2011. ja 2015. aasta võrdlusena. Kus võimalik ja vajalik, on lisatud varasemad ja hilisemad aastad. Äriregistri andmed on esitatud 2016. aasta kohta esialgsetena (kaardistuse ajal esitasid ettevõtted/asutused täiendavalt majandusaasta aruandeid, mida jooksvalt enam arvesse ei võetud).
11. Olemasolev riiklik statistika on sageli vasturääkiv ja kasutades erinevaid infoallikaid, võib ühe loomesektori kohta leida erinevaid arvandmeid (nt kohalike omavalitsuste rahastus). Kui ühe valdkonna kohta oli olemas mitu erinevat statistilist näitajat, siis kokkuvõtete tegemiseks leiti valdkonna ekspertidega kõige tõenäosem näitaja, mis seostus teiste antud valdkonda iseloomustavate näitajatega.
12. Ettevõtete poolt Äriregistrile esitatud majandusaasta aruannete andmekvaliteet on küsitav, eriti ekspordinäitajate osas. Paljud ettevõtted ei näita müügitulu eri tegevuste lõikes ning jätavad ekspordimahtude ja ekspordi sihtriikide kohta andmed esitamata. Olukorda saaksid parandada valdkondlikud tugiuksused läbi ettevõtete teavituse (teadlikkuse tõstmise).

13. Eestis puudub statistika loomemajanduse alal erialase hariduse saanud inimeste töötamise kohta, st millistes tegevusvaldkondades ja sektorites töötatakse. Taolise statistika loomine poleks ka mõistlik, kuna hariduse ja tööturu arengud on väga kiired, seetõttu ei saaks objektiivset tulemust. Arengute lõikes saab välja tuua, et õppekavad ja ametid on pidevas muutumises, omatakse mitut erinevat haridust (õpitakse erialasid juurde, täiendatakse enda teadmisi koolitustel), vahetatakse töökohti (sh sektoritevaheliselt), töötatakse paralleelselt ka mitmetel ametikohtadel.

Tabel 1.1. Töötajateta äriühingute ja mittetulunduslike ühingute valdkondlikud majandusnäitajad 2015
(rahalsed näitajad on tuhandetes eurodes: s.o müügitulu, tulu, eksport)

Valdkond	Äriühingute näitajad			Mittetulunduslike ühingute näitajad	
	Ettevõtete arv	Müügitulu	Eksport	Ühingute arv	Tulu
ARHITEKTUUR	164	277	69	0	0
Audiovisuaal: FILM JA VIDEO	303	7 893	56	31	2 922
Audiovisuaal: RINGHÄÄLING	27	555	1	7	23
DISAIN	349	4 078	250	2	14
ETENDUSKUNSTID	177	3 804	499	60	731
KIRJASTAMINE	272	4 686	486	35	245
Kultuuripärand: KÄSITÖÖ	16	89	0	-	-
KUNST	80	1 036	24	34	317
MEELELAHUTUSTARKVARA	0	0	0	0	0
MUUSIKA	536	9 000	582	429	7 026
REKLAAM	564	41 775	10 903	8	72
Kokku	2 488	73 193	12 868	606	11 351

Märkus: Antud käsitlus ei puuduta muuseumi ja raamatukogusid, nende andmed ei kajastu Äriregistris.

Allikas: Äriregister

Kaardistuse käigus selgus, et jätkuvalt ei vasta infoallikad täielikult uurimistöö vajadustele ning riiklik statistika on ebapiisav. Puudused infoallikates ja andmete kättesaadavuses raskendavad loomemajanduse statistilise ülevaate koostamist, mis on aga vajalik riiklike toetusmeetmete väljakujundamiseks, sest raske on toetada valdkonda, mille kohta puudub objektiivne informatsioon. Ka loomeliidud ei oma enamasti ülevaadet kogu sektori kohta, vaid ainult oma liikmete kohta ning üldiselt ei omata majandustegevust puudutavat informatsiooni. Seega saab järjekordselt kaardistusest tulenevalt järeldada, et riik peab panustama kultuuri ja loomemajanduse kohta käiva statistika korrastamisesse ning looma kindlad info kogumise teed ja meetodid. Siinkohal saavad abiks olla info- ja arenduskeskused, heaks näiteks on Eesti Teatri Agentuur, kes kogub põhjalikku statistikat teatrite loomingu mahu, külastatavuse ja majandustegevuse kohta. Loomemajanduse ühekordse kaardistamise uuringud ei saa kuidagi asendada vajadust koguda regulaarselt antud sektorite kohta olulisemat majandusinfot.

1.3. LOOMEMAJANDUSE MAHT EESTIS

Loomemajanduse sektoris oli Eestis 2015. aastal hõivatud 30,7 tuhat töötajat (vt tabel 1.2), mis moodustas 4,8% Eesti töötavast rahvastikust (Statistikaameti andmetel 2015. aastal 640,9 tuh inimest). Võrreldes 2011. aastaga on sektoris töötavate inimeste arv üle 3 400 inimese suurenenud. Kõige suurem oli töötajate arv kirjastamise valdkonnas, kus koos sidusalaga oli hõivatud 5 000 inimest, mis moodustas 16% loomemajanduse töötajate arvust. Muusika valdkonnas ja sellega seotud tegevusaladel oli hõivatud üle 4 900 töötaja ja arhitektuuri valdkonnas üle 3 400 töötaja. Kõige väiksem oli töötajate arv meelelahutustarkvara valdkonnas (ligi tuhat töötajat).

Tabel 1.2. Eesti loomemajanduse majanduslikud näitajad 2015

Valdkond	Ettevõtete ja asutuste arv			Töötajate arv			Kogutulu (mln eurot)		
	Kokku	osa-kaal	sh MTÜ-d	Kokku	osa-kaal	sh MTÜ-d, FIE-d	Kokku	osa-kaal	sh MTÜ-d, FIE-d
ARHITEKTUUR*	1 403	15	5	3 430	11	256	151,9	10	2,4
Audiovisuaal: FILM JA VIDEO	635	7	51	1 196	4	80	75,8	5	3,1
Audiovisuaal: RINGHÄÄLING	86	1	14	1 776	6	56	160,9	11	3,8
DISAIN	677	7	7	1 060	3	123	42,2	3	0,8
ETENDUSKUNSTID	419	5	136	3 004	10	2 657	69,0	5	59,3
KIRJASTAMINE*	769	8	56	5 000	16	244	324,0	22	4,8
Kultuuripärand: KÄSITÖÖ	320	4	50	1 045	3	455	14,4	1	2,7
Kultuuripärand: MUUSEUMID	256	3	-	1 733	6	-	88,7	6	-
Kultuuripärand: RAAMATUKOGUD	946	10	-	2 670	9	-	41,9	3	-
KUNST*	210	2	45	1 215	4	980	12,3	1	6,9
MEELELAHUTUSTARKVARA*	48	1	-	989	3	-	100,3	7	-
MUUSIKA*	2 169	24	610	4 940	16	1 410	141,4	9	17,4
REKLAAM	1 160	13	12	2 623	9	46	258,5	17	0,6
KOKKU	9 098	100	986	30 681	100	6 307	1 481	100	101,8
Osakaal Eesti majanduses (%)	11,6			4,8			2,8		

Märkus: kunstis on mittetulunduslike ühingute ja FIE-de juures arvestatud ka teisi vabakutselisi loovisikuid.

* sh sidusalad

Töötajate arvu sisse on arvestatud loomemajandusega seotud ettevõtetes ja asutustes tegutsevad kõik töötajad ja ka MTÜ-des ja FIE-dena tegelevad töötajad. Muusika ja etenduskunstide valdkonna töötajate arvus võib esineda kattuvusi, kuna üks muusik või näitleja on enamjaolt tegev mitmes kollektiivis ja võib omada ühte või enam firmat, olla registreeritud füüsilisest isikust ettevõtjana. Kattuvusi võib esineda ka kõigis teistes valdkondades (arhitektide, kunstnike jne puhul), kuid eelkõige siiski muusika ja etenduskunstide osas (nende mittetulundusliku sektori osakaal on suurim ning selles hõivatud isikud töötavad paralleelselt ka ärisektoris). Töötajate arvu sisse ei ole kaasatud teistes majandussektorites töötavaid loovisikuid, näiteks disainereid, kes töötavad tööstusettevõtetes. IT-firmades, mis tähendab, et tegelik loometöötajate arv on suurem. Muijal sektorites töötavate loovisikute arvu ja tulude kohta puudub majandus-statistiline ülevaade, mistõttu ei ole neid võimalik uuringusse lisada. Lisaks töötab osa inimesi loovisikutena, kelle tegevuse kohta puudub statistiline aruandlus, kuid ekspertide hinnangul on nende arv väike.

Loomemajanduse sektoris tegutses 2015. aastal 9 098 ettevõtet/asutust, mis moodustas 11,6% Eesti ettevõtete üldarvust (Statistikaameti andmetel tegutses 2015. aastal 78 624 ettevõtet). Loomettevõtete ja -asutuste osakaal Eesti ettevõtete üldarvust oli 2011. aastal ligilähedaselt sama (11,4%). Enim ettevõtteid ja asutusi tegutses suure hõivatute arvuga muusika valdkonnas. Koos sidusaladega tegutses 2 169 muusikaettevõtet ja -asutust, mis oli 24% loomemajanduse ettevõtete ja asutuste koguarvust. Järgnesid arhitektuuri valdkond, kus koos sidusalaga oli 1 403 ettevõtet, mis andis 15% loomemajanduse ettevõtete koguarvust, ning reklaamiettevõtted (1 160 ettevõtet, 13%).

Loomemajanduse ettevõtete müügitulu ja riigilt dotatsiooni saavate asutuste puhul oli kogutulu 2015. aastal 1,5 miljardit eurot. See andis 2,8% Eesti ettevõtete müügitulust, mis oli 2015. aastal Statistikaameti andmetel 53,0 miljardit eurot. Võrreldes 2011. aastaga on loomesektori panus suurenenud, sest siis andsid loomettevõtted/asutused 2,2% Eesti ettevõtete müügitulust. Suurima tuluga Eesti loomemajanduse valdkonnad olid kirjastamine koos seotud valdkonna trükindusega (324 miljonit eurot, 22% loomemajanduse kogutulust), reklaam (259 miljonit eurot, 17%) ja ringhääling (161 miljonit eurot, 11%).

2015. aastal tegutses loomemajanduse sektoris kokku 986 mittetulundusühingut. Etenduskunstide valdkonnas tegutses 32% ning muusika valdkonnas 28% ettevõtteid ja asutusi mittetulundusühingu vormis. Arvuliselt oligi kõige enam mittetulundusühinguid muusika valdkonnas, kus peaaegu iga neljas valdkonnas tegelev organisatsioon oli mittetulunduslik.

Loomemajanduse analüüsis eristati valdkonna tuumikalad ja nendega seotud tegevusalad. Ajalistes võrdlustes võrreldakse näitajaid loomemajanduse laiemas tähenduses, see tähendab kokku nii tuumikalad kui ka nendega seotud tegevusalad. Seotud tegevusalade eesmärk on toetada loomeprotsessi ja loomingu levitamist, olles seega tihedalt põimunud tuumikaladega. Seotud tegevusalasid käsitleti viies valdkonnas – arhitektuur, kirjastamine, kunst, muusika ning esmakordselt ka meelelahutustarkvara – ja need moodustavad olulise osa valdkonna tuludest. Arhitektuuri valdkonnaga seotud ehituslik inseneritehniline projekteerimine annab 73% valdkonna müügitulust, kirjastamisega seotud trükindus 69% müügitulust, meelelahutustarkvaras teenuste osutamine mängude arendajatele ning importimine, lokaliseerimine 56% müügitulust, muusikaga seotud tegevusalad 39% kogutulust ning kunstiga seotud tegevusalad 10% valdkonna kogutulust (vt tabel 1.3).

Loomemajanduse valdkondade finantseerimise mudelid on väga erinevad. Uuringus on kaardistatud nii vabas turukonkurentsias rahastatavad ettevõtted kui ka riigilt dotatsiooni saavad asutused. Mitte kõik loomemajanduse valdkonnad ei tegutse kommertseesmärkidel, vaid neil on oluline roll kultuuri säilitamisel ja väärtustamisel, Eesti tutvustamisel välismaal, regionaalarengus, hariduse edendamisel või teiste loome- ja majandussektorite teenindamisel. Nii on raamatukogudel hindamatu roll hariduse edendamisel, inimeste lugemis- ja infohuvi rahuldamisel ja ka kohaliku kogukonna kommunikatsiooni toetamisel.

Tabel 1.3. Eesti loomemajanduse majanduslikud näitajad tuumik- ja sidusalade lõikes 2015

Valdkond	Ettevõtete ja asutuste arv	Osakaal (%)	Töötajate arv	Osakaal (%)	Kogutulu (mln eurot)	Osakaal (%)
ARHITEKTUUR	1 403		3 430		151,9	
sh tuumikala	543	39	1 190	35	40,3	27
sh sidusala	860	61	2 240	65	111,5	73
KIRJASTAMINE	769		5 000		324,0	
sh tuumikala	397	52	2 080	42	101,5	31
sh sidusala	372	48	2 920	58	222,5	69
KUNST	210		1 215		12,3	
sh tuumikala	189	90	1 168	96	11,0	90
sh sidusala	21	10	47	4	1,3	10
MEELELAHUTUSTARKVARA	48		989		100,3	
sh tuumikala	26	54	819	83	44,3	44
sh sidusala	22	46	170	17	56,0	56
MUUSIKA	2 169		4 940		141,4	
sh tuumikala	1907	88	4 242	86	86,0	61
sh sidusala	262	12	698	14	55,4	39

Loomemajanduse tugistruktuure ja ettevõtteid toetati 2015. aastal 193 miljoni euroga (2011. aastal 164 miljoni euroga). Seega 13% loomemajanduse sektori kogutulust tuli peamiselt riigilt, vähem kohalikelt omavalitsustelt ja muudest allikatest (2011. aastal 16%). Olulisimad loomesektori rahastajad on Kultuuriministeerium, Eesti Kultuurkapital, Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus, Hasartmängumaksu Nõukogu, raamatukogude puhul ka Haridus- ja Teadusministeerium. Avalik sektor panustab olulisel määral kultuuripärandi hoidmisse – 92% raamatukogude kogutulust ja 37% muuseumide kogutuludest tuli avaliku sektori poolt (vt tabel 1.4). Samuti panustab avalik sektor teatri- ja tantsukunsti (47% valdkonna kogutulust), kujutava kunsti valdkonda (29%), ringhäälingu valdkonnas Eesti Rahvusringhäälingusse (21%), filmi ja video valdkonda (10%) ning muusika valdkonnas kolme kontserdiorganisatsiooni (Eesti Kontsert SA, Eesti Filharmoonia Kammerkoor SA, Eesti Riiklik Sümfooniaorkester SA), kolme munitsipaalset kontserdiorganisatsiooni (Tallinna Filharmoonia, Pärnu Linnaorkester, Narva Linna Sümfooniaorkester) ja Eesti Laulu- ja Tantsupeo SA tegevusse (kokku 26%). Kaudsemalt on avaliku sektori toetus loomemajandusele suuremgi, näiteks on reklaami valdkonnas oluliseks tellijaks riik, sama võib öelda arhitektuuri valdkonna kohta.

Loomemajanduse valdkondade suhtarvud võimaldavad sektori ettevõtteid võrrelda Eesti keskmise ettevõttega. Keskmise loomemajanduse ettevõtte/asutuse tulu oli 2015. aastal 162,8 tuhat eurot (2011. aastal 147,3 tuhat eurot). Loomemajanduse valdkondade ettevõtted on oluliselt väiksema tuluga kui Eesti ettevõtted keskmiselt (Statistikaameti andmetel 2015. aastal 673,7 tuhat eurot ettevõtte kohta). Loomemajanduse erinevate valdkondade ettevõtted on vägagi erineva suuruse ja tootlikkusega (vt tabel 1.5). Eesti keskmisest tootsid enam tulu meelelahutustarkvara ettevõtted (keskmiselt 2 089,6 tuhat eurot ettevõtte kohta) ning ringhäälingu ettevõtted ja asutused (keskmiselt 1 871,4 tuhat eurot ettevõtte/asutuse kohta). Väikseima keskmise tuluga ettevõtte/asutuse kohta olid käsitööettevõtted ning raamatukogud.

Tabel 1.4. Eesti loomemajanduse kogutulu, sealhulgas avaliku sektori toetused põhitegevuseks ja valdkonna arenguks 2015

Valdkond	Kogutulu (mln eurot)	sh kokku avaliku sektori finantseering (mln eurot)	Avaliku sektori finantseeringu osakaal kogutulus (%)
ARHITEKTUUR	151,9	1,5	1,0
Audiovisuaal: FILM JA VIDEO	75,8	7,7*	10,2
Audiovisuaal: RINGHÄÄLING	160,9	33,6	20,9
DISAIN	42,2	0,8	1,9
ETENDUSKUNSTID	69,0	32,1	46,5
KIRJASTAMINE	324,0	4,9	1,5
Kultuuripärand: KÄSITÖÖ	14,4	0,3	2,4
Kultuuripärand: MUUSEUMID	88,7	32,8	37,0
Kultuuripärand: RAAMATUKOGUD	41,9	38,4	91,6
KUNST	12,3	3,6	29,4
MEELELAHUTUSTARKVARA	100,3	0,2	0,2
MUUSIKA	141,4	36,7	26,0
REKLAAM	258,5	0	0,0
KOKKU	1 481,3	192,7	13,0

* sh Eesti avalikult sektorilt 7,0 mln eurot ning 0,7 mln eurot EURIMAGES fondi ja Loov Euroopa MEDIA programmist

Tabel 1.5. Eesti loomemajanduse suhtarvud – tulu ettevõtte/asutuse kohta

Valdkond	Tulu ettevõtte/asutuse kohta (tuh eurot)				Muutus 2015/2011 (%)
	2003	2007	2011	2015	
ARHITEKTUUR	109,5	136,3	88,9	108,2	22
Audiovisuaal: FILM JA VIDEO	168,4	190,1	120,5	119,4	-1
Audiovisuaal: RINGHÄÄLING	558,8	1 104,2	1 318,3	1 871,4	42
DISAIN	49,5	42,7	26,6	62,3	134
ETENDUSKUNSTID	611,9	418,8	166,6	164,6	-1
KIRJASTAMINE	514,1	601,5	441,9	421,3	-5
Kultuuripärand: KÄSITÖÖ	...	90,2	59,9	45,1	-25
Kultuuripärand: MUUSEUMID	86,1	134,6	169,9	346,5	104
Kultuuripärand: RAAMATUKOGUD*	...	35,6	38,4	44,3	15
KUNST	70,5	69,6	38,9	58,3	50
MEELELAHUTUSTARKVARA	440,3	1 544,9	1 252,6	2 089,6	67
MUUSIKA	355,1	332,6	65,0	65,2	0
REKLAAM	253,3	344,4	214,1	222,8	4
KOKKU	262,8	232,3	147,3	162,8	11
Eesti ettevõtete keskmine*	613,9	840,0	745,8	673,7	-10

* Statistikaameti andmetel

Loomemajanduse ettevõttes/asutuses töötas 2015. aastal keskmiselt 3,4 töötajat (2011. aastal 3,9 inimest, vt tabel 1.6). Võrreldes 2003., 2007. ja 2011. aastaga on keskmine töötajate arv vähenenud. Kuigi samasugune vähenemise trend iseloomustab Eesti ettevõtteid laiemalt, oli Eesti keskmine ettevõtte suurem (Statistikaameti andmetel oli keskmises Eesti ettevõttes 2015. aastal 5,5 töötajat). Loomemajanduse sektoris olid 2015. aastal kõige suuremad ringhäälingu ettevõtted/asutused, kus töötas keskmiselt 20,7 inimest, ja meelelahutustarkvara ettevõtted, kus töötas keskmiselt 20,6 inimest. Kolmandana järgnesid etenduskunstide ettevõtted ja asutused (keskmine töötajate arv 7,2 inimest). Kõige väiksemad olid disaini (keskmine töötajate arv 1,6 inimest) ning filmi ja video ettevõtted (1,9 inimest).

Tabel 1.6. Eesti loomemajanduse suhtarvud – keskmine töötajate arv ettevõttes/asutuses

Valdkond	Keskmine töötajate arv ettevõttes/asutuses				Muutus 2015/2011
	2003	2007	2011	2015	(%)
ARHITEKTUUR	4,3	3,5	2,5	2,4	-4
Audiovisuaal: FILM JA VIDEO	7,0	4,7	3,0	1,9	-37
Audiovisuaal: RINGHÄÄLING	13,2	20,6	16,2	20,7	28
DISAIN	2,3	1,0	1,3	1,6	23
ETENDUSKUNSTID	44,9	21,4	10,6	7,2	-32
KIRJASTAMINE	13,7	10,4	7,3	6,5	-11
Kultuuripärand: KÄSITÖÖ	...	8,5	5,2	3,3	-37
Kultuuripärand: MUUSEUMID	7,5	6,9	6,4	6,8	6
Kultuuripärand: RAAMATUKOGUD	...	2,9	3,0	2,8	-7
KUNST	15,1	10,7	7,0	5,8	-17
MEELELAHUTUSTARKVARA	16,7	29,5	27,7	20,6	-26
MUUSIKA	12,7	9,6	2,4	2,3	-4
REKLAAM	3,9	3,3	2,8	2,3	-18
KOKKU	8,6	5,7	3,9	3,4	-13
Eesti ettevõtete keskmine*	11,0	8,9	6,4	5,5	-14

* Statistikaameti andmetel

Loomemajanduses kasutatakse palju tööjõudu töövõtulepingu alusel või ostetakse teenust sisse MTÜ-lt või FIE-lt. Nii pole osas ettevõtetes üldse põhikohaga töötajaid, vaid kõik töö tehakse ära sisseostetava teenusena ja omanikud saavad omanikutulu. Lepingulised töötajad töötavad projektipõhiselt ja sageli mitmes loomemajanduse valdkonnas ning mitme firma jaoks. Lepinguliste töötajate üle aruandlus puudub ja eksperthinnangu korras ei osata nende arvu täpselt määrata. Antud kaardistuses on fikseeritud põhikohaga töötajate arv, millele on lisatud üks hõivatu ettevõtte/asutuse kohta, kellel Äriregistri andmetel palgatöötajaid polnud; kuid tulu arvestuses kajastub ka lepinguliste töötajate poolt loodud tulu.

Ühe töötaja kohta toodetud tulu oli loomemajanduse ettevõttes 2015. aastal 48 tuhat eurot ja nelja aastaga on see 29% tõusnud (2011. aastal 37 tuhat eurot, vt tabel 1.7). Eesti ettevõtluses toodetav keskmine tulu töötaja kohta oli Statistikaameti andmetel 2015. aastal 122 tuhat eurot aastas, seega üle 2 korra kõrgem kui keskmises loomemajanduse ettevõttes. Loomemajanduse sektoris oli suurem tulu töötaja kohta meelelahutuse tarkvara loojatel (101 tuhat eurot töötaja kohta, valdkondade lõikes kõige kiirem kasv), reklaami ettevõtetel (99 tuhat eurot töötaja kohta), ringhäälingu (91 tuhat eurot töötaja kohta) ja

kirjastamise valdkonnas (koos sidustegevusalaga 65 tuhat eurot töötaja kohta). Kõige madalam tulu töötaja kohta oli kunsti (10 tuhat eurot töötaja kohta) ja käsitöö valdkonnas (14 tuhat eurot töötaja kohta).

Tabel 1.7. Eesti loomemajanduse suhtarvud – tulu töötaja kohta aastas

Valdkond	Tulu töötaja kohta (tuh eurot)				Muutus 2015/2011 (%)
	2003	2007	2011	2015	
ARHITEKTUUR	25	38	36	44	22
Audiovisuaal: FILM JA VIDEO	24	41	40	63	58
Audiovisuaal: RINGHÄÄLING	42	54	81	91	12
DISAIN	21	41	21	40	90
ETENDUSKUNSTID	14	20	16	23	44
KIRJASTAMINE	38	58	60	65	8
Kultuuripärand: KÄSITÖÖ	...	11	12	14	17
Kultuuripärand: MUUSEUMID	12	19	27	51	93
Kultuuripärand: RAAMATUKOGUD*	...	12	13	16	23
KUNST	5	7	6	10	67
MEELELAHUTUSTARKVARA	26	52	45	101	124
MUUSIKA	28	35	27	29	7
REKLAAM	64	105	75	99	32
KOKKU	31	41	37	48	29
Eesti ettevõtete keskmine**	56	95	117	122	4

* rahvaraamatukogude ning teadus- ja erialaraamatukogude kogutulu alusel

** Statistikaameti andmetel

Aastatel 2003-2007, mil majandus kasvas keskmiselt 8,1% aastas, oli olukord loomemajandussektorile soodne. Perioodil 2003-2007 kasvasid loomesektori kogutulud keskmiselt 89%. Aastate 2008-2009 majanduslangus tõi kaasa siseturu mahu olulise vähenemise ja andis loomemajanduse sektoris tugevalt tunda. Perioodil 2007-2011 loomemajanduse kogutulud vähenesid 11% (vt tabelid 1.8 ja 1.9). Eesti ettevõtted tervikuna taastusid siis majanduskriisist kiiremini. Aastatel 2011-2015 kasvasid loomemajanduse sektoris tulud oluliselt – koguni 45%. Loomemajanduse sektoris on perioodil 2011-2015 tulud kõige enam kasvanud meelelahutustarkvara valdkonnas (258%), mis on kiirelt arenev valdkond ja tegutseb globaalsel turul. Aeglasema tulu kasvuga on olnud raamatukogud (10%) ja kirjastamine (11%). Müügitulu ei vähenenud üheski kaardistatavas valdkonnas.

Aastatel 2011-2015 lisandus loomemajanduse sektoris 2 175 ettevõtet/asutust ning võrreldes eelnevate perioodidega on lisanduvate ettevõtete arvu kasvutempo aeglustunud. Ettevõtete ja asutuste arv on loomemajanduses kasvanud viimase nelja aasta jooksul natuke kiiremini kui Eesti ettevõtluses tervikuna – vastavalt loomemajanduses 31% ja Eesti ettevõtluses 27%.

Tabel 1.8. Eesti loomemajanduse üldnäitajad 2003–2015

Valdkond	Ettevõtete ja asutuste arv				Töötajate arv				Kogutulu (mln eurot)			
	2003	2007	2011	2015	2003	2007	2011	2015	2003	2007	2011	2015
ARHITEKTUUR	467	861	1 223	1403	2 030	3 049	3 048	3 430	51	117	109	152
FILM JA VIDEO	93	225	363	635	650	1 050	1 092	1 196	16	43	44	76
RINGHÄÄLING	82	81	89	86	1 080	1 670	1 442	1 776	46	89	117	161
DISAIN	173	334	478	677	400	350	600	1 060	9	14	13	42
ETENDUSKUNSTID	47	95	315	419	2 110	2 030	3 343	3 004	29	40	53	69
KIRJASTAMINE	410	578	661	769	5 600	6 010	4 844	5 000	211	348	292	324
KÄSITÖÖ	...	165	198	320	...	1 403	1 023	1 045	...	15	12	14
MUUSEUMID	200	217	248	256	1 493	1 499	1 586	1 733	17	29	42	89
RAAMATUKOGUD	...	1 125	991	946	...	3 253	2 948	2 670	...	40	38	42
KUNST	68	101	151	210	1 028	1 081	1 050	1 215	5	7	6	12
MEELELAHUTUS-TARKVARA	9	11	22	48	150	325	610	989	4	17	28	100
MUUSIKA**	270	403	1 352	2 169	3 430	3 850	3 291	4 940	96	134	88	141
REKLAAM**	488	725	832	1 160	1 920	2 360	2 366	2 623	124	250	178	258
KOKKU	2 307	4 921	6 923	9 098	19 891	27 930	27 243	30 681	608	1 143	1 020	1 481

** Võrreldavuse tagamiseks olid metoodika muutuse tõttu 2011. aasta näitajad korrigeeritud, sh kaardistuse koondnäitajad.

Statistikaameti andmetel oli 2015. aastal Eesti ettevõtluses loodud lisandväärtuse suhe müügitulusse 20%. Loomemajanduse ettevõtetes ja asutustes on tööjõukulude osakaal kõrgem kui näiteks tööstuses ja kaubanduses ning kasutades Statistikaameti informatsiooni lisandväärtuse ja müügitulu suhte kohta loomemajanduse valdkondades, võttis EKI eksperthinnangu korras loomemajanduse lisandväärtuse suhteks müügitulusse 40%.

Statistikaameti lisandväärtuse arvutamise valem

(„+“ märgiga komponendid liidetakse ja „–“ märgiga komponendid lahutatakse):

+ müügitulu

+ muud äritulud (v.a kasum põhivara müügist ja ümberhindlusest, tulu põhivara sihtfinantseerimisest)

– kulud kokku

– muud ärikulud (v.a kahjum põhivara müügist ja ümberhindlusest)

+ tööjõukulud

+ kulum

+ lõpetamata ja valmistoodangu varude muutus (aruandeaasta lõpu ja alguse vahe)

+ oma tarbeks valmistatud põhivara.

Analüüs näitab, et 2015. aastal toodeti loomemajanduse sektoris lisandväärtust ligikaudu 595 miljonit eurot (2011. aastal 408 miljonit eurot), mis oli 2,9% Eestis toodetud SKP-st (20 341,5 miljonist eurost; 2011. aastal 2,5%).

Tabel 1.9. Eesti loomemajanduse üldnäitajate muutus aastatel 2003-2007, 2007-2011 ja 2011-2015 (%)

Valdkond	Ettevõtete ja asutuste arv			Töötajate arv			Kogutulu		
	2003-2007	2007-2011	2011-2015	2003-2007	2007-2011	2011-2015	2003-2007	2007-2011	2011-2015
ARHITEKTUUR	84	42	15	50	0	13	130	-7	39
Audiovisuaal: FILM JA VIDEO	142	61	75	62	4	10	173	2	72
Audiovisuaal: RINGHÄÄLING	-1	10	-3	55	-14	23	95	31	38
DISAIN	93	43	42	-13	71	77	66	-11	225
ETENDUSKUNSTID	102	232	33	-4	65	-10	38	32	30
KIRJASTAMINE	41	14	16	7	-19	3	65	-16	11
Kultuuripärand: KÄSITÖÖ	...	20	62	...	-27	2	...	-20	20
Kultuuripärand: MUUSEUMID	9	14	3	0	6	9	70	44	111
Kultuuripärand: RAAMATUKOGUD	...	-12	-5	...	-9	-9	...	-5	10
KUNST	49	50	39	5	-3	16	47	-16	104
MEELELAHUTUSTARKVARA	22	100	118	117	88	62	329	62	258
MUUSIKA	49	235	60	12	-15	50	40	-34	61
REKLAAM	49	15	39	24	0	11	102	-29	45
KOKKU	113	41	31	41	-3	13	89	-11	45
Eesti ettevõtete keskmine*	44	17	27	16	-16	10	97	4	14

* Statistikaameti andmetel

Valdkondlikult on loodud lisandväärtus toodud tabelis 1.10. Valdkondade poolt loodud lisandväärtuse arvutamisel on kasutatud Statistikaameti andmeid, mis võimaldasid mõnede valdkondade poolt loodavat lisandväärtust hinnata võrdlemisi täpselt (näiteks filmi ja video, kirjastamise, trükinduse ja reklaami puhul), mõnedes valdkondades ligikaudsemalt (näiteks muusika, meelelahutustarkvara). Ligikaudsetes hinnangutes on lähtutud tegevuse sisulisest sarnasusest samalaadsete valdkondadega. EKI kasutas lisandväärtuse arvutamisel Statistikaameti poolt avaldatud ettevõtlusstatistika andmeid lisandväärtuse ja toodangu väärtuse kohta erinevatel tegevusaladel, rakendades statistilist lisandväärtuse osakaalu toodangu väärtuse suhtes loomemajanduse uuringuga leitud valdkondade teenuste ja toodete kogutulule.

Tabel 1.10. Eesti loomemajanduse valdkondade loodud lisandväärtus 2015

Valdkond	Lisandväärtus (mln eurot)	Lisandväärtus töötaja kohta (tuh eurot)
ARHITEKTUUR*	68,0	19,8
Audiovisuaal: FILM JA VIDEO	26,4	22,1
Audiovisuaal: RINGHÄÄLING	45,2	25,5
DISAIN	14,6	13,8
ETENDUSKUNSTID	37,5	12,5
KIRJASTAMINE*	118,2	23,6
Kultuuripärand: KÄSITÖÖ	7,2	6,9
Kultuuripärand: MUUSEUMID	48,3	27,9
Kultuuripärand RAAMATUKOGUD**	22,8	10,1
KUNST*	6,2	5,1
MEELELAHUTUSTARKVARA*	55,2	55,8
MUUSIKA*	76,9	15,6
REKLAAM	68,2	26,0
KOKKU	594,7	19,6

* sh sidusalad

** v.a kooliraamatukogud

Allikas: Statistikaameti andmetel EKI arvutused

Seega moodustas loomemajanduse sektor 2015. aastal, nii nagu ka 2003., 2007. ja 2011. aastal, ligikaudu 3% Eesti majandusest.

Uuringus on kaardistatud loomemajanduse ettevõtted ja asutused ning füüsilisest isikust ettevõtjad, kuid loovisikud töötavad paljudes teistes majandussektorites, näiteks disainerid ja kunstnikud on hõivatud kaubanduses, tööstuses, IT-firmades. Muudes majandusharudes hõivatud loovisikute arvu ja tulude kohta puudub majandus-statistiline ülevaade. Loovisikute potentsiaalset arvu saab ligikaudselt hinnata viimastel aastakümnetel kõrgkoolide lõpetanute arvu järgi või tugineda valdkonna ekspertide hinnangutele. Mujal sektorites loodud loovisikute tulused on raske hinnata, kuna nende üle ei peeta ettevõtetes eraldi arvestust.

Loomemajanduse kaardistus haarab professionaalset loometegevust, see tähendab loovisikuid, kellel on erialane haridus ja kellele loominguga tegelemine annab põhisissetuleku. Uuringu vaatluse alt on väljas

harrastustegevus, sealhulgas harrastuskunstnikud, -muusikud, -tantsijad, -käsitöölised, huvialaringid, kultuurimajad ning muusika- ja kunstikoolid (v.a äriühingutena tegutsevad muusikakoolid). Kuigi harrastustegevus ei tooda lisandväärtust majanduslikus mõttes, on see siiski väga oluline. Harjumust ja huvi loominguga tegelemise vastu tuleb kasvatada ja arendada varasest east, et hoolitseda järeltuleva loovisikute põlve eest. Harrastustegevus pakub emotsionaalset naudingut, suurendab eluga rahulolu, parandab inimestevahelisi suhteid ja on oluline loomemajanduse taustsüsteemis, sest kasvatab oskust hinnata ja tarbida professionaalsete loovisikute loomingut.

Loomeinimestele on läbi ajaloo olnud enam iseloomulik vaba mõttelend ja väiksem huvi kommertsmaailma vastu. Kultuuristatistika on traditsiooniliselt mõõtnud peamiselt kultuuri sisu – etenduste arvu, ilmunud raamatute arvu jne. Viimaste aastakümnete kogemus maailma loomemajanduse arengute osas kinnitab siiski, et lähendades ja põimides loomeinimeste ja muude majandussektorite tegevust ning kasutades kultuuri vallas ettevõtluse põhitõdesid, saavad kasu kõik osapooled. Kui Eesti Konjunkturiinstituut 2005. aastal esimese loomemajanduse kaardistamisega alustas, siis oli loomeinimeste poolt päris palju võõristamist ja mõistmatust majandustermine ja majandusülevaate koostamise võimalikkuse suhtes. Aastatega on selles vallas tegutsevate inimeste suhtumine oluliselt muutunud. Majandustermineid ei olnud enam võõrad, tuntakse huvi nii oma valdkonna kui ka terve loomemajanduse majandusliku kaardistamise vastu ja koostöö nii valdkondade sees kui valdkonnaüleselt on muutunud oluliselt konstruktiivsemaks. Seega on suurenenud ettevõtlikkusteadlikkus, korrastunud ärimudelid ning seeläbi kogu loomesektor.

Antud uurimistöö käigus ilmses, et kahjuks pole kultuurivaldkonda puudutav statistika viimase 15 aasta jooksul muutunud paremaks (kohati vastupidi), riiklikes andmebaasides on palju vigu. Soovides saada põhjalikumalt ja süvenenumat ülevaadet erinevatest loomemajanduse valdkondadest, tuleb suur osa informatsioonist ise algallikatest koguda, töödelda ja analüüsida.

Avaliku sektori rahaga saab toetada ja sihipäraselt arendada valdkonda vaid siis, kui majandusstatistika on korrektne, aruandlus korras ja tegemist on registreeritud majandusega. Antud töö autorid loodavad, et selle uuringuga on tehtud järjekordne väike samm aitamaks kaasa loomemajanduse nõudluse ja pakkumise analüüsile ja loomeettevõtete ning muu reaalmajanduse paremale integreerumisele.

Nii nagu ka 2005., 2009., 2013. aastal, peab ka 2017. aastal märkima, et loomemajanduse konkurentsivõimelisus ja integreeritus teiste majandussektoritega peaks tulevikus oluliselt kasvama.

Lähema viie aasta jooksul võib eeldada, et jätkub Eesti majandusareng (EKI majandusprognoosi kohaselt keskmiselt 3% aastas). Kultuuri toetuste osakaal avalikust sektorist kasvab kooskõlas eelarve kasvuga. Loomeinimeste sissetulekute oluliseks suurendamiseks saavad lisavahendid tulla rohkem vabalt turult ja seega peab suurenema loomemajandusettevõtete suutlikkus iseseisvalt tulu teenida. Samuti peab suurenema tugistruktuuride isemajandamisevõime. Kui viimase aastakümne trend on olnud paljude väikeettevõtete teke, siis nüüd oleks vajalik ettevõtete ühinemine, parem koostöövõime teiste ettevõtetega. Tuleviku edu suhtes on kriitilise tähtsusega loomemajanduse sektori parem koostöö erinevate majandusharudega. Nii saab Eestis turismi arendada läbi välituristidele täiendavate kultuuriteenuste pakkumise. Tööstusettevõtete tootearenduse ja innovatsiooni üks orgaaniline osa peaks olema tootedisain. Eesti toodete ja teenuste ekspordile aitab kaasa riigi parem tuntus maailmas, kus just kultuur saab olla oluliseks riigi esmatutvustajaks. Muuseumid, näitused, IT- ja filmisektor saaks teha palju tihedamat koostööd haridussektoriga jne.

Väga oluline on ekspordivõime arendamine ja ekspordivõimaluste otsimine. Oluline on siin loomemajanduse spetsialistide ja ettevõtete omavaheline tihedam koostöö. Välisellumuste leidmiseks ja täitmiseks on vaja teatud "minimaalset võimekust" ja Eesti ettevõtete väiksuse juures on selline võimekus saavutatav vaid ettevõtete liitumise ja koostööga. Loomemajanduse ekspordi kohta on detailsem ülevaade esitatud järgmises alapeatükis.

1.4. LOOMEMAJANDUSE EKSPORT

Loomeettevõtete ning -asutuste tegevusel on erinevad eesmärgid ning iga valdkonna kohta ei saa esitada majandusliku ekspordi näitajaid. Näiteks võib tegemist olla riiklikult rahastatud Eesti territooriumil siseriikliku tarbijaskonna teenindamisele suunatud valdkonnaga (raamatukogud) või täiendavalt ka välisuriste teenindava valdkonnaga (muuseumid). Nende puhul ei saa rääkida majanduslikust ekspordist ning selle edendamisest. Teiseks saab nimetada tegevusalasid, mis ei taotle samuti majanduslikku ekspordi, kuid mille rahvusvahelistumine on riigi jaoks oluline kultuuriekspord, mille kaudu luuakse riigile kuvandit (nt läbi etenduskunstide, muusika). Kolmanda grupi moodustavad ettevõtted ja valdkonnad, mille puhul on riigi finantstugi vähene ning mis tegutsevad nii sise- kui välisurul eelkõige ärilistel eesmärkidel (valdkondadest nt kirjastamine, meelelahutustarkvara, reklaam).

Loomemajanduse majandusliku ekspordi moodustab peamiselt teenuste ekspord. Viimase kohta kogub statistikat Eesti Pank, et koostada maksebilanssi. Seejuures on aga teenused klassifitseeritud üldiselt ning kaardistuses kajastatavate valdkondade kohta eraldi andmeid pole. Tabelis 1.11 on toodud teenuseliigid, mille kohta Eesti Panga poolt kogutud ekspordi andmed haakuvad loomemajanduse valdkondadega. Ühisosa on arhitektuuri, audiovisuaal-, meelelahutustarkvara, kultuuripärandi ja reklaami valdkonnal, kuid teenuste ekspordi andmed sisaldavad täiendavalt mitmeid muid teenuseid, mis ei klassifitseeru loomemajanduse alla ning seega on ekspordinäitajad paisutatud. Näiteks hõlmab telekommunikatsioon ringhäälingu kõrval valdavalt muid sideteenuseid, meelelahutustarkvara loomine moodustab vaid osa kõigest arvutiteenustest, kaardistatud reklaami valdkond ei hõlma turu-uuringuid, kultuuripärand on kitsam liigitus kui kogu meelelahutussektor, loomemajanduse klassifikatsiooni alla ei kuulu teadusasutused jne. Samas hõlmavad intellektuaalomandi kasutustasud mitut valdkonda (autoriõigused kirjanduses, muusikas, kunstis), kuid ka siinkohal on ekspordinäitajad paisutatud, sisaldades muuhulgas ka tööstusomandiõigusest tulenevaid tasusid. Kuna ekspordistatistika on loomemajanduse valdkondade osas napp, siis tulevikus oleks lahenduseks selle koondamine detailsema klassifikaatori järgi (alusena saab kasutada nt 3-kohalist EMTAK-i).

Tabel 1.11. Teenuste ekspord teenuseliikide kaupa 2015-2016 (mln eurot)

Teenuseliik	2015	2016
Arvutiteenused	265,6	327,0
Reklaamiteenused, turu-uuringud ja avaliku arvamuse küsitlused	182,7	211,2
Telekommunikatsiooniteenused	164,8	150,9
Arhitektuurialased, inseneri-, teadus- ja muud tehnilised teenused	55,9	59,7
Kultuuripärandiga seotud ja meelelahutusteenused	27,3	27,4
Audiovisuaalsed ja nendega seotud teenused	24,5	19,1
Intellektuaalomandi kasutustasud	11,2	12,0

Allikas: Eesti Pank

Teiseks ekspordi kohta statistikat koguvaks institutsiooniks on Statistikaamet, kuid kogutakse ainult kaupade ekspordi andmeid (nt trükitooted, skulptuurid, maalid, muusikariistad). Kuna loomemajanduse ekspord põhineb valdavalt teenuste ekspordil, siis on kaupade ekspord vaid osa kogu loomeekspordist. 2015. aastal eksporditi kaupu 91 mln euro eest, millest 97% moodustasid trükitooted (peamisteks sihtriikideks olid siinkohal Põhjamaad).

Loomemajanduse ekspordi osas on valdkondade lõikes kõige ülevaatlikum Äriregistri andmebaas, kuna see tugineb ettevõtete poolt esitatud majandusaasta aruannetele, kus sisaldub nii teenuste kui kaupade eksport. Tabelis 1.12 on eksport esitatud valdkondade lõikes, kust järeldub, et kui 2015. aastal eksporditi summas 293,3 mln eurot (s.o viiendik kogutulust ning 5,6% teenuste koguekspordist), siis valdavalt tulenes eksport meelelahutustarkvara valdkonnast (ettevõtted ekspordivad pea kogu oma toodangu), kirjastamise sidusalalt ehk trükindusest ning reklaami valdkonnast. Nimetatud kolme tegevusala eksport moodustas 82% loomemajanduse koguekspordist, tegemist on äriliste valdkondadega, mis toimivad riikliku finantstoeta. Meelelahutustarkvara puhul on peaaegu kogu tegevus suunatud välisurgudele ning kuna tegemist on kiiresti kasvava valdkonnaga, siis on oodata loomemajanduse ekspordi edasist kasvu just antud sektorist. Ehkki absoluutsummates on disaini valdkonna eksport nimetatutest oluliselt väiksem, siis valdkonna suurust arvestades on see märkimisväärne, moodustades 37% valdkonna kogutulust. Loomemajanduse ekspordi peamisteks sihturgudeks on lähiriigid, kaugematest sihtriikidest saab eelkõige nimetada meelelahutustarkvara ning muusikariistade osas Ameerika Ühendriike, muusikariistade ekspordil täiendavalt ka Hiinat.

Tabel 1.12. Loomemajanduse eksport 2015

Valdkond	Ekspord (mln eurot)	Ekspordi osakaal kogutulust (%)	Peamised sihtriigid
ARHITEKTUUR	14,1	9,3	Rootsi, Soome, Norra
sh tuumikala	1,7		
sh sidusala	12,4		
Audiovisuaal: FILM JA VIDEO	11,1	14,7	Suurbritannia, Saksamaa, Kanada
Audiovisuaal: RINGHÄÄLING	1,0	0,6	Šveits, Suurbritannia, Läti
DISAIN	15,3	37,0	Saksamaa, Prantsusmaa, Venemaa
ETENDUSKUNSTID	1,3	1,9	Venemaa, Läti, Soome
KIRJASTAMINE	92,0	28,4	Rootsi, Soome, Norra
sh tuumikala	1,9		
sh sidusala	90,1		
Kultuuripärand: KÄSITÖÖ	1,7	12,1	Soome, Rootsi, Saksamaa
KUNST	0,3	2,1	Prantsusmaa, Suurbritannia, Ameerika Ühendriigid
sh tuumikala	0,3		
sh sidusala	0		
MEELELAHUTUSTARKVARA	96,9	96,7	Ameerika Ühendriigid, Luksemburg, Holland
sh tuumikala	44,2		
sh sidusala	52,7		
MUUSIKA	9,1	6,4	Venemaa, Ameerika Ühendriigid, Hiina
sh tuumikala	3,9		
sh sidusala	5,2		
REKLAAM	50,3	19,5	Läti, Leedu, Soome
KOKKU	293,3	19,8	

Allikas: Äriregister

Eksportimaht võib olla teatud määral alahinnatud, kuna loomemajanduse kaardistuse käigus on mitmete valdkondade eksperdid toonud välja asjaolu, et loomeettevõtted jätaavad Äriregistrile esitatavas majandusaasta aruandluses ekspordialased näitajad märkimata (ekspordimahu ja/või sihtriigid). See avaldab aga otsest mõju ekspordinäitajate analüüsile ning riiklike ekspordisuunaliste meetmete kujundamisele, mille eesmärgiks on ettevõtete ekspordivõimekuse parendamine, rahvusvahelistumise soodustamine jne. Kvaliteetsema andmestiku saavad tekitada vaid ettevõtted ise, seega on oluline vastav teavitustöö, mida saaks teha loomemajanduse tugistruktuurid.

Eesti loomemajanduse ekspordimaht on väike ning selle kasvu aitab esmajoonel tagada olemasolevate eksporditoodete/teenuste ja ekspordikanalite soodustamine, kuid lisaks olemasolevatele aktiivselt ekspordivatele valdkondadele ka uute ekspordivõimaluste otsimine. Eesti ettevõtete väiksust arvestades on määrava tähtsusega koostöösuutlikkus, et saavutada eksporditurule sisenemiseks piisav maht, seda võimekust pole seni saavutatud ning antud potentsiaali realiseeritud.

Tingituna loomemajanduse valdkondade eripärast, on tihedalt rahvuskultuuri ja keelega seotud või kohapeal tarbimiseks mõeldud valdkonnad (nt ringhääling) väikese ekspordimahuga. Teiselt poolt on tänapäeva tehnoloogilised võimalused oluliselt avardanud loomingu edastamise võimalusi. Mitmete valdkondade osas võiks eksport olla palju olulisem kui see praegu on – eksporti saaks täiendavalt kasvatada kasutamata potentsiaali arvel eelkõige arhitektuuri (peamiselt insener-tehnilise projekteerimise kui sidusala) ning filmi ja video valdkonnas, kuid ka disainis.

Kuivõrd ambitsioonikad on loomeettevõtjate ja -asutuste plaanid tuleviku osas, võimaldab uurida EKI poolt läbi viidud küsitlus (vastas 115 ettevõtet/asutust). Siinkohal peab esmalt märkima, et loomeinimeste jaoks on termin *eksport* erineva tähendusega: selle all ei mõelda alati rahalises väljenduses majanduslikku ekspordi, vaid ka rahvusvahelistumist, millega ei pruugi kaasneda kohene rahaline tehing, küll aga kaudne kasu (s.o kontaktid, välispartnerite teadlikkuse kasv, mainekujundus jne), mis võib viia majandusliku ekspordini tulevikus.

Küsitlusel osalenute seas oli nii paariaastase kogemusega ettevõtjaid kui väga pika ajalooga asutusi (eelkõige teatrid). Oma klientidena nimetas 2/3 vastanutest eraettevõtteid ning eraisikuid, iga teine vastaja avalikku sektorit. Märgiti ka oma tegevuse hetke-eesmärgid ning tulevikueesmärgid (3-5 aasta pärast). Kui käesolevalt tegutseb ilma äriliste eesmärkideta, seega vaid loomingulistel eesmärkidel 12% vastanutest, siis lähiaastatel jääb antud näitaja eeldatavalt samasse suurusjärku (ca kümnendik ettevõtetest/asutustest). Huvitav on asjaolu, et sellised plaanid on mitte ainult mittetulunduslikel ühingutel, vaid ka osal ettevõtetel. Valdaval osal ettevõtetel/asutustel on loominguliste eesmärkide kõrval siiski ka muid eesmärke ja huvisid (vt tabel 1.13) ning lähiaastatel (3-5 a) nähakse endal üha tugevamat rolli riigi kuvandi loojana ning välisrahastuse soodustajana.

Tabel 1.13. Ettevõtete/asutuste tegutsemise eesmärgid (% vastanutest)

Eesmärgid	Praegu	3-5 aasta pärast
Äriliste eesmärkide taotlemine (müügitulu, kasum, turuosa)	76	79
Teiste ettevõtete turgude ja tulu suurendamine, turismi toetamine	30	33
Riigile tuntuse ja kuvandi loomine, välisinvesteeringute riiki toomine, seotus rahvusvahelise äriga	29	36

Märkus: Vastajatel oli mitme vastuse võimalus.

Oma toodete ja teenuste nõudluse osas hindavad ettevõtted/asutused siseriiklikku seisu paremaks kui rahvusvaheliselt (vt tabel 1.14). Kui välisturgude osas märkis küsitlusel 60% vastanutest, et pakkuda suudaks rohkem kui on nõudlust, siis Eesti nõudluse kohta märkis seda oluliselt vähem ettevõtteid/asutusi (38%), seega on siseriiklikult nõudlus-pakkumine rohkem tasakaalus. Positiivne on, et leidub ettevõtteid/asutusi, kelle toodete ja teenuste järele ületab nõudlus pakkumist, seda nii siseturul kui välisurul, mis näitab kasutamata potentsiaali (st antud tegevusala kasvuvõimalust ja sealhulgas ka ekspordi potentsiaali). Nii sise- kui välisurul saab selliste valdkondadena nimetada kunsti, käsitööd, disaini, arhitektuuri ning filmi ja videot. Kuna kunsti ja käsitöö näol on tegemist loomemajanduse kõige väiksemate valdkondadega, siis on realiseerimata potentsiaal mahuliselt (sh ekspordimahu osas) märkimisväärselt arhitektuuril, filmitööstusel ja disainil.

Tabel 1.14. Ettevõtete/asutuste nõudluse ja pakkumise suhe (% vastanutest)

Nõudluse ja pakkumise suhe	Siseriiklik nõudlus	Rahvusvaheline nõudlus
Nõudlus on suurem kui suudame pakkuda	18	14
Nõudlus ja pakkumine on tasakaalus, võrdsed	44	26
Pakkuda suudaks rohkem kui on nõudlust	38	60
KOKKU	100	100

Küsitlusel osalenud ettevõtetest/asutustest oli aastatel 2015-2016 eksportinud kolmveerand (sh nimetasid eksporttegevust ka need vastajad, kes pidasid silmas rahvusvahelistumist ning müüki välisklientidele Eestis, nt käsitöötoodete poes), ülejäänute käest uuriti, kui tõenäoliselt läheks nad lähima 3-5 aasta jooksul välisurule. Tulemused olid alljärgnevad.

Kui tõenäoliselt hakkab Teie ettevõtte/asutus lähema 3-5 aasta jooksul eksportima?
(% vastanutest, kes perioodil 2015-2016 ei eksportinud):

Kindlasti	21%
Tõenäoliselt jah	13%
Tõenäoliselt ei	23%
Ei, kindlasti mitte	10%
Ei oska öelda	33%

Toodust järeldeb, et 2/3 vastanutest omas tulevikuvisioni (seejuures plaanis hakata eksportima iga kolmas vastanu), samas ei osanud kolmandik vastanutest öelda, mida lähiaastatel ekspordi osas ette võetakse. Soovitud sihtriikidena nimetati nii lähiriike (Põhjamaad, Läti), teisi Euroopa Liidu maid (enim Saksamaad) kui ka kaugemaid sihtkohti (Jaapan, Iisrael, Ameerika Ühendriigid). Välisurul nähakse potentsiaalsete klientidena eelkõige eraettevõtteid ning eraisikuid, vähemal määral avalikku sektorit. Oluliseks võimaluseks oleks müük läbi veebiplatvormide (nt kunsti, disaini, käsitöö valdkonnas).

Eksporti plaanivate ettevõtete/asutuste potentsiaalsed sihtriigid (nimetamiste arv):

Saksamaa: nimetati 8 korda

Soome: nimetati 7 korda

Rootsi: nimetati 6 korda

Norra: nimetati 4 korda

Põhjamaad (või Skandinaavia), Suurbritannia: nimetati 3 korda

Euroopa, Taani, Läti, Prantsusmaa, Hispaania, Jaapan, Ameerika Ühendriigid: nimetati 2 korda

Lähiriigid, Poola, Holland, Portugal, Itaalia, Iisrael: nimetati 1 kord

Kokkuvõtvalt saab järeldada, et sõltuvalt valdkonnast on eksport ning rahvusvahelistumine kantud erinevatest eesmärkidest, seega ei pea iga valdkond taotlema majanduslikku eksporti. Riigi jaoks on oluline ka kultuuriekспорт, mis tähendab küll suuremat eelarveliste vahendite vajadust, kuid annab vastu mainekujundust ning loob valdkondadele väljundeid. Edendada tuleb mõlemat suunda.

1.5. LOOMEMAJANDUSE TOETUSTE MÕJU

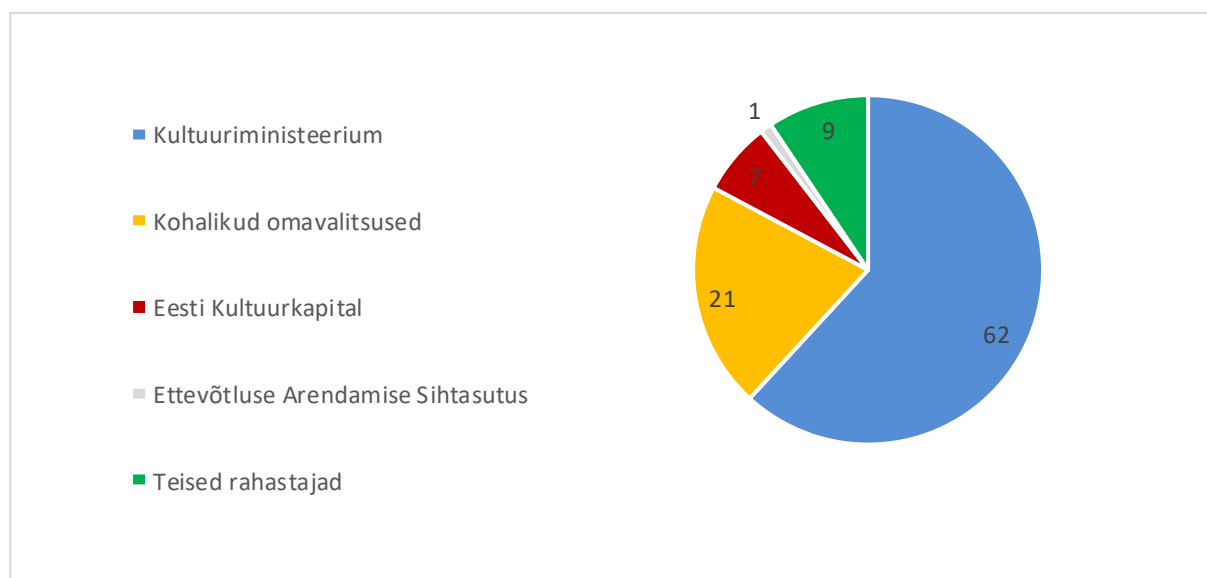
1.5.1. Loomemajanduse toetuste mõju uurimise metoodika

Loomemajanduse toetused saab jagada järgnevatesse gruppidesse:

- Regulaarsed tegevustoetused (näiteks muuseumidele, teatritele jne);
- Projektipõhised arendustoetused:
 - mingi konkreetse loomingu teostamiseks (näiteks raamatu väljaandmiseks, etenduse korraldamiseks jne);
 - investeringuteks põhivarasse (näiteks Kultuurikatla väljaehitamiseks);
 - teadmiste, oskuste, koostöö arendamiseks (koolitused, seminarid, inkubatsioon jne).

Loomemajanduse valdkondade avaliku sektori rahastus jagunes 2015. aastal eri finantseerijate vahel vastavalt joonisel 1.5 toodule, suurim osakaal oli Kultuuriministeeriumil.

Joonis 1.5. Loomemajanduse avaliku sektori rahastuse jagunemine 2015 (%)

Märkus: valdkondlikes peatükkides kajastatud andmete alusel

Regulaarsete tegevustoetuste määramine valdkondadele on eelkõige kultuuripoliitiline otsus ja nendel toetustel saab olla väga mitmeid kaudseid eesmärke:

- Elanike kultuurinõudluse rahuldamine;
- Eesti rahvusvahelistumine;
- Hariduslikud eesmärgid;
- Regionaalse mitmekesisuse tagamine;
- Regioonide elukeskkonna atraktiivsuse suurendamine;
- Eesti rahvuskultuuri edasiarendamine;
- Eesti kultuuri säilitamine ja tutvustamine.

Selliste tegevustoetuste mõju on väga lai ja seda otseselt uurida pole mõttekas. Lõppeesmärk on siin elukvaliteedi parandamine, riigi hea maine, Eesti kultuuri säilimine ja edasiareng ning kui riigi reiting rahvusvahelises võrdluses paraneb (Inimarengu aruanne, Konkurentsivõime reitingud, õnne indeks jne), siis saab eeldada, et toetused on olnud asjakohased.

Projektipõhiseid toetusi, kus on määratletud ka majanduslikud eesmärgid, määrab Eestis eelkõige EAS. Siin saame kõige selgemalt rääkida toetuste majandusliku mõju hindamisest.

Metoodiliselt saab rääkida kolmest lähenemisest:

- o Loomemajanduse toetuste mõju analüüs läbi toetatute ja kasusaajate kvalitatiivsete hinnangute. Hinnanguline komponent avaldub toetuste saajate endi poolt hinnatud mõjudes ja antud mõjude analüüsiks viis EKI käesoleva loomemajanduse uuringu raames läbi küsitlused. Tulemused on toodud alapeatükkides 1.5.2 ja 1.5.3.
- o Loomemajanduse toetuste mõju agregeeritud analüüs kvantitatiivsele statistikale tuginedes. Statistika kajastab konkreetseid arvulisi muutusi, näidates, kuivõrd on saavutatud oodatav tulemus või muutunud majandusnäitajad (nt tööhõive, müügitulu, ekspordimaht vms). Taoline mõõdik kajastub loomemajanduse kaardistuste tulemustes ning Eesti loomemajanduse mahu üldanalüüsis. Kuna suur osa toetusi on olnud mitte valdkonnapõhised vaid laiemaid eesmärke täitvad (teadlikkuse tõus, ettevõtlusoskuste parandamine, ekspordioskuste parandamine jne), siis saab analüüsida eelkõige loomesektori arvuisi üldnäitajaid. Tulemused on toodud alapeatükis 1.5.4.
- o Loomemajanduse toetuste analüüs toetuprogrammides osalenud taotlejate projektide analüüsi kaudu. Kõigi selliste toetuste osas esitavad taotlejad raha kasutamise eesmärgid ja projektist tuleneva loodetava majandusliku efekti (käibe kasv, ekspordi kasv, töötajate arv, kasusaajate majanduslik tulemus jne). Projekti lõppedes esitatakse taotlejate poolt tehtud tööde aruanne ja ülevaade tehtud kulutustest. Senini ei ole loomemajanduse toetuste osas süvaanalüüsi toimunud ja taotlejate poolt loetletud eesmärkide mittetäitmise korral pole järgnenud reaalseid tagajärgi, kui formaalselt on raha kasutatud õiguspäraselt.

EKI soovitaks sellise projektipõhise majandusliku mõju analüüsis lähtuda järgnevast metoodikast:

- o Analüüsida eraldi kõiki projekte (kohe peale projekti lõppu ja 2 aastat peale projekti lõppu).
- o Tuua välja kõigi taotlejate poolt endale seatud majanduslikud ja muud eesmärgid (nt rahvusvahelustumine) ja nende tegelik täitmine.
- o Analüüsida toetuseks eraldatud raha suhet saavutatud käibe, lisandväärtuse ja kasumlikkuse kasvu. Käibe kasv peab igal juhul ületama saadud toetuse summat.
- o Eesmärkide mittetäitmise puhul on vajalik analüüsida, millest see on tingitud (ebareaalsed eesmärgid, vale äriplaan, puudulik juhtimine, halvenenud majanduskeskkond).
- o Taotlejast tingitud eesmärkide mittetäitmise puhul peaks taotlejal olema kohustus eesmärgipärastult kulutatud raha tagastada. See suurendaks vastutust raha taotlemisel ja aitaks kaasa tegeliku majandusliku mõju saavutamisele.

Loomemajanduse toetuste analüüs toetuprogrammides osalenud taotlejate projektide analüüsi kaudu on kõige konkreetsem ja võimaldab õigeaegselt ümber kujundada ka toetusmeetmete reeglistikku ning hinnata saavutatut.

1.5.2. Loomemajanduse toetuste mõju loomeettevõtete/asutuste hinnangute põhjal

EKI viis 2018. aasta veebruaris-märtsis läbi loomeettevõtete/asutuste juhtide küsitluse. Valimi moodustasid 13 valdkonna suurimad (tulu alusel) ettevõtted ja mittetulunduslikud ühingud, kelle tegevus on valdkondade käekäigu juures määrava tähtsusega. Lisaks kaasati valimisse EAS-i poolt esitatud ettevõtted, kes olid aastatel 2010-2016 EAS-i toetuste ja tugitegevuste (vähemalt 3-kuulise perioodi jooksul) kasusaajate hulgas. Ankeet saadeti 527-le ettevõttele/mittetulunduslikule ühingule (sh 126-le EAS-i poolt esitatud ühingule), vastas 115 äri- või mittetulundusliku ühingu esindajat (sh 27 EAS-i poolt esitatud kasusaajat). Küsitluse fookus oli suunatud saadud toetuste ning toetatavate tegevuste mõju hindamisele ning loomeettevõtluse toetusmehhanismide osas ootuste väljaselgitamisele.

EAS on perioodil 2010-2016 suunanud ettevõtlusesse erinevate meetmete kaudu 124,5 mln eurot toetusi (vt tabel 1.15). See ei ole spetsiaalselt loomemajandusele määratud finantsressurss, kuid antud meetmetes võisid osaleda teiste seas loomemajanduse ettevõtted ning tugijüksused. Küsitlusel osalenud ettevõtted/mittetulunduslikud ühingud olid saanud toetusi enamuse nimetatud meetmete raames, enim oli perioodil 2010-2016 taotletud innovatsiooniosakut, toetust loomeettevõtete ekspordivõime arendamiseks ning alustava ettevõtja stardi- ja kasvutoetust (vt joonis 1.6). Spetsiaalselt loomemajanduse sektorile oli perioodil 2010-2016 ette nähtud 16,4 mln eurot.

Riigi poolt toetatud tegevustest peavad ettevõtted/asutused kõige piisavamaks ettevõtluse ja turunduse alaseid koolitusi, erialase hariduse taseme parandamise võimalust ning ettevõtluse alustamise toetamist (vt joonis 1.7). Peaaegu poolte vastanute (45%) hinnangul on ka ekspordialased koolitused ja ekspordivõimekuse suurendamine toetatud piisaval määral. Kõige vähem ollakse rahul tegutsevate ettevõtete kasvu ning ettevõtetevahelise koostöö toetamisega nii valdkonna raames kui teiste majandusharude ettevõtetega. Samuti leiti, et loomeettevõtete/asutuste töö pole riiklikul tasemel piisavalt väärtustatud ja tunnustatud. Oma loomevaldkonna tugistruktuuride, esindusorganisatsioonide ja kompetentsikeskuse riigipoolset arendamist ja tugevdamist hindas üle kolmandiku vastanutest piisavaks, kuid peaaegu iga teine siiski puudulikuks. Finantstoetusi soovitakse saada rohkem, nii EAS-i, Eesti Kultuurkapitali sihtkapitalide kui Kultuuriministeeriumi toetusi hinnati ebapiisavateks.

Ettevõtete kokkuvõtval hinnangul on riigi poolt ellu kutsutud loomemajanduse toetusmeetmed aidanud liialt väheseid ettevõtteid, seega mitte valdkondi üldiselt. Küsitlusel märkis 17% vastanutest, et meetmed on ettevõtteid oluliselt aidanud, 46% märkis, et need on mõningaid ettevõtteid aidanud, ning 13% vastanute hinnangul pole neist olnud kasu (neljandik vastanuid ei osanud hinnangut anda).

EAS-i toetusmeetmete kohta selgus küsitlusel, et mitmed neist on ettevõtete jaoks tundmatud, mis seletab osaliselt ka seda, miks anti nende piisavusele negatiivne hinnang. Siinkohal saab näidetena välja tuua loomemajanduse taristu ja tehnoloogilise võimekuse arendamise toetuse, kasvuettevõtja arenguplaani toetuse, kompetentsikeskuste arendamise toetuse, inkubatsiooni- ja tootearendusvõimaluste väljaarendamise toetuse, kuid ka sellised ettevõtetele suunatud meetmed nagu arendusosak ja arendustöötaja kaasamise toetus.

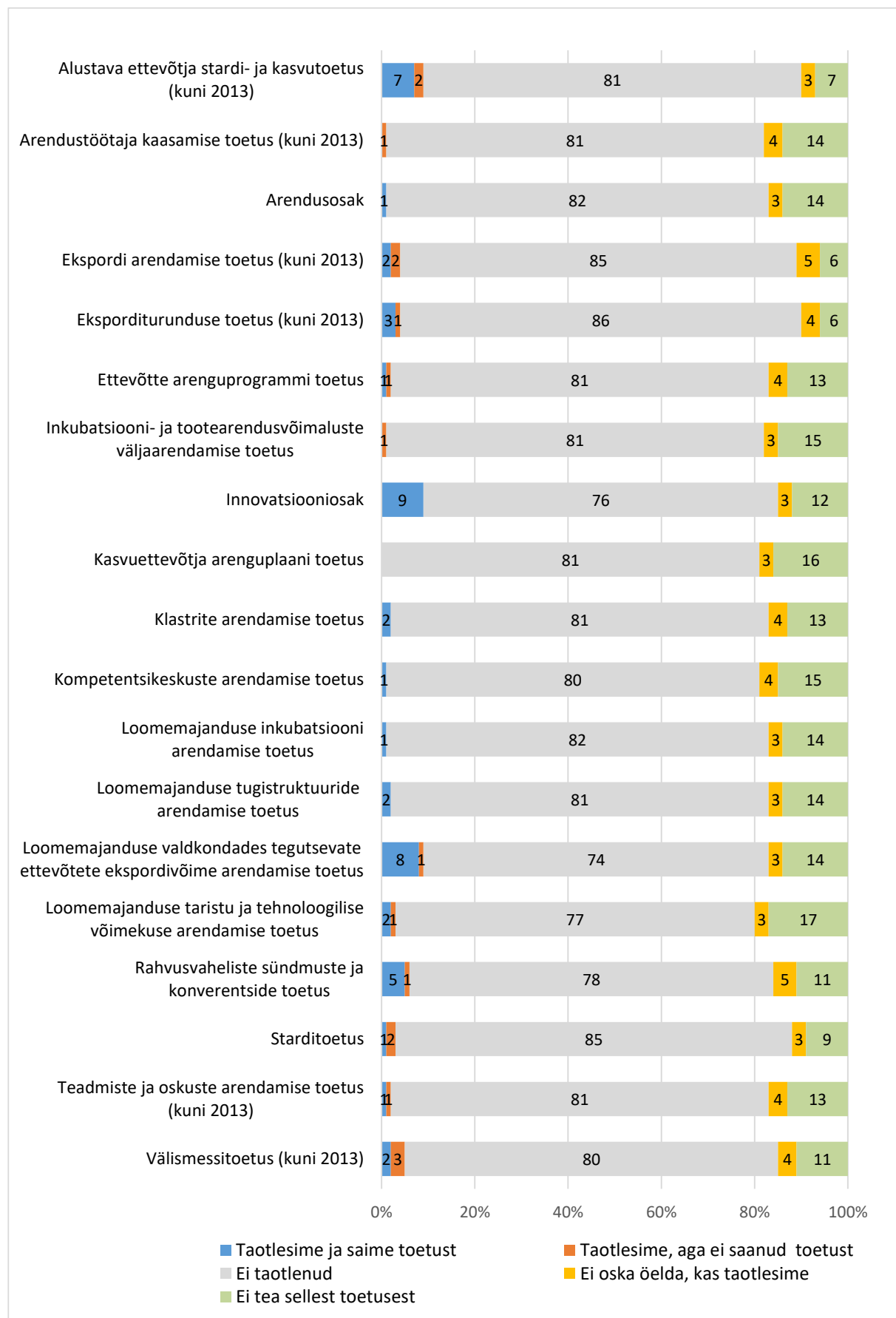
Tabel 1.15. Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse toetuste mahud 2010-2016 (tuh eurot)

Toetus	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Kokku
Starditoetus	-	2 987	4 124	2 163	2 609	583	1 532	13 998
Alustava ettevõtja stardi- ja kasvutoetus (2007-2013)	3 831	1 563	-	-	-	-	-	5 394
Arendustöötaja kaasamise toetus (2007-2013)	1 737	841	1 586	690	1 487	-	-	6 341
Arendusosak	-	-	-	-	-	407	1 427	1 834
Innovatsiooniosak	741	1 306	2 093	2 563	765	306	672	8 446
Inkubatsiooni- ja tootearendusvõimaluste väljaarendamise toetus	-	-	-	-	-	-	842	842
Ekspordi arendamise toetus (2007-2013)	-	5 250	4 154	2 319	-	-	-	11 723
Eksporditurunduse toetus (2007-2013)	5 202	599	-	-	-	-	-	5 800
Ettevõtte arenguprogrammi toetus	-	-	-	-	-	-	6 084	6 084
Kasvuettevõtja arenguplaani toetus	-	-	-	-	275	555	-	830
Klastrite arendamise toetus	2 189	2 674	3 373	130	463	4 567	849	14 245
Kompetentsikeskuste arendamise toetus	241	16 297	0	0	0	658	3 496	20 691
Loomemajanduse tugistruktuuride toetus (2007-2013)	4 751	942	340	0	668	-	-	6 701
Loomemajanduse inkubatsiooni arendamise toetus	-	-	-	-	-	920	0	920
Loomemajanduse tugistruktuuride arendamise toetus	-	-	-	-	-	1 565	0	1 565
Loomemajanduse taristu ja tehnoloogilise võimekuse arendamise toetus	-	-	-	-	-	0	4 000	4 000
Loomemajanduse ettevõtete ekspordivõime arendamise toetus	-	-	-	-	-	695	2 516	3 212
Rahvusvaheliste sündmuste ja konverentside toetus	-	-	-	-	-	-	2 083	2 083
Teadmiste ja oskuste arendamise toetus (2007-2013)	4 535	3 029	647	-	-	-	-	8 211
Välismessitoetus (2007-2013)	1 471	62	-	-	-	-	-	1 533
Kokku	24 697	35 549	16 316	7 865	6 267	10 256	23 501	124 452

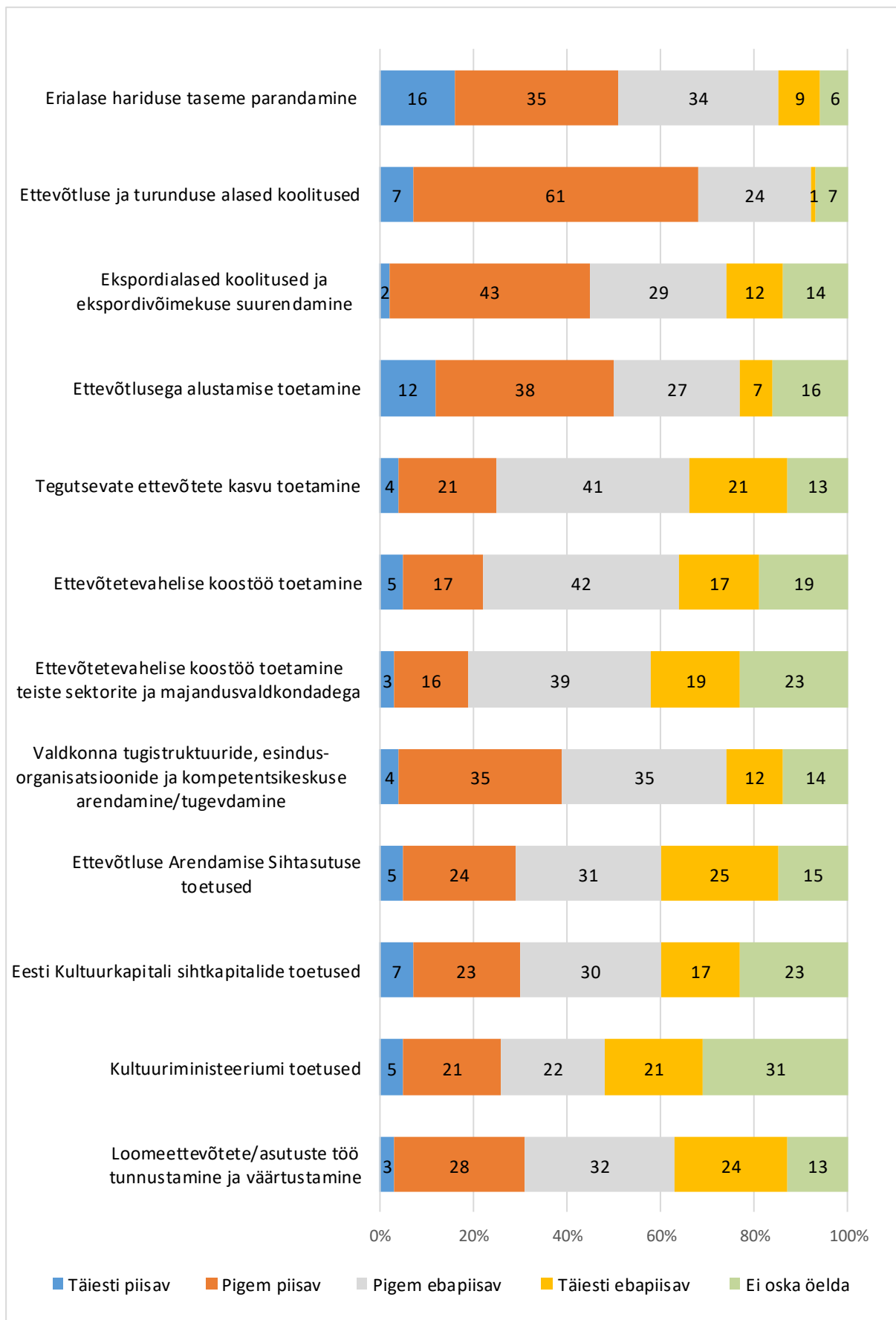
Märkus: Tegemist on toetuste osas tehtud otsuste mahtudega, kõik meetmed ei olnud suunatud vaid loomesektorile.

Allikas: Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus

Joonis 1.6. Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse toetuste taotlemine 2010-2016 (% vastanutest)

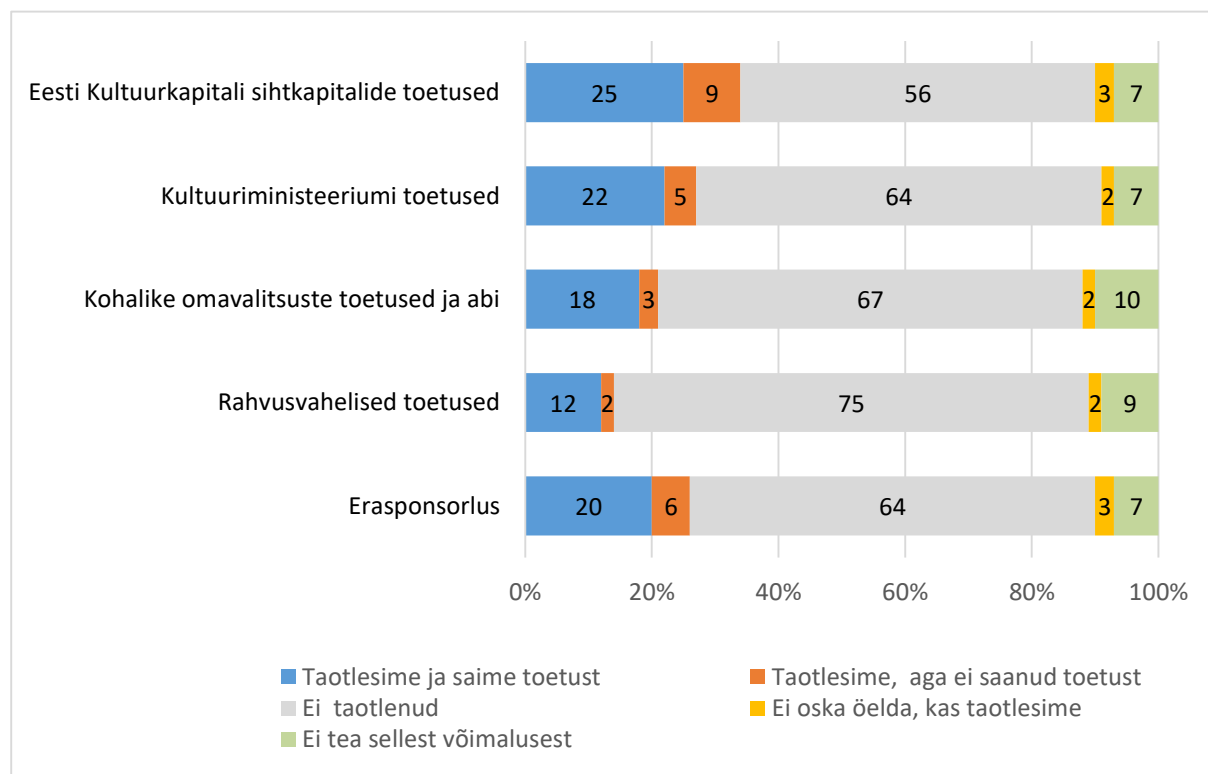

Joonis 1.7. Ettevõtete/asutuste hinnang riigi poolt toetatud tegevustele oma loomevaldkonnas
(% vastanutest)

Oluliselt tuttavamad on ettevõtete/asutuste jaoks Eesti Kultuurkapitali sihtkapitalide toetused ning Kultuuriministeeriumi toetused. Neid oli aastatel 2010-2016 saanud iga neljas-viies küsitlusele vastanud ettevõtte või mittetulunduslik ühing (vt joonis 1.8), samas üle poolte vastanute ei olnud neid taotlenud. Nimetatud toetusi makstakse küll muuhulgas ettevõtetele, kuid nende eesmärgiks ei ole ettevõtluse ja majanduse edendamine. Iga viies vastanu märkis täiendavalt, et oli saanud toetust ja abi kohalikult omavalitsuselt või erasponsorluse teel, kümnendik ettevõtteid nimetas ka rahvusvahelisi toetusi.

Joonis 1.8. Eesti Kultuurkapitali, Kultuuriministeeriumi ja teiste toetuste taotlemine 2010-2016 (% vastanutest)

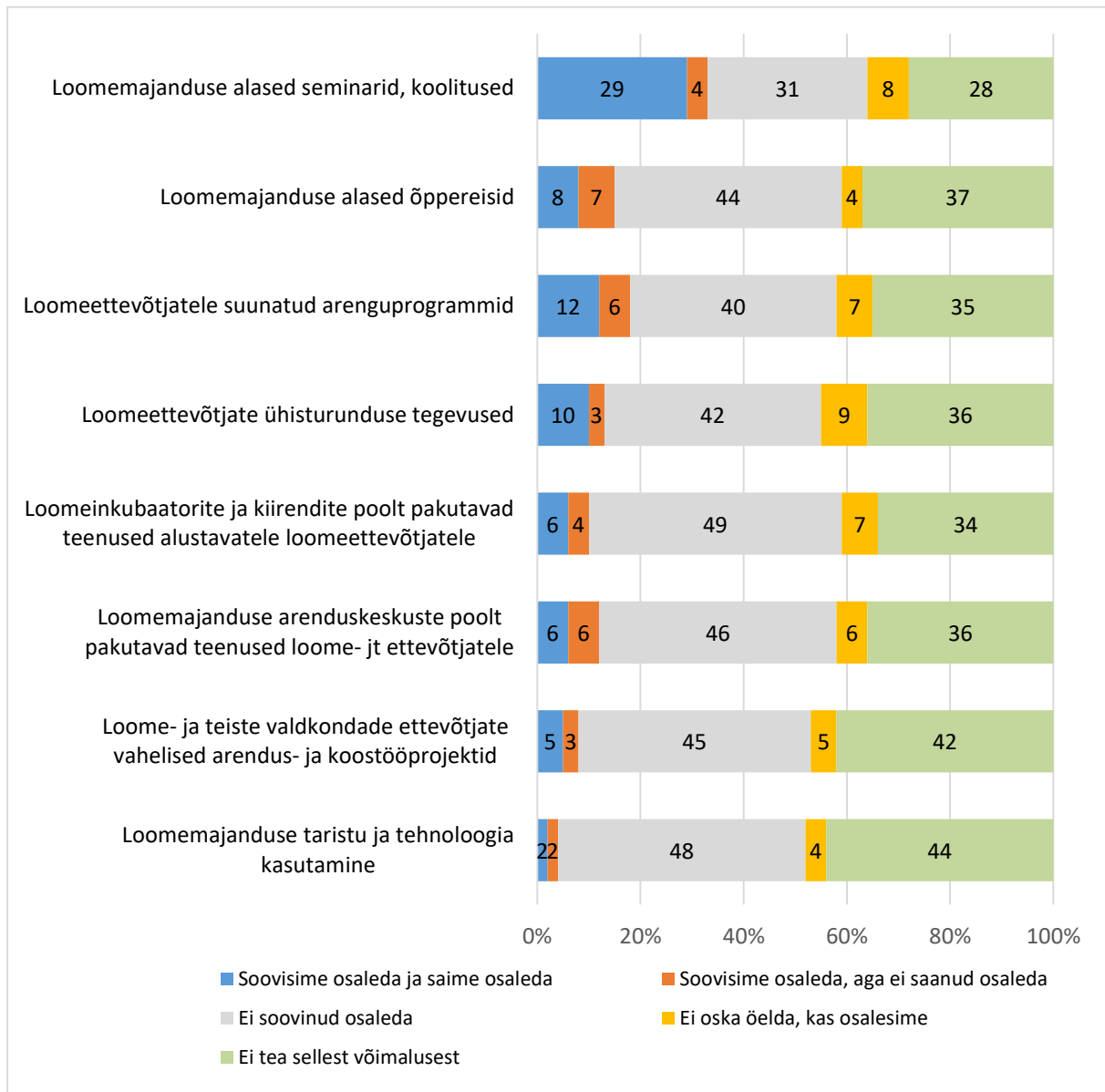

Ehkki EAS-i toetusi teatakse vähem, siis EAS-i poolt toetatud tegevusi omakorda rohkem. Nii oli perioodil 2010-2016 osalenud loomemajanduse alastel seminaridel-koolitustel 29% vastanud ettevõtetest ja mittetulunduslikest ühingutest, kümnendik ka loomeettevõtjatele suunatud arenguprogrammides või ühisturunduse tegevustes (vt joonis 1.9).

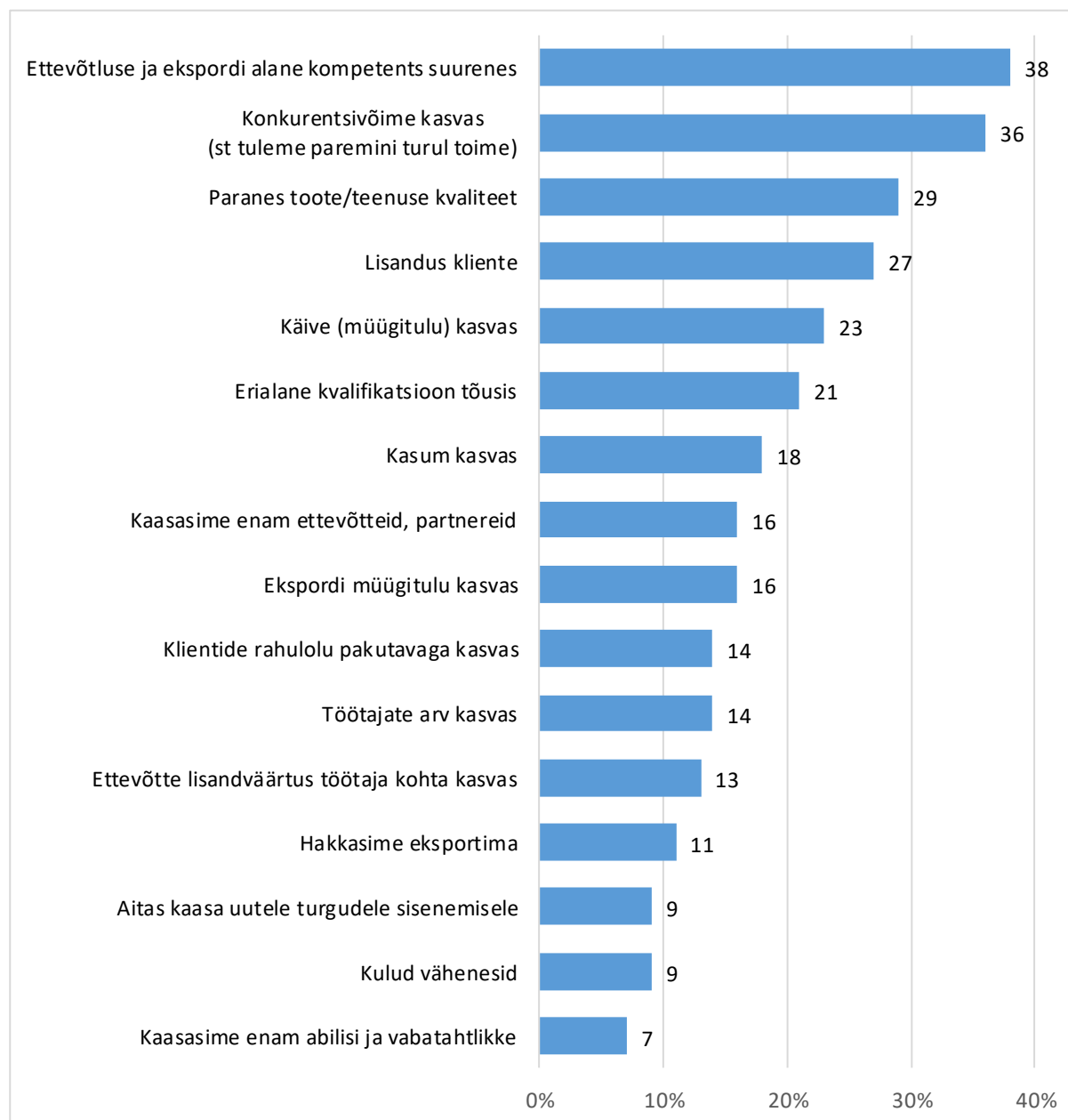
Kõige kõrgemalt hindasid toetusi saanud või toetatud tegevustes osalenud ettevõtted/asutused mõju oma ettevõtlus- ja ekspordialasele kompetentsile, st suurenesid teadmised, oskused ja kogemus (vt joonis 1.10). Kasvas ka konkurentsivõime, et tulla turul paremini toime. Positiivne on, et riigi toel suudeti parandada toote/teenuse kvaliteeti, sest kõrgem kvaliteet on ettevõtte edasisele arengule oluliseks hüppelauaks. Samuti olid ettevõtted rahul sellega, et suurenes kliendibaas, millest tulenevalt kasvas ka müügitulu ning kasum. Iga viies EAS-lt tuge saanud ettevõtte/asutus märkis erialase kvalifikatsiooni kasvu, sellega kaasneb loomesektoris pikaajaline positiivne mõju. Samas oli mõju väike kulude vähenemise osas ning oluliselt ei suurenenud suutlikkus siseneda uutele turgudele ning hakata eksportima, ehkki palju märgiti vastavate teadmiste ja oskuste suurenemist. Seega reaalse ekspordikogemuseni jõudmine ning uutele turgudele sisenemine on raske, kuid ettevõtjad hindavad kõrgelt ettevõtlus- ja ekspordialase

kompetentsi suurendamise toetamist. EAS-lt tuge saanud ettevõtetest/asutustest märkis 9%, et joonisel 1.10 nimetatud mõjudest ei kaasnenu neile ühtegi.

Joonis 1.9. Osalemine Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse poolt toetatud tegevustes 2010-2016
(% vastanutest)

Joonis 1.10. Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse poolt perioodil 2010-2016 makstud toetuste ja toetatud tegevuste mõju ettevõtetele/asutustele (% vastanutest, kes olid saanud EAS-lt tuge)

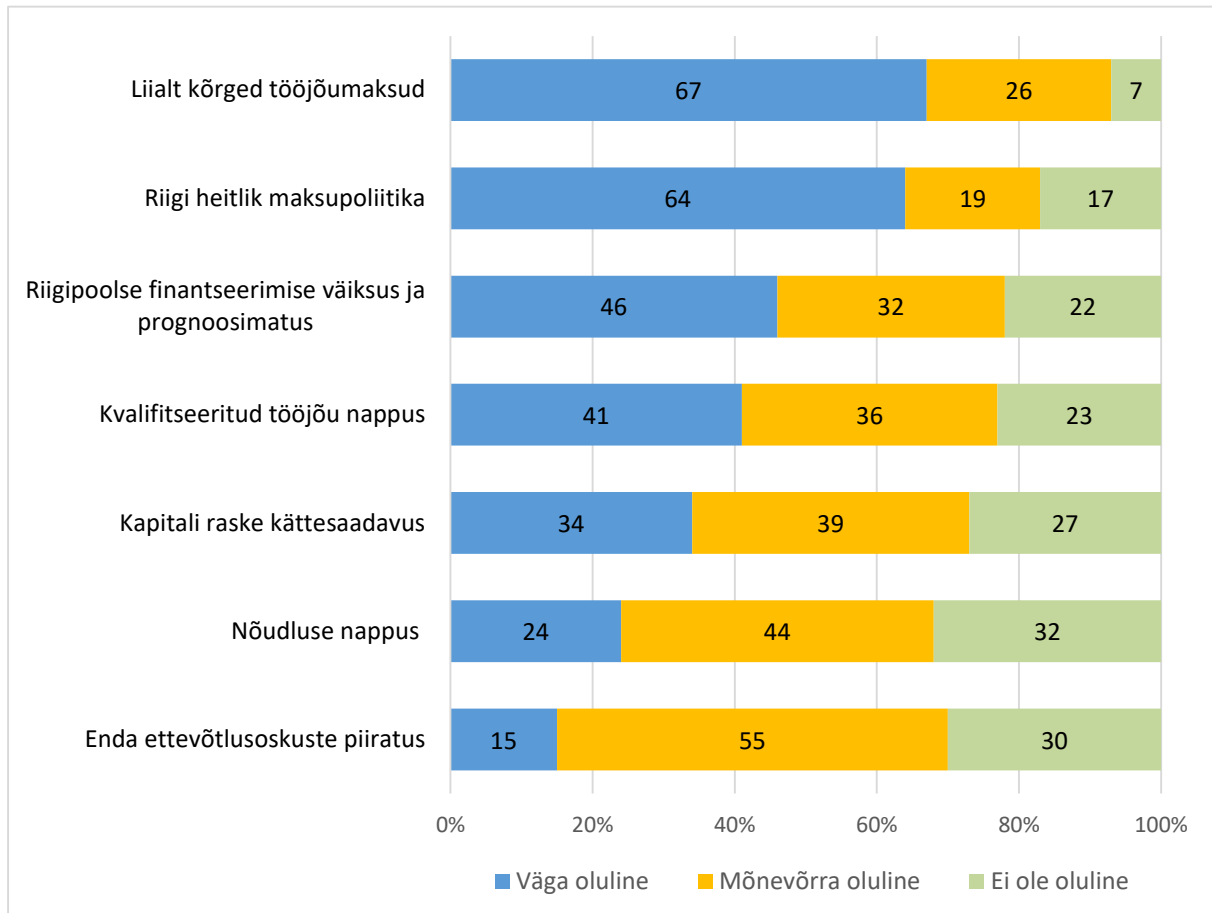

Märkus: Vastajatel oli mitme vastuse võimalus.

Pooled vastanutest andsid teada, et ei plaani lähitulevikus (3-5 a) oma ettevõtte/asutuse töötajate arvu muutusi ning sama palju näeb ette kasvu. Samas loodetakse aga efektiivsemale tegevusele – suuremale väljundimahule (märkis 72% vastanutest) ning kasvavale kliendibaasile (märkis 65% vastanutest). Suurimateks hetketakistusteks on personaliga seotud küsimused (märkis 2/3 vastanutest), st ettevõtete poolt liialt kõrgeks hinnatud tööjõumaksud ning riigi heitlik maksupoliitika, kuid napib ka kvalifitseeritud tööjõudu (vt joonis 1.11). Peaaegu poolte ettevõtete hinnangul on arengu oluliseks takistuseks riigipoolse finantseerimise väiksus ning prognoosimatus, seega oodatakse riigilt pikaajalisemaid plaane ja prioriteetide seadmist ehk stabiilsemat tegevuskeskkonda. Takistavate tegurite pingereas järgnesid probleemid kapitali kättesaadavusega, vähene nõudlus ning teatud määral ka enda ettevõtlusoskuste piiratus. Täiendavate takistustena märgiti küsitlusel ekspordialase spetsiifilise info puudust, rahvusvahelise brändiehitamise olematut tuge, tootmisbaaside vähesust ja kehva kvaliteeti, kõlvatut

konkurentsi (mille puhul ei keskenduta tulu teenimisele, vaid projektieesmärkide näilisele täitmisele), ebavõrdseid võimalusi valdkonna riigi- ja erainstitutsioonide vahel ning arenguhüppeks vajalike tegevuste sildamiseks vajalike finantsmehhanismide puudulikkust (st pangad ei usalda ja riigipoolsed mehhanismid eeldavad muuhulgas mahukat omavahendite kasutamist, mistõttu satub senine tegevus tugeva surve alla).

Joonis 1.11. Ettevõtete/asutuste arengut takistavad tegurid (% vastanutest)

Ettevõtete tulevikuootused kajastavad vajadust arendustegevuste toetuse ja tugiteenuste osas: iga kolmas ettevõtte vajab seda kindlasti ning sama palju tõenäoliselt (vaid 2% vastanutest märkis, et ei vaja kindlasti ning 15%, et tõenäoliselt ei vaja). Vaba vastusena märkisid ettevõtted/asutused ootusena riigile, et eelkõige aidataks kaasa rahvusvahelistumisele ning eksportimisele, kuna soovitakse minna oma toodete/teenustega välisurule. Tootearenduseks vajatakse abi ka tehnika soetamisel ning infotehnoloogiliste lahenduste osas.

Ettevõtete/asutuste ootused riigile olid kokkuvõtvalt alljärgnevad:

1. Ekspordi toetamine (nimetati 32 korda): ekspordi alustamiseks ja arendamiseks, partnerite leidmiseks, sihtturuga tutvumiseks, turunduseks, brändi esitlemiseks, veebimüügiks, digilahenduste arendustele e-platvormil teenuste müügiks, ühiste/sarnaste huvidega loomeettevõtete initsiatiivide toetamiseks (nt ühise agendi palkamiseks sihtriigis), ühiselt eksportimiseks, välismaiste spetsialistide konsultatsiooniks, väliskonkurssidel osalemise võimaluste loomiseks, festivali tutvustamiseks.

2. Tootearenduse, turunduse toetamine (nimetati 28 korda): innovatsiooniks, tootearenduseks, hästi läbitöötatud, tähendusliku ja atraktiivse toote väljaarendamiseks, kuvandi loomiseks, promotsiooniks, turundustegevuseks (seejuures pigem spetsiifiliselt, mitte üldiselt), reklaamiks, brändi arendamiseks, arendustöötaja kaasamiseks, uudsete toodete/teenuste turuletoomisel lisapersonali lühiajaliseks (6-12 kuud) palkamiseks, materjalide ja kompetentside üleste tooteseeriade loomiseks, e-kaubanduse ja järelmüügisüsteemi arendamiseks, ühiste turunduskanalite ülesehitamiseks nii siseriiklikult kui kindlatele sihtturgudele sisenemiseks (seostub siinkohal ka ekspordi toetamisega), valdkondlike allhanke/ühishanke võrgustike tekkeks (suuremamahuliste tellimuste teenindamiseks), turundustegevuste strateegiate planeerimisse tuleks kaasata konkreetse valdkonna praktikuid.
3. Seminarid, koolitused, õppereisid (nimetati 16 korda): loomemajandusalased, turundus- ja juhtimiskoolitused, teadmiste ja oskuste arendamine, spetsialistide koolitamine (sh andmekaitse alal), rahvusvahelistel sündmustel (sh välisfestivalidel, konverentsidel jne) osalemine, õppereisid.
4. Tegevustoetused (nimetati 13 korda): toetused loometegevuseks, süsteemne ja laiapõhjaline riiklik toetamine, rahastus Kultuuriministeeriumilt, Eesti Kultuurkapitalilt.
5. Messitoetused (nimetati 12 korda): messidel osalemiseks, ühisväljapanekute teostamiseks.
6. Infotehnoloogia ja tehnika tugi (nimetati 10 korda): tarkvara arenduseks ja tehniliste lahenduste väljatöötamiseks, innovaatiliste tehnoloogiate arendamiseks, tehnikapargi ja tarkvara (sh litsentside) uuendamiseks, seeläbi ka teenuse kvaliteedi tõstmiseks, loomemajanduse ja tehnoloogia ühendamiseks (sh nõustamiseks).
7. Muud ootused ja vajadused (nimetati 46 korda): toetused keskkonnasõbralikumaks muutumiseks, tootmisruumide uuendamiseks, ruumide rendiks, kunstiteoste transpordiks ja kindlustamiseks (nt näitustegevuse jaoks), koostöö edendamiseks, rahvusvaheliste kontaktide arendamiseks (mitte ekspordi eesmärgil), investeringuteks, infrastruktuuri ja taristu arendamiseks, tugistruktuuride arendamiseks, juriidiliste küsimuste lahendamiseks, patentide uuendamiseks; vaja on valdkonna tippude palgatõusu, väikeettevõtjatele alandatud maksumäärasid, maapiirkondade ettevõtjatele soodustusi, olemasolevate tugiteenuste ulatumist Tallinnast kaugemale, KredExi käendatud vms laene, rahvusvaheliste spetsialistide töölevõtmise lihtsustamist, valdkonnaülese ühistegevuse soodustamist, vähemal määral bürokraatiat toetuste taotlemisel, paremat infovoogu riiklike toetusvõimaluste kohta, kohalike omavalitsuste tuge ja abi.

1.5.3. Loomemajanduse toetuste mõju tugistruktuuride hinnangute põhjal

EKI viis 2018. aasta veebruaris-märtsis läbi loomemajanduse tugistruktuuride küsitluse, mis oli suunatud inkubaatoritele, kiirenditele, arenduskeskustele ning teistele tugiüksustele, kes olid saanud toetusi alljärgnevatest Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse programmidest (toetuste mahud on toodud tabelis 1.16, perioodil 2010-2016 kokku 13,2 mln eurot):

- o loomemajanduse tugistruktuuride toetamine (periood 2007-2013);
- o loomemajanduse tugistruktuuride arendamise toetamine (avatud 2015);
- o loomemajanduse taristu ja tehnoloogilise võimekuse arendamise toetamine (avatud 2015);
- o loomemajanduse inkubatsiooni arendamise toetamine (avatud 2015).

Nimetatud toetusi sai kokku 29 ettevõtet ning mittetulunduslikku ühingut, küsitlusele vastas neist 16. Osa tugiüksuseid ei saanud küsitluses osaleda, kuna olid aktiivselt tegutsenud vähest aega ning ei saanud anda mõjuhinnanguid uuritava perioodi kohta (2010-2016). Ka vastanute seas oli 4 tugiüksust tegutsenud alla kahe aasta, mis tähendab, et uuritava perioodi kohta nad mõjuhinnanguid anda ei saanud, kuid said hinnata muid aspekte (nt tulevikuvajadusi jms).

Tabel 1.16. Loomemajanduse tugistruktuuride toetuste mahud 2010-2016 (tuh eurot)

Toetus	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Kokku
loomemajanduse tugistruktuuride toetus	4 751	942	339	0	668	-	-	6 701
loomemajanduse tugistruktuuride arendamise toetus	-	-	-	-	-	1 565	0	1 565
loomemajanduse taristu ja tehnoloogilise võimekuse arendamise toetus	-	-	-	-	-	0	4 000	4 000
loomemajanduse inkubatsiooni arendamise toetus	-	-	-	-	-	920	0	920
Kokku	4 751	942	339	0	668	2 485	4 000	13 187

Märkus: tegemist on toetuste osas tehtud otsuste mahtudega.

Allikas: Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus

Küsitlusel tagasisidet andnud tugiüksused hindasid enda tegevuse mõjusust oma sihtgrupi suhtes, koostööd partneritega loomeettevõtluse arendamisel, riigi toetusel tehtud loomemajanduse arendustegevuste piisavust ning toetuste tulevikuvajadust.

Valdavalt hindasid tugiüksused oma tegevust mõjusaks (81% vastanutest märkis, et mõju on valdkonnale väga oluline), mis väljendub äärmiselt erinevates suundumustes. Nimetati nii pehmete väärtuste arengut kui konkreetsete majandustegevuste hoogustumist. Nii toodi ühelt poolt esile valdkondliku koostöö suurenemist, valdkondadevahelise sünergia tekkimist, statistika kogumist, ulatuslikumat infovahendust ning kommunikatsioonituge, ekspertorganisatsioonina tegutsemist, loomeettevõtjate ja avalikkuse

teadlikkuse tõstmist, rahvusvahelise oskusteabe vahendamist Eestisse, autoriõiguste vahendamist, ettevõtjate oskuste ja seeläbi professionaalsuse tõstmist ning osalemist valdkonna poliitika kujundamisel. Siinkohal saab tulemusi kõrvutada ettevõtete hinnangutega, mille kohaselt ei olda rahul ning peetakse ebapiisavaks just koostöö toetamist.

Tugiüksuste mõjust ettevõtete majandustegevusele ning seeläbi ka valdkondade arengule toodi aga esile tuge ettevõtlusega alustamisel ja turupositsiooni saavutamisel, tegevuskeskkonna pakkumist, väliskontaktide loomist, rahvusvaheliste projektide arvu ja kvaliteedi kasvu, tuge välisturgudele sisenemisel, aktiivsemat eksporditegevust ning ekspordialast mentorlust, samuti välisinvesteeringute kaasamist.

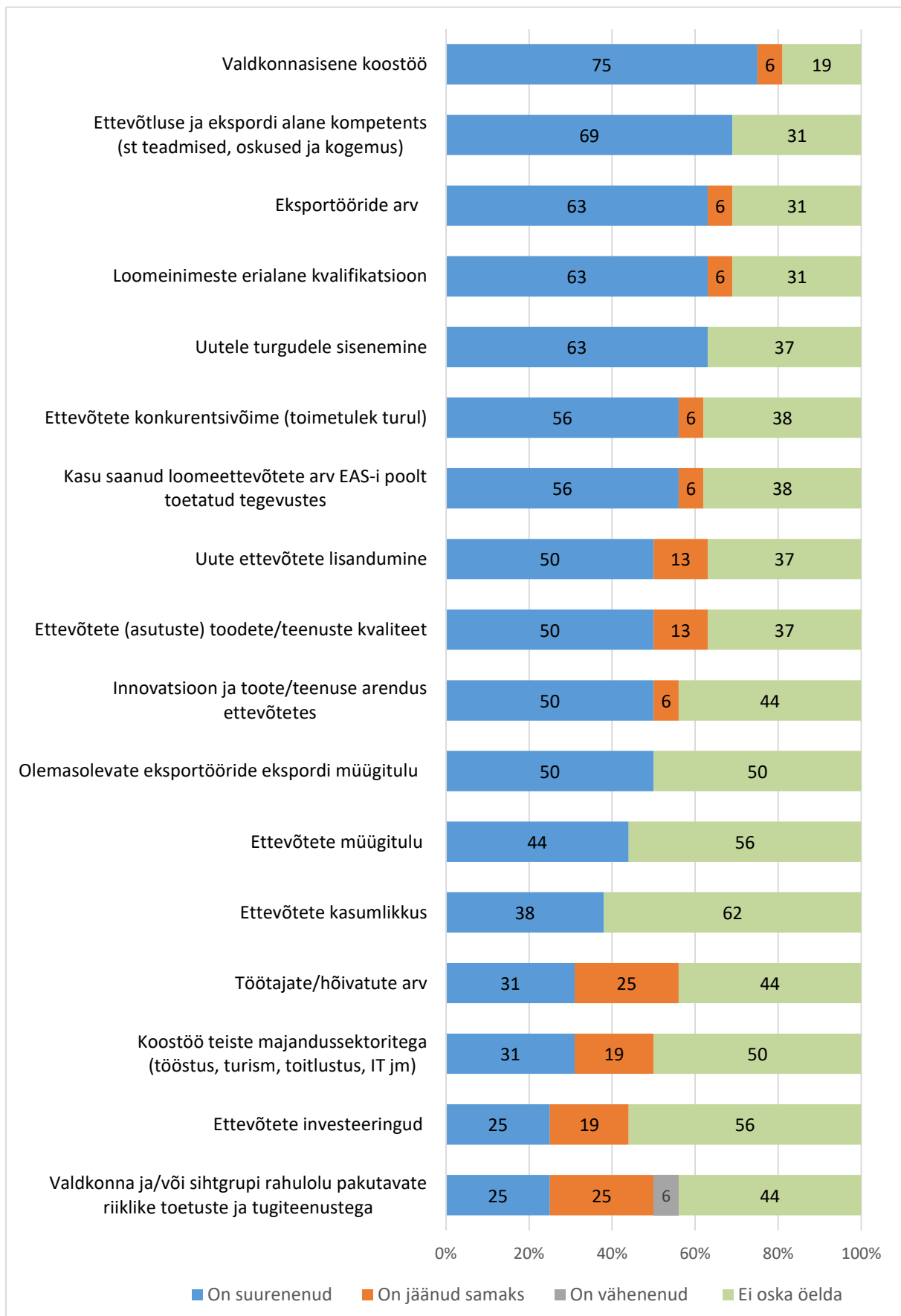
Seega on tugistruktuuride mõju avaldunud läbi konkreetsete tegevuste, mis on arendanud loomemajanduse valdkondi nii valdkonnasiseselt kui valdkonnaüleselt. Positiivse aspektina saab välja tuua, et tugiüksused jälgivad neilt toetust saanute edasist arengut (sh pooled koguvad majandusnäitajate infot ning omavad ülevaadet valdkonna statistikast, vaid kolm tugiüksust ei oma ülevaadet enda antud toetuse/teenuse edasisest arengust). Arenduskeskustest ja teistest küsitlusel osalenutest märkis 44%, et neil puudub ülevaade oma valdkonna näitajate kohta (s.o ettevõtete ja töötajate arv, müügitulu, kasum jne), kuid nad kavandavad statistika loomise/kogumise käivitamist.

Tugiüksustel oli raske hinnata oma tegevuse mõju sihtgrupi loomeettevõtete arengule perioodil 2010-2016, siinkohal oli üheks põhjuseks referentsperioodi puudumine või selle lühidus. Enda tegevuse positiivseteks mõjudeks hinnati eelkõige valdkonnasisese koostöö hoogustumist, ettevõtluse ja ekspordi alase kompetentsi suurenemist (s.o teadmised, oskused ja kogemus), uutele turgudele sisenemist ning eksportööride arvu kasvu, aga ka loomeinimeste erialase kvalifikatsiooni tõusu (vt joonis 1.12). Üle poolte vastanute tõi esile ka seda, et nende tegevuse tulemusena on paranenud ettevõtete konkurentsivõime ja seeläbi toimetulek turul, aga ka kasu saanud loomeettevõtete arv EAS-i poolt toetatud tegevustes. Tugiüksuste hinnangul on riik kaasanud neid valdkondlike otsuste tegemisse vajalikul määral.

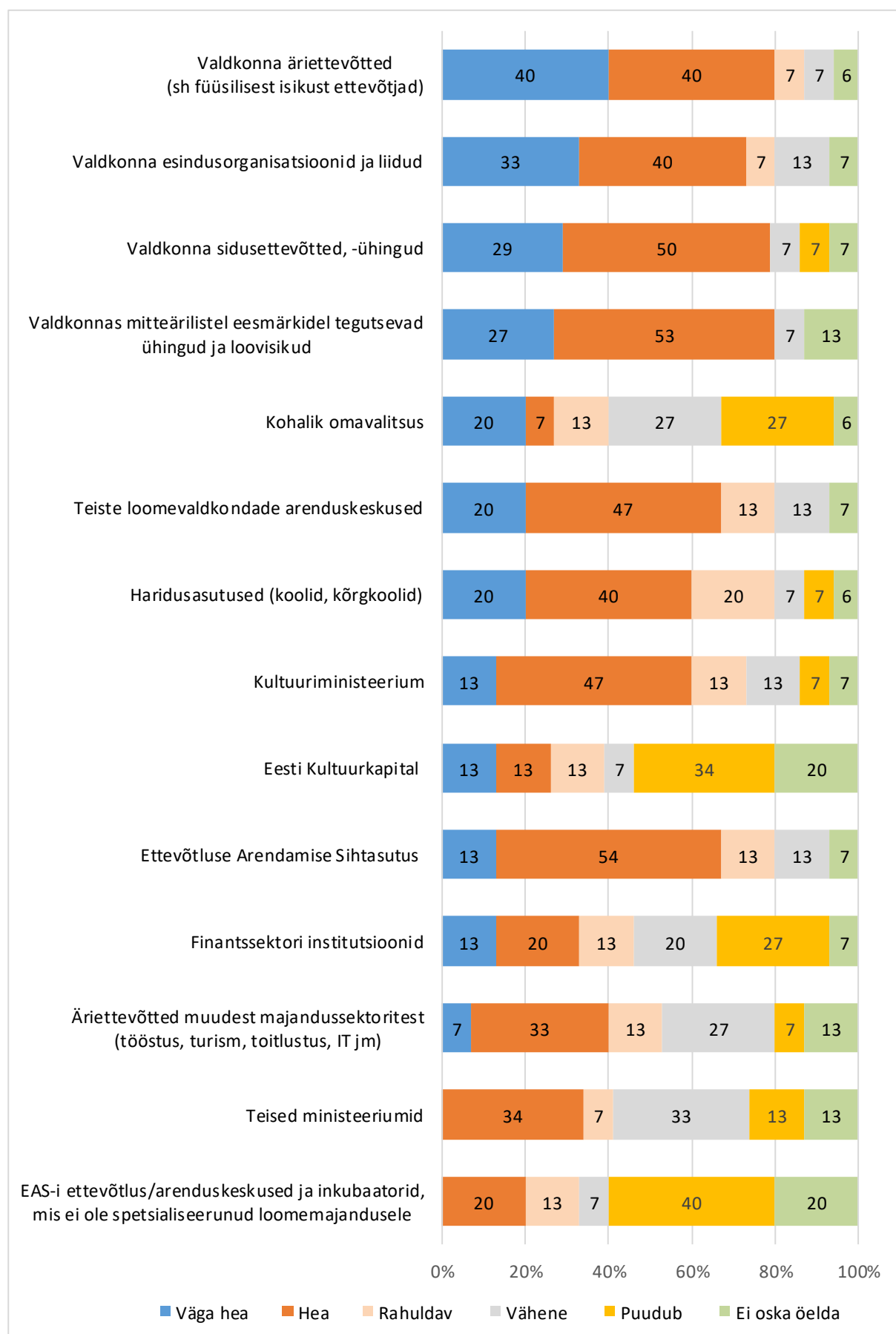
Enda partnerlussuhteid ja koostööd hindasid tugiüksused kõige paremaks valdkonna äri- ja sidusettevõtetega (ka FIE-dega), esindusorganisatsioonide ja liitude ning mittetulundusliku sektoriga (vt joonis 1.13), kõige vähesem ja puudulikum on koostöö kohalike omavalitsustega ning ka viimaste toetusi ja abi hinnati ebapiisavaks, samas ei tehta koostööd ka EAS-i ettevõtlus/arenduskeskustega, mis ei ole spetsialiseerunud loomemajandusele. Muudest institutsioonidest märgiti heade koostööpartneritena ära veel EAS-i, teiste loomevaldkondade arenduskeskuseid, Kultuuriministeeriumit ja haridusasutusi.

Arenduskeskuste jt hinnangul ei panusta riik piisaval määral ettevõtetevahelise koostöö arengusse teiste majandusvaldkondadega ning ei toeta piisaval määral ka erialaseid täiendkoolitusi (vt joonis 1.14). Ehkki koostööd EAS-i ettevõtlus/arenduskeskustega, mis ei ole spetsialiseerunud loomemajandusele, hinnati pigem väheseks, siis EAS-i toetusi (mitte ainult loomemajandusele suunatud) hinnati piisavaks (mis on vastupidine ettevõtete antud hinnangutele). Riigi tuge loomemajanduse arendustegevustele läbi Eesti Kultuurkapitali sihtkapitalide ning Kultuuriministeeriumi toetuse oli tugiüksustel raskem hinnata, kokkuvõtvalt hinnati siiski rahuldavamaks sihtkapitalide eraldisi kui Kultuuriministeeriumi rahastust. Ettevõtluse, turunduse ning ekspordialaseid koolitusi, tegutsevate ettevõtete kasvu toetamist, aga ka tugistruktuuride arendamist hinnati üldkokkuvõttes ebapiisavaks.

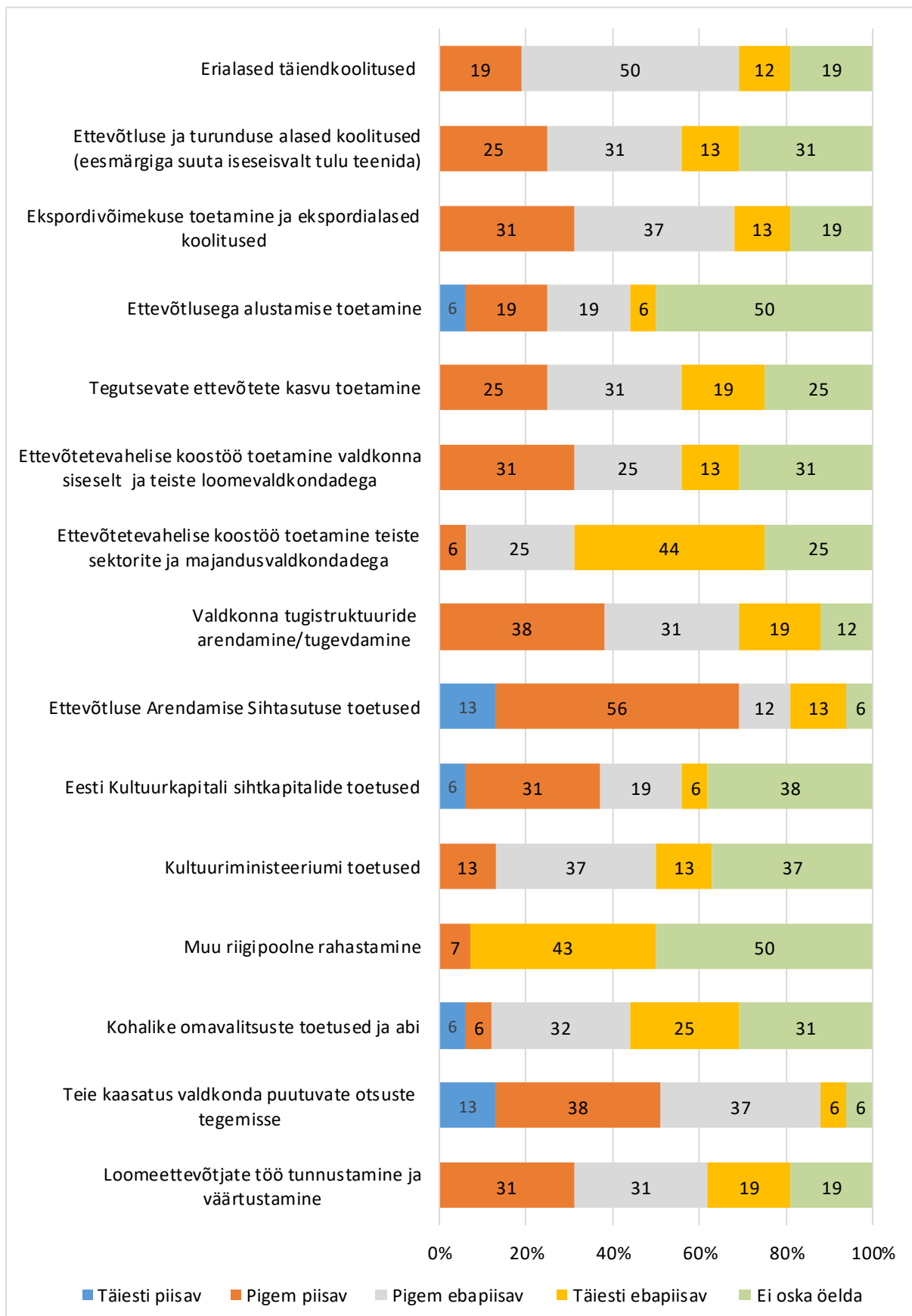
Joonis 1.12. Tugiüksuste tegevuse mõju valdkonna ja/või sihtgrupi loomeettevõtete arengule 2010-2016
(% vastanutest)

Joonis 1.13. Tugiüksuste koostöö partneritega loomeettevõtluse arendamisel (% vastanutest)

Joonis 1.14. Tugiüksuste hinnang riigi poolt toetatud loomemajandust arendavatele tegevustele (% vastanutest)

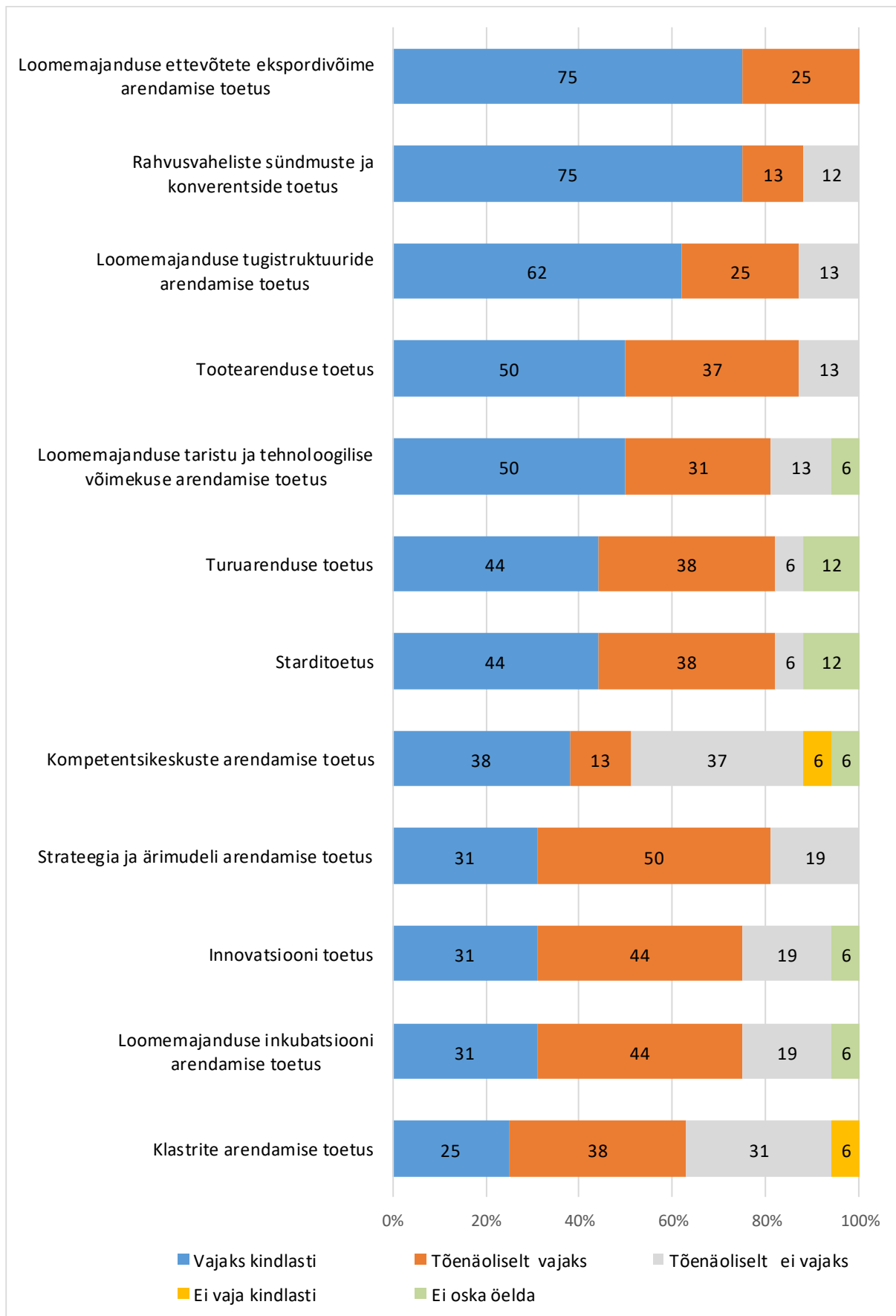
Tulevikuvajadustest hinnati kõige olulisemaks loomeettevõtete eksporditegevuse toetamist läbi ekspordivõime arendamise, teiseks ka rahvusvahelistumise toetamist (nt osalemist rahvusvahelistel sündmustel, konverentsidel) ning tuge tootearendusele (vt joonis 1.15). Mõnevõrra vähem märgiti vajadust turuarenduse toetuse ja starditoetuse järele (44% vastanute hinnangul on taolist tuge siiski kindlasti vaja). Täiendava riigipoolse toena soovitakse näiteks riskikapitali (laenude) garanteerimist, vabakutseliste tegevuse ja sotsiaalsete garantiide osas seadusandluse täiustamist ning rohkem vajatakse ka stabiilsust (s.o tegevuste ja projektide järjepidevuse aspekt). Lisaks nimetati veel tegevustoetuste, tagasimakse fondi ning läbi meistriklasse täiendkoolituse vajadust, aga ka teiste valdkondadega tugevama sidususe vajadust.

Valdkondlike tugiüksuste tulevikuprioriteetide (3-5 a) hulka kuuluvad ettevõtjate välisturgudele aitamine ning koolituste-seminaride korraldamine (mõlemat märkis 80% vastanutest). Plaanitakse ka oma valdkonna kohta ulatuslikumat infokorjet ning koostöövõimaluste arendamist (nt haridusasutustega, teiste valdkondade organisatsioonidega) siseriiklikult ja rahvusvaheliselt (sh investeeringute suurendamise eesmärgil). Vähem kavatakse panustada ettevõtjate ettevõtlusoskuste (sh müügiioskuste) parendamisse ning tootearenduse toetamisse.

Tugiüksuste endi vaatevinklist vajataks enim tugistruktuuride arendamise toetust kui klastrite või kompetentsikeskuste arendamise toetust. Oluliseks peetakse ka loomemajanduse taristu ja tehnoloogilise võimekuse arendamise toetamist. Arenduskeskuste, inkubaatorite jt tugiüksuste hinnangul piirab nende tegevust erakapitali vähene kaasatus, ebapiisav jõudlus tegeleda erinevate vajalike suundadega, uute ettevõtjate ja äriideede vähene pealekasv ning suurprojektide puhul riigieelarve üheaastane planeerimine. Eeldades tulevikus Euroopa fondide ning seeläbi riigi otsese toetuse vähenemist loomemajanduse tugiüksustele, tekivad viimastel tõenäoliselt probleemid (53% vastanute hinnangul). Seejuures tunnevad end kindlamalt valdkonnaülesed tugiüksused, nende tegevusele ei pruugi takistusi tulla, kõige ebakindlam oleks olukord muusika valdkonnas, mille tugiüksused ei pruugi jääda püsima (iga viies tugiüksus märkis, et ei jää püsima). Tugitegevuste ja nende rahastuse suhtes soovitakse suuremat läbipaistvust, et vältida haldusalade kattuvust ning kergendada otsuste tegemist ja konsensusüste leidmist. Ühe võimalusena nimetati riigiga sõlmitud tulemuslepingutel põhinevat tugiüksuste stabiilset baasrahastamist, et tagada igapäevatöö.

Eeltoodust nähtub, et tugiüksuste tegevus mõjutab otseselt loomeettevõtteid ja seeläbi valdkondi üldiselt, kuid siinkohal on küsimus mõju ulatuses. Kui tugiüksustele määratud 13,2 mln euro kasusaajate ring on väike, on sellest tulenevalt ka valdkondlik kogumõju väike. Selge vahe on tugiüksuste ja ettevõtete hinnangutes, mis näitab kui erinevalt näevad toetuste mõju eri sihtgrupid. Seega tuleb ettevõtete ja tugistruktuuride endi hinnangute kõrval võrrelda ka statistilisi näitajaid, mille järeldused on toodud järgnevalt.

Joonis 1.15. Tugiüksustele ja loomeettevõtjatele suunatud toetuste tulevikuvajadus (% vastanutest)

1.5.4. Loomemajanduse toetuste mõju valdkondlike kaardistuste põhjal

Loomemajanduse sektori kõik peamised majandus-statistilised näitajad on perioodil 2011-2015 paranenud. Olulise muutusena saab märkida müügitulu kiiret kasvu, mis on suurenenud ka ettevõtte ja töötaja kohta. Kasvanud on loomemajanduse hõivatute arv. Arenenud on rahvusvahelistumine ning eksport. Sektor jääb küll maha Eesti ettevõtluse keskmistest näitajatest (arvulistes näitajates ei kajastu koostöö suurenemist), kuid see on loomemajandusele tavapärane, kuna kõik loomemajanduse valdkonnad ei ole ärilisi eesmärke taotlevad ning pole seega kommertsaladega võrreldavad. Loomesektori probleemiks on ettevõtete lühiajalisus, mida soosib projektipõhine tegevus ja rahastus. Uute ettevõtete finantssuutlikkus on partnerite jaoks tundmatu ning seega riske suurendavaks faktoriks.

Kui võrrelda avaliku sektori finantseeringu ja kogutulu muutusi 2015. ja 2011. aastal (vt tabel 1.17), saab järeldada, et toetuste kasv on olnud aeglasem kui kogutulu kasv, mis on positiivne (arvestades seejuures asjaolu, et Eesti majandus oli antud perioodil kriisijärgses taastusmisfaasis). Kui lisada, et toetuste osakaal kogutulus on vähenenud (vt tabel 1.18), siis järeldub, et loomesektoris on vähenenud sõltuvus avaliku sektori rahastusest. Toetused avaldavad mõju viitajaga ning loomeettevõtte arendamine elujõuliseks (sh välisturu jaoks atraktiivseks) nõuab aega ning finantsressurssi. Toodud perioodi arengutest järeldub, et loomemajanduse toetamine on mõjunud sektori arengule positiivselt, loomesektor on saanud tõuke muutuda iseseisvamaks ning tugevamaks.

Tabel 1.17. Loomemajanduse valdkondade kogutulu ja avaliku sektori finantseeringu muutus 2015/2011 (%)

Valdkond	Kogu- tulu	Avaliku sektori finantseering	sh KuM jt*	sh KULKA	sh EAS
ARHITEKTUUR	39	54	97	23	138
Audiovisuaal: FILM JA VIDEO	72	11	1	50	-
Audiovisuaal: RINGHÄÄLING	38	29	29	-	-
DISAIN	225	14	38	60	-2
ETENDUSKUNSTID	30	-18	-20	33	0
KIRJASTAMINE	11	-1	-5	11	-100
Kultuuripärand: KÄSITÖÖ	20	14	14	16	14
Kultuuripärand: MUUSEUMID	111	44	45	164	-77
Kultuuripärand: RAAMATUKOGUD	10	9	9	98	-
KUNST	104	80	141	34	1 153
MEELELAHUTUSTARKVARA	258	24	-	-	24
MUUSIKA	61	47	47	51	24
REKLAAM	45	-	97	-	-
KOKKU	45	17	16	40	2

* Kultuuriministerium (KuM) ja teised rahastajad peale Eesti Kultuurkapitali (KULKA) ja Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse (EAS)

Märkus: EKI arvutused valdkondlikes peatükkides kajastatud andmete alusel.

Tabel 1.17. Loomemajanduse avaliku sektori toetuste maht ja osakaal kogutulus 2011 ja 2015

Valdkond	Avaliku sektori finantseering (mln eurot)		Avaliku sektori finantseeringu osakaal kogutulus (%)		Avaliku sektori finant- seeringu muutus 2015/2011 (%)
	2011	2015	2011	2015	
ARHITEKTUUR	1	2	1	1	54
Audiovisuaal: FILM JA VIDEO	7	8	16	10	11
Audiovisuaal: RINGHÄÄLING	26	34	22	21	29
DISAIN	1	1	5	2	14
ETENDUSKUNSTID	39	32	74	46	-18
KIRJASTAMINE	5	5	2	2	-1
Kultuuripärand: KÄSITÖÖ	0	0	3	2	14
Kultuuripärand: MUUSEUMID	23	33	54	37	44
Kultuuripärand: RAAMATUKOGUD	35	38	93	92	9
KUNST	2	4	33	29	80
MEELELAHUTUSTARKVARA	0	0	1	0	24
MUUSIKA	25	37	28	26	47
REKLAAM	0	0	0	0	-
KOKKU	164	193	16	13	17

Kultuuriministeeriumi ja Eesti Kultuurkapitali rahastus on suunatud põhitegevuse toetamiseks. Siinkohal on aga kattuvusi, mis oleks riikliku rahastamise korrastamiseks soovitatav ümber korraldada. Valdkondlikest kaardistustest selgub, et Eesti Kultuurkapitali projektipõhiste toetustele loodavad oma põhitegevuse rahastamisel ka riigiasutused (nt kõrgkoolid, muuseumid, Kultuuriministeeriumilt tegevustoetust saavad muud asutused), mis vähendab loomesektori pikaajalist jätkusuutlikkust. Sellest tulenevalt on soovitatav koondada nimetatud asutuste põhitegevuse toetamiseks mõeldud rahastus suuremal määral Kultuuriministeeriumi eelarvesse, mis vähendaks survet Eesti Kultuurkapitali projektipõhisele finantseerimisele ja maandaks asutuste jaoks projektipõhisest rahastusest tulenevaid riske.

1.6. HARIDUSE VÄLJUNDID

Loomemajanduse alast õpet teostavad Eestis paljud kõrg- ja kutsekoolid, seejuures on õppekavade valik laiaulatuslik. Antud alapeatüki eesmärgiks on kajastada agregeeritult loomemajanduse hariduse saanud inimeste arvu ning edasist tegevust (siirdumine tööturule, sh jäämine erialasele tööle). Õppekavade lõikes on vastava hariduse omandanud lõpetajate arv kajastatud valdkondlikes peatükkides.

Perioodil 2013-2016 sai Eesti kõrgkoolides loomemajanduse alase hariduse 6 426 ning kutsekoolides 1 536 lõpetajat. Kõige rohkem annavad erinevatesse loomemajanduse valdkondadesse lõpetajate näol sisendit Tallinna Ülikool, Tartu Ülikool, Tallinna Tehnikaülikool ja Eesti Kunstiakadeemia (vt tabel 1.19). Teistes kõrgkoolides on loomemajanduse õppekavasid vähem, seega on nendega seotud ka vähem loomemajanduse valdkondi. Kutsehariduses on nelja loomemajanduse valdkonna õppekavad Tallinna Polütehnikumis, Tartu Kunstikoolis, G. Otsa nimelises Tallinna Muusikakoolis ja Kuressaare Ametikoolis (vt tabel 1.20).

Tabel 1.19. Eesti kõrghariduse õppeasutustes loomemajanduse õppekavadel lõpetanud inimeste arv õppeaastatel 2012/2013–2015/2016

HARIDUSASUTUS	KOKKU* 2013-2016	sh 2015/2016	Seotud valdkonnad
Tallinna Ülikool	1374	337	Ringhääling, film ja video, reklaam, etenduskunstid, kunst, käsitöö, muusika, raamatukogud
Tartu Ülikool	1312	340	Ringhääling, reklaam, meelelahutustarkvara, etenduskunstid, kunst, raamatukogud
Tallinna Tehnikaülikool	1031	321	Arhitektuur, disain, meelelahutustarkvara
Eesti Kunstiakadeemia	942	239	Arhitektuur, disain, kunst, etenduskunstid, ringhääling, film ja video, reklaam
Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia	386	202	Etenduskunstid, muusika
Tallinna Tehnikaülikooli IT Kolledž	308	88	Meelelahutustarkvara
Tartu Kõrgem Kunstikool	228	51	Kunst, disain, ringhääling, film ja video, reklaam
Tallinna Majanduskool	189	38	Reklaam
Tallinna Teknikakõrgkool	177	29	Arhitektuur, disain
Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia	120	38	Käsitöö, muusika
Euroakadeemia	105	15	Arhitektuur, disain
Eesti Ettevõtluskõrgkool Mainor	103	9	Disain
Tartu Ülikooli Pärnu Kolledž	61	16	Disain
Eesti Maaülikool	57	23	Arhitektuur
Tallinna Ülikooli Haapsalu Kolledž	33	8	Disain, käsitöö
KOKKU	6 426	1 754	

* sh muusika valdkonna kohta 2015-2016

Allikas: Haridus- ja Teadusministeerium

Tabel 1.20. Eesti kutsehariduse õppeasutustes loomemajanduse õppekavadel lõpetanud inimeste arv õppeaastatel 2012/2013–2015/2016

HARIDUSASUTUS	KOKKU* 2013-2016	sh 2015/2016	Seotud valdkonnad
Tallinna Polütehnikum	303	123	Ringhääling, film ja video, kirjastamine, kunst
Tartu Kunstikool	183	64	Kunst, kirjastamine, ringhääling, film ja video
Kuressaare Ametikool	165	31	Ringhääling, film ja video, kunst, käsitöö
G. Otsa nimeline Tallinna Muusikakool	159	36	Etenduskunstid, ringhääling, film ja video, muusika
Narva Kutseõppekeskus	110	25	Ringhääling, film ja video
Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskool	106	47	Kunst, käsitöö
H. Elleri nimeline Tartu Muusikakool	104	30	Etenduskunstid, muusika
Tallinna Kopli Ametikool	98	29	Kunst, käsitöö
Ida-Viru Kutsehariduskeskus	75	18	Käsitöö
Haapsalu Kutsehariduskeskus	63	19	Käsitöö
Räpina Aianduskool	56	14	Käsitöö
Tartu Kutsehariduskeskus	54	14	Ringhääling, film ja video
Tallinna Balletikool	28	5	Etenduskunstid
Pärnu Saksa Tehnoloogiakool	17	7	Ringhääling, film ja video
Vana-Vigala Tehnika- ja Teeninduskool	15	3	Kunst, käsitöö
KOKKU	1 536	465	

* sh muusika valdkonna kohta 2015-2016

Allikas: Haridus- ja Teadusministeerium

Tuginedes kõrgkoolide vilistlasuuringutele ning Haridus- ja Teadusministeeriumi andmetele, saab järeldada, et peamiselt annavad loomemajanduse õppekavad sisendi samade valdkondade ettevõtetele ja asutustele, millega õpe on seotud. Täiendavalt on lõpetajad siirdunud erialasele tööle ka teistesse sektoritesse, eelkõige haridussüsteemi.

Paljud tudengid käivad õpingutega paralleelselt ka tööl ning üldjuhul töötatakse erialaõpingutega seotud ametikohtadel. Haridus- ja Teadusministeeriumi andmetel on õpinguteaegne töö ja õpitav eriala suurel määral seotud 68%-l töötavatel tudengitel (aluseks kõrgkoolide loomemajanduse õppekavadel lõpetanute andmed 2015. aasta kohta). Peale lõpetamist on töökoha erialane seos mõnevõrra suurem: 72% töötajatest teeb tööd kõrgkoolis õpituga seotud erialal. Oluliselt kõrgem näitaja on näiteks Eesti Kunstiakadeemia lõpetajate seas (88%) ning ka Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia lõpetajate hulgas (79% 2015. aastal magistriõppe lõpetanutest⁸). Seega suunduvad nimetatud kõrgkoolide lõpetajad tööle arhitektuuri, disaini, kunsti, etenduskunstide, muusika, ringhäälingu, filmi ja video ning reklaami valdkonda. Meelelahutustarkvara valdkond saab samuti tööjõudu infotehnoloogia erialaõpingute lõpetanute seast, nt IT Kolledži vilistlasuuringu andmetel suundub erialasele tööle 100% lõpetajatest. Kutsekoolide lõpetajate seas on erialasele tööle suundujate osakaal samuti kõrge, nt Tartu Kunstikooli puhul 72% (2015. a vilistlasuuringu alusel), seega saavad sealt töötajaid kunsti, kirjastamise, ringhäälingu ning filmi ja video valdkond.

⁸ Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia aastaraamat 2016, Tallinn (2017).

1.7. VALDKONDADE LÜHIKIRJELDUSED

Järgnevalt on esitatud 13 valdkonna kohta nende kaardistuse koondtulemused ning valdkondade poolt ühiskonda lisanduv väärtus (vt joonised 1.16 kuni 1.28). Kvalitatiivsete seoste puhul iseloomustab nende tugevust valgusfoori meetodika: roheline tähistab suurt ühisosa ja seost, kollane märgib keskmise tugevusega koostööd, punane tähistab osaliselt kasutamata koostööpotentsiaali, mille arvel oleks võimalik ühiskonda ja ettevõtlusesse lisanduvat väärtust suurendada.

EKI kaalus ka uute loomemajanduse valdkondade lisamist tulevikukaardistustesse, kuid sellist ettepanekut siinkohal ei tee, pigem on vaja valdkondade koondamist, kuna loomesektoris süveneb interdistsiplinaarsus. Täiendavate sektorite kaasamisel, nt teemapargid, võib tekkida probleeme loome osa eristamisel taolise ettevõtluse üldisest müügitulust (nt toitlustusest jne), mis ei annaks kokkuvõttes adekvaatset pilti loomeetevõtluse kohta. Klassikalistes loomemajanduse kaardistustes teemaparke loomemajanduse kontseptsioonis arvesse ei võeta

Võib kaaluda loomesektori struktureerimist erinevatel alustel: valdkondade sisulise sarnasuse järgi, eri eesmärkide taotlemise järgi (kommerts, kuvandit loov jne) või regionaalsete, sotsiaalsete, hariduslike aspektide järgi. Riigi toetusega funktsioneerivaid valdkondi võiks käsitleda eraldi, seejuures analüüsida raamatukogusid kirjastamise sidusalana, mitte kultuuripärandi tuumikalana.

ARHITEKTUUR

Eesti arhitektuur on heal professionaalsel tasemel ja esindatud ka rahvusvahelises ulatuses. Arhitektiettevõtted kui äriettevõtted majandavad end ise. Aastail 2015-2016 oli nõudlus arhitektiteenustele Eestis tõusutrendil, arhitektiettevõtete ja neis hõivatute arv suurenesid, samuti kasvas müügitulu. Siseturu aktiivsuse tõttu on suurematel ettevõtetel Eestis tööd küllaga, töömaht hakkab lähenema möödunud ehitusbuumi aegsele tasemele.

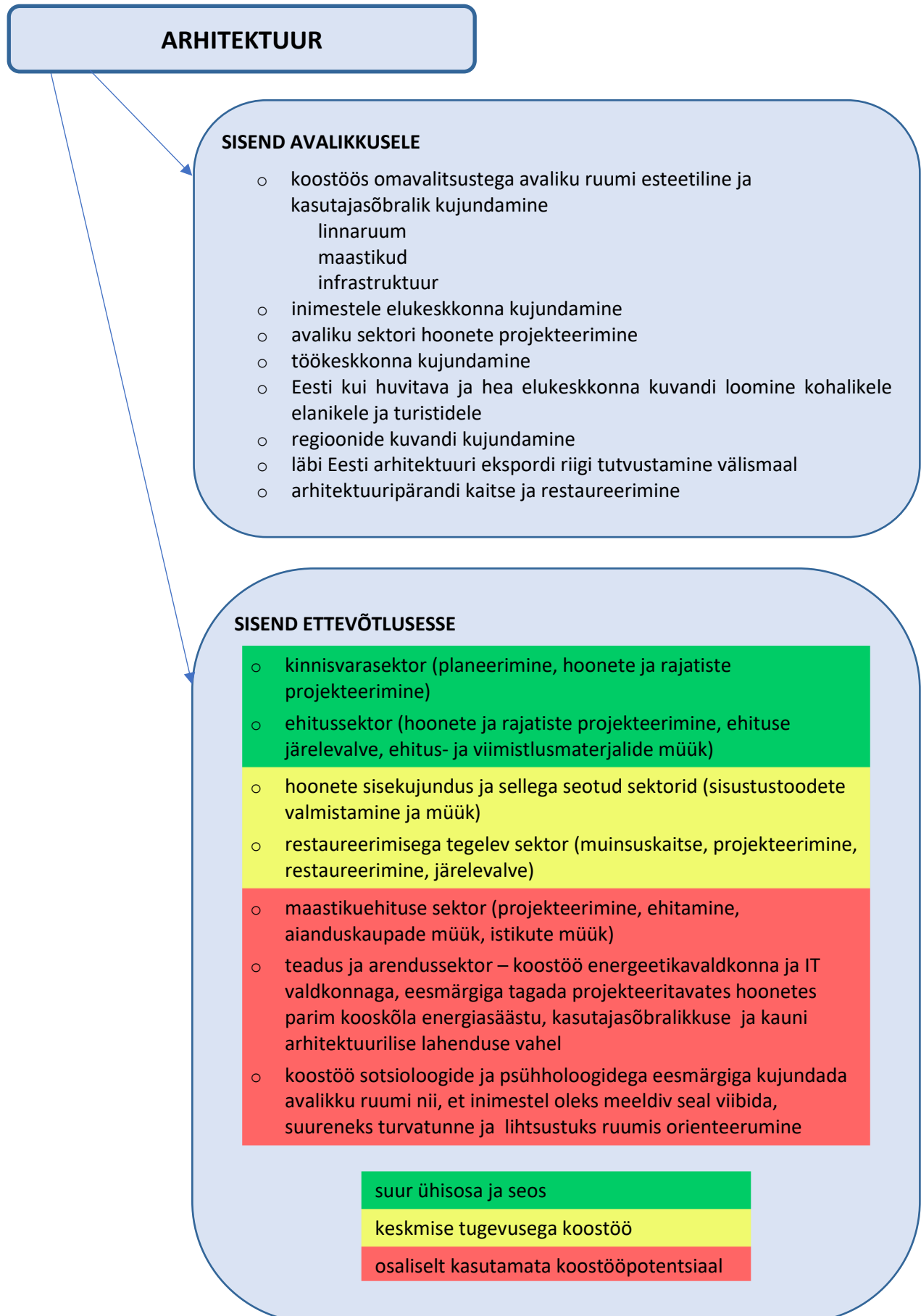
Arhitektuuri tuumikalal tegutses 2015. aastal 540 ettevõtet, s.o 100 ettevõtet rohkem kui 2011. aastal. Lisaks märkis arhitektitegevusi ühena tegevusaladest 65 ettevõtet. Füüsilisest isikust ettevõtjana töötas 90 arhitekti. Arhitektuuribürood on enamjaolt väikesed – keskmine töötajate arv oli 1,9 inimest. Hõivatute arv tervikuna oli kolmandiku võrra suurem kui 2011. aastal ja müügitulu ligi poole suurem.

Arhitektuuriga tihedalt seotud ehitusliku insener-tehnilise projekteerimise alal tegutses Eestis 2015. aastal 860 äriettevõtet, lisaks oli see 217 ettevõttel kõrvalalaks. Nii tuumik- kui sidusala summana oli müügitulu kogu valdkonnas 150 mln eurot (2015. a) ja hõivatud oli 3 432 inimest.

Arhitektiettevõtete olulisemad välisurud olid Norra, Rootsi, Soome ja Läti, teenuseid eksporditi 2015. aastal kokku 1,7 mln eurot. 2015. aasta suurim ehituskonsultatsiooniteenuste eksportija on aga nüüdseks tegevuse lõpetanud. Teenuste müüki välisurule suurendavad muuhulgas välismaised arhitektid, kes on loonud ettevõtteid Eestis. Eksporditegevuses on olnud edukamad suuremad projekteerimisettevõtted, kus projektide arhitektuurne külg on tihedalt seotud insener-tehnilise poolega, kes müüsid 2015. aastal teenuseid välisurule 12,4 mln euro eest.

Eesti arhitektuuri tugevateks külgedeks on kõrge professionaalsus ja heatasemeline haridus. Püsivamat edu rahvusvahelistel turgudel on piiranud ettevõtete väiksus ja tihe konkurents välisurgudel. Siseturul on endiselt suureks probleemiks madalale maksumusele orienteeritud hanked. Probleeme põhjustab liigne bürokraatia ja kohalikes omavalitsustes ettetulev madal arhitektuuri- ja planeerimisalane kompetents.

Joonis 1.16. Arhitektuuri valdkonna poolt ühiskonda lisanduv väärtus

Audiovisuaal: FILM JA VIDEO

Filmi ja video ettevõtted jaotuvad viide põhikategooriasse: kinofilmide ja videote tootjad; telesaadete tootjad; kinofilmide, videote ja telesaadete järeltootmisega tegelejad; kinofilmide, videote ja telesaadete kinodele ning telejaamadele levitajad ja kinofilmide linastajad.

Filmi ja video valdkonnas tegutses Eestis 2015. aastal kokku 636 ettevõtet, kus töötas 833 inimest. Kuigi ettevõtete arv selles sektoris 2011. aastaga võrreldes suurenes, siis töötajate arv vähenes 13,6%.

Valdkonna ettevõtted on enamasti väikesed – keskmise ettevõtte töötajate arv jäi 2015. aastal alla 2 inimese, paljudes ettevõtetes ei töötanud ametlikult ühtegi inimest. 2011. aastal töötas ettevõttes keskmiselt 3 inimest.

Eesti kino- ja videofilmide tootmise turul tegutseb suur arv filmiettevõtteid (383 kinofilmide ja videote tootjat ning 99 telesaadete tootjat), kelle põhitegevus on suures osas projektipõhine ja suur osa töötajatest ei ole töölepinguga. Valdkonna kogumüügituluks oli 2015. aastal 75,8 miljonit eurot. Müügitulu ettevõtte kohta oli keskmiselt 91 tuhat eurot.

Valdkonna peamisteks tugevusteks on pikaajalised traditsioonid ning professionaalse ja aktiivse kaadri, sh noorte filmitegijate olemasolu. Eesti filmid linastuvad välisriikides ja festivalidel ning on rahvusvaheliselt auhinnatud. Välisriikides kommenteeritakse, et siiski väike ja valdkond võiks olla ekspordivõimelisem. Edasi saab arendada filmide turustamist välisriikide kino- ja televisioonis. Potentsiaali on Eestis filmimise ja filmide järeltootmise teenuste müügil teiste riikide spetsialistidele.

Audiovisuaal: RINGHÄÄLING

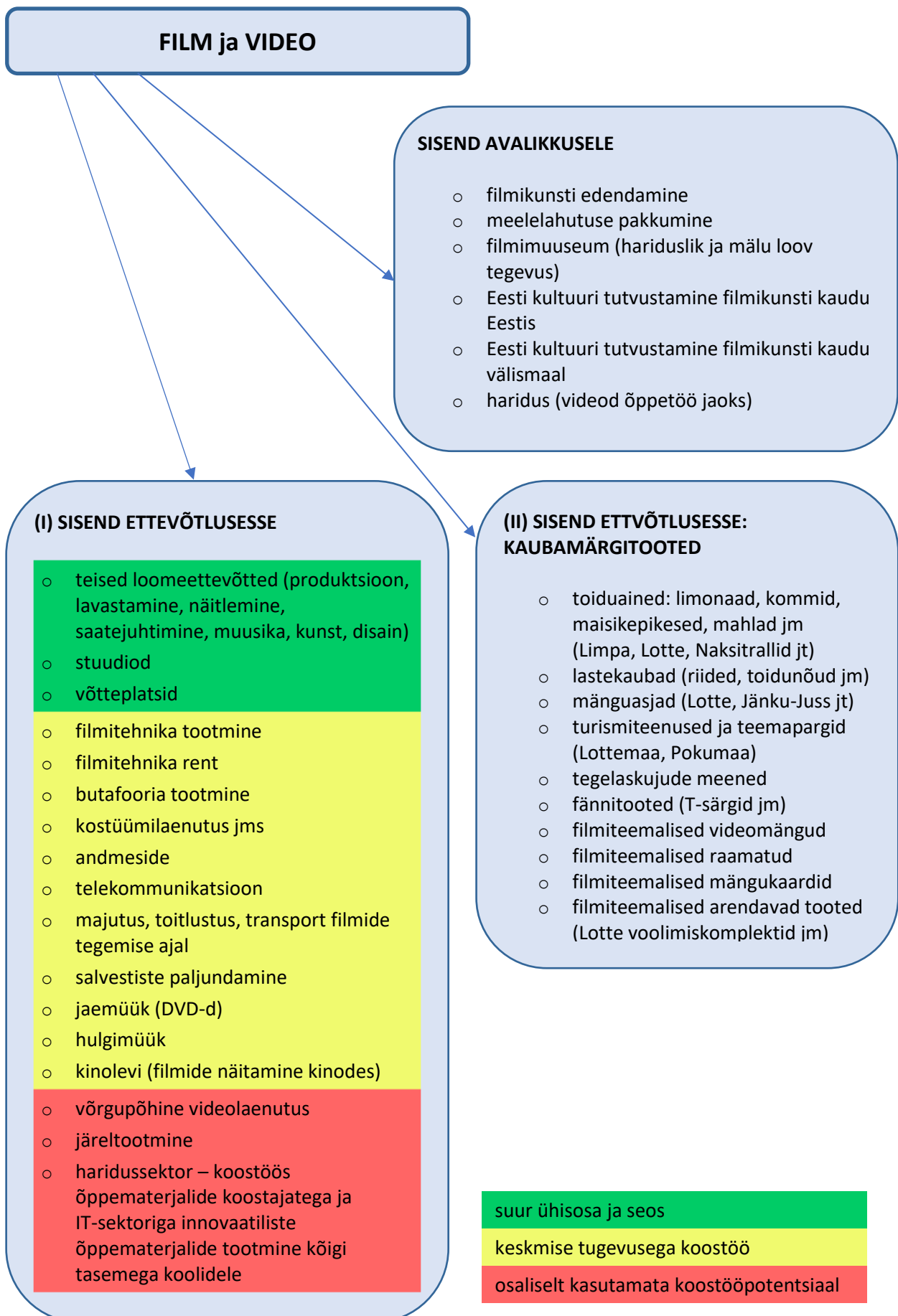
Eestis tegutses vaadeldud perioodil meediateenuste lubade alusel 9 tele- ja 15 raadioringhäälingu organisatsiooni, mis edastasid 17 tele- ja 30 raadioprogrammi. Lisaks edastas ERR 3 TV-programmi ja 5 raadioprogrammi. Kaabelleviteenuse osutajaid oli registreeritud 26, neist suurimad Telia Eesti AS, Starman AS (liitus Elisa Eesti AS-iga 2017. a) ja STV.

Eesti audiovisuaalse valdkonna ringhäälingu ja selle levitamise seotud ettevõtete valdkonnas tegutses 97 ettevõtet ja organisatsiooni, mille kogutulu oli 180 mln eurot. Sellesse on arvestatud ka Eesti Rahvusringhäälingu eelarve, mis oli 2015. aastal 33,6 mln eurot.

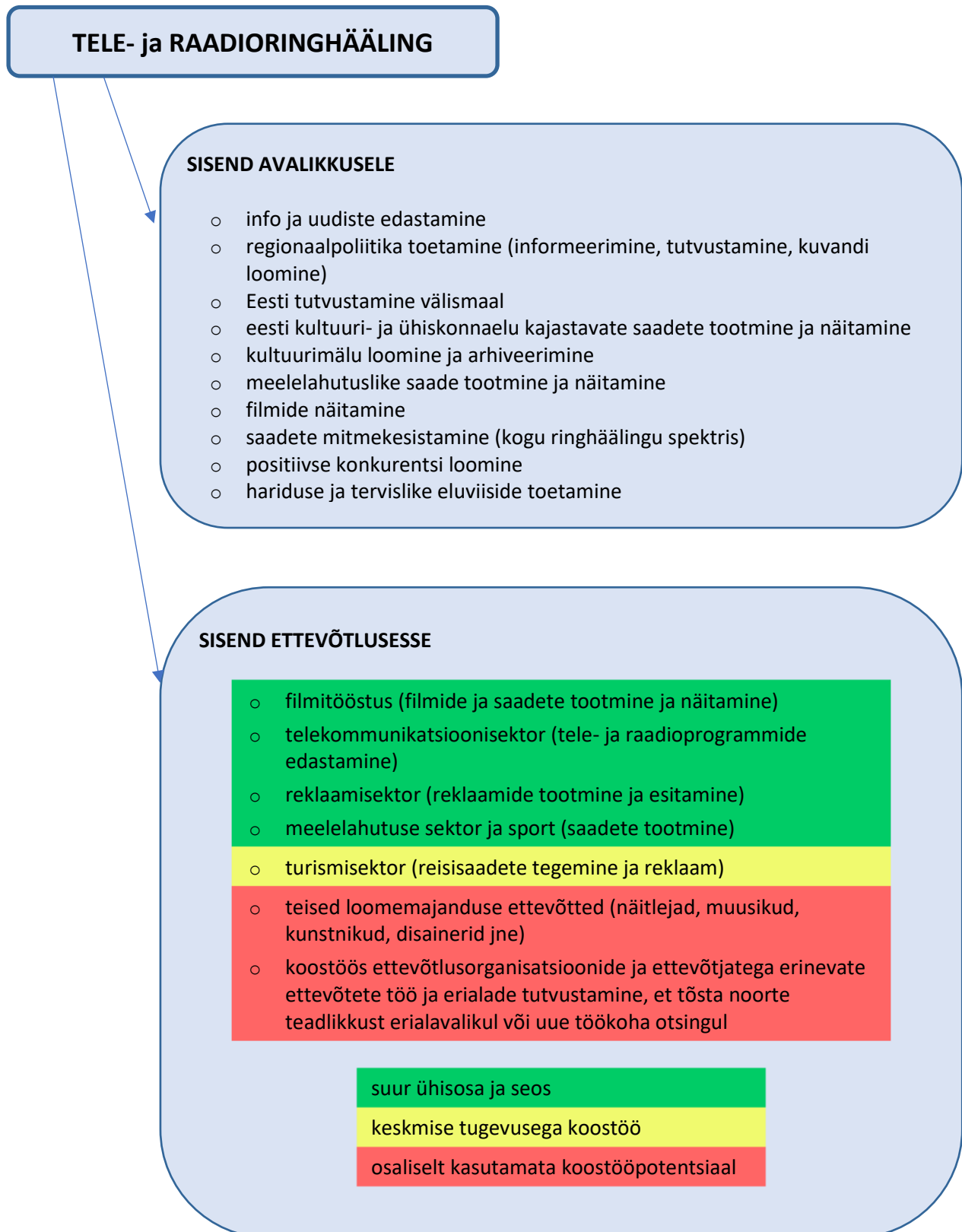
Ringhäälingu ja selle leviga seotud valdkonnas oli 2015. aastal hõivatud 1 968 inimest, neist ERR-is 654 inimest. 2011. aastal oli valdkonnas töötajaid kokku 1 442, neist ERR-is 670. Teised ringhäälingu suuremad tööandjad olid TV3 (All Media Eesti AS), Kanal 2 AS ja AS Trio LSL (liitusid Eesti Meedia AS-iga 2016. a), Kuma AS ning Raadio Kadi OÜ. Levi valdkonna suuremad tööandjad olid AS Starman, AS STV, Levira AS, Viasat (TV Play Baltics AS), Levikom OÜ ja Telia Eesti AS.

Ringhäälingu suurimateks probleemideks on turu väiksuse ja auditooriumi jagunemise tõttu liialt väikesed turunišid ning osa Eesti tarbijate raskused uute tehnoloogiatega kohanemisel. Eesti eraringhääling on sõltuv reklaamirahadest, mille summad on piiratud ja mida peab aina enam jagama teiste meediakanalite, interneti ja sotsiaalvõrgustike vahel. Suurenev konkurents erinevate kanalite vahel toob kaasa orienteerumise meelelahutusele ja programmide pealiskaudsuse.

Joonis 1.17. Filmi ja video valdkonna poolt ühiskonda lisanduv väärtus

Joonis 1.18. Tele- ja raadioringhäälingu poolt ühiskonda lisanduv väärtus

DISAIN

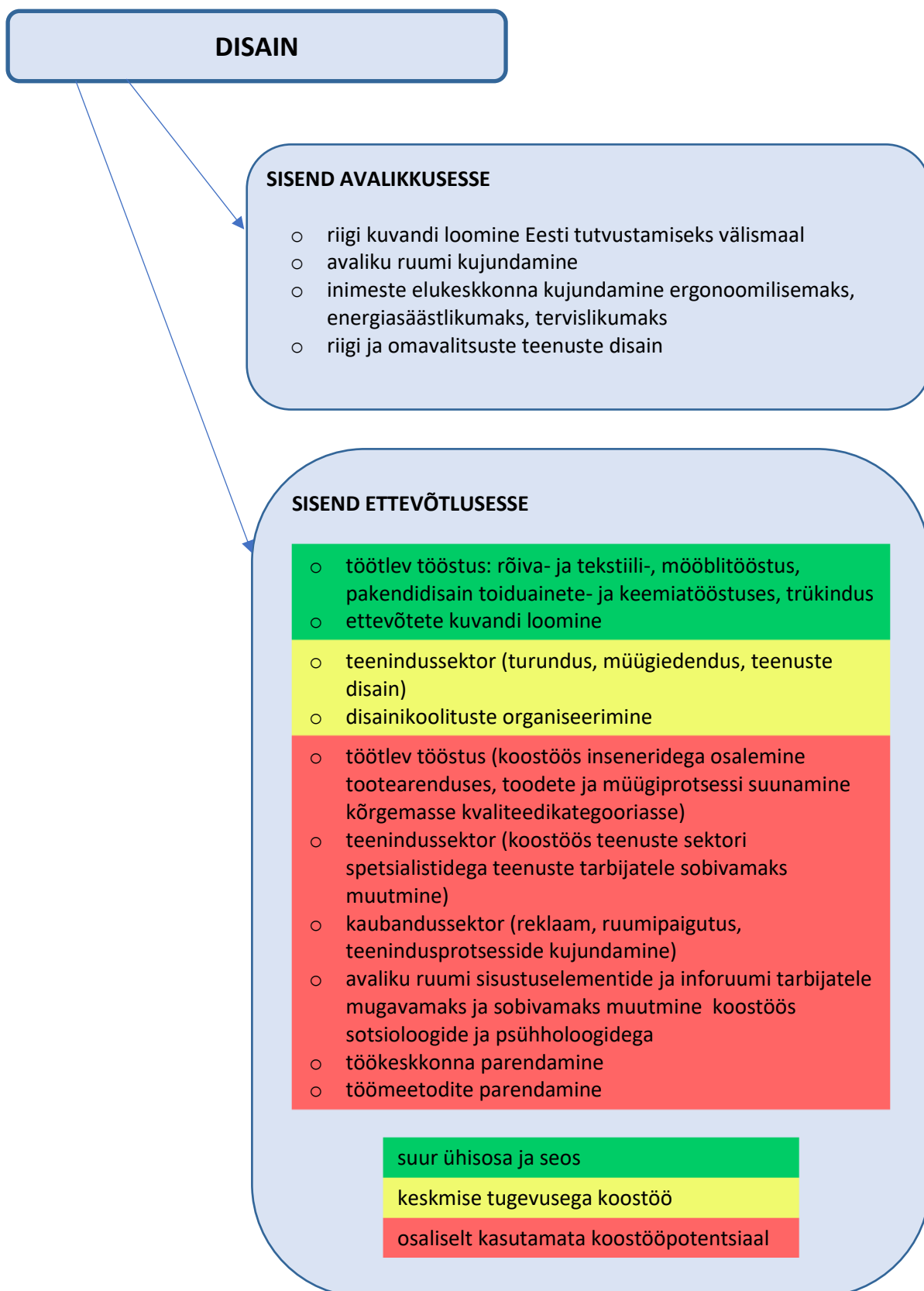
Eesti disainivaldkonnas toimub kiire uute suundade areng (kasutajaliidese disain, interaktsiooni disain). Disain on strateegiline arendusprotsess väga paljudes valdkondades ning puudutab tooteid, teenuseid, keskkonda, kommunikatsiooni jne. Disainivaldkonna areng toimub kolmes suunas: on olemas disainibürood, kes peamiselt müüvad disainiteenust, on ettevõtted, kes pakuvad disainiteenust koos tootmisega, kolmandaks on disainiintensiivne ettevõtlus, st on olemas tootmise või müügiga tegelevad ettevõtted, kes arendavad oma kaubamärke ja toodangu disainimiseks kasutatakse nii majasiseid disainereid kui ka sisse ostetud teenust. Ekspertide hinnangul on selle disainiliigi aktiivseks kasutajaks töötlev tööstus. Läbiviidud küsitlus näitas, et suurem osa tööstusettevõteteid ostab disainiteenust sisse. Küsitletud 75 töötleva tööstuse ettevõttes oli hõivatud 61 disainerit, sealjuures kõige rohkem rõivatootmises. Eestis töötavate tootedisainerite koguarvu kohta statistika puudub, ka eksperdid ei osanud seda hinnata. Kõige rohkem kasutatakse olemasolevate disainibüroode teenuseid firmade logode ja identiteedi väljatöötamisel. Tootmisettevõtted tellivad tihti pakendi ja brändi disaini, kuid mitte disaini terviklahendusi.

Disainibüroosid oli Eestis 2015. aastal 677 ja koos füüsilisest isikust ettevõtjatega töötas valdkonnas 1 060 inimest, kuid see ei sisalda teistes majandussektorites hõivatud disainereid. 2011. aastaga võrreldes lisandus 199 disainiga tegelevat ettevõtet ja 460 töötajat. Disainiteenust pakuvad disainibürood on enamuses 1-2 inimese väikeettevõtted. 2015. aastal oli disainibüroo keskmine tulu ettevõtte kohta 62,3 tuhat eurot.

Disainile spetsialiseerunud firmade ja füüsilisest isikust ettevõtjatena töötavate disainerite müügitulu oli 2015. aastal kokku 42,2 miljonit eurot. Lisaks töötasid disainerid reklaamiagentuurides, infotehnoloogia ettevõtetes, tööstuses ja kaubanduses, tegid koostööd arhitektidega ja tarbekunstnikega. Eelmise kaardistusega võrreldes (2011. a) on disainibüroode müügitulu kolmekordistunud.

Disainivaldkonna tugevuseks on arengusuundade olemasolu, mis sisalduvad dokumendis „Kultuuripoliitika põhialused aastani 2020“, milles on ka disaini osa. Loodud tugistruktuurid (Eesti Disainerite Liit ja Eesti Disainikeskus) osalevad aktiivselt disainivaldkonna edasise arengu plaanide väljatöötamises ja elluviimises. Disaini valdkonna nõrkuseks on väikesed (1-2 inimese) bürood, mis takistab arengut ja suuremate tellimuste vastuvõtmist. Valdkonna ekspordivõimekus on nõrk, vähesed Eesti disainerid on rahvusvaheliselt tunnustatud. Eesti reaalmajanduse ettevõtted ei näe täiel määral disaini potentsiaali strateegiliste eesmärkide saavutamisel ja lisandväärtuse loomisel

Joonis 1.19. Disaini valdkonna poolt ühiskonda lisanduv väärtus

ETENDUSKUNSTID

Etenduskunstide alla liigituvad käesolevas kaardistuses teater, tants ja nendega seonduvad festivalid. Eesti teatrikunst on väga pikaajalise traditsiooniga ning riiklikult üks enim toetatav loomemajanduse valdkond. Etenduskunstide valdkonnas jagus 2015. aastal riigipoolset toetust 26 teatrile. Keskmiselt 63% nende teatrite eelarvest kattis riik. Teatrilal oli etendusasutustes 2015. aastal koosseisulisi töötajaid ligi 1 700 ja kogutulu oli aastas 49,7 miljonit eurot. Lisaks nendele tegutses valdkonnas veel arvukalt väikseid erateatreid ja etenduskunstidega seotud äriühinguid, mittetulundusühinguid ning füüsilisest isikust ettevõtjaid, kes riigipoolset toetust ei saanud.

Kokku tegutses etenduskunstide valdkonnas 2015. aastal 419 etendusasutust, äri- ja mittetulundusühingut ning ühendust. Valdkonnas oli koos füüsilisest isikust ettevõtjatega hõivatud 3 004 töötajat ning aasta tulu oli 69,0 miljonit eurot. Viie aastaga on etendusasutuste, äriühingute ja ühenduste arv kasvanud 33%, töötajate arv aga vähenenud 10% ja keskmine ettevõtte suurus vähenenud 11 inimeselt 2011. aastal 7 inimeseni 2015. aastal.

Eesti kutselise teatri pikk ajalugu, teatrite ja näitlejate kõrge professionaalsus on taganud teatri positiivse maine ja väärtustatuse ühiskonnas. Igati positiivseks tuleb pidada etendusasutuste arvukust, nende territoriaalset jaotumist üle Eesti, repertuaariateatrite püsimist pidevas muutumises ning uute teatriprojektide tekkimist, mis on kindlustanud teatrikülastuste suure arvu. Tantsukunsti, eeskätt kaasaegse tantsu arengule on igati soodsalt mõjunud valdkonnas tegutsejate hea haridustase, motiveeritus ning lai rahvusvaheline haare ja tunnustus. Etenduskunstide valdkonna suurimateks probleemideks on suur sõltuvus riigi eelarvelistest vahenditest ja rahastamise ebamäärasus. Kaasaegse tantsu valdkonnas on mureks organisatsiooniline killustatus ning vähene ja ebastabiilne riigipoolne rahastamine.

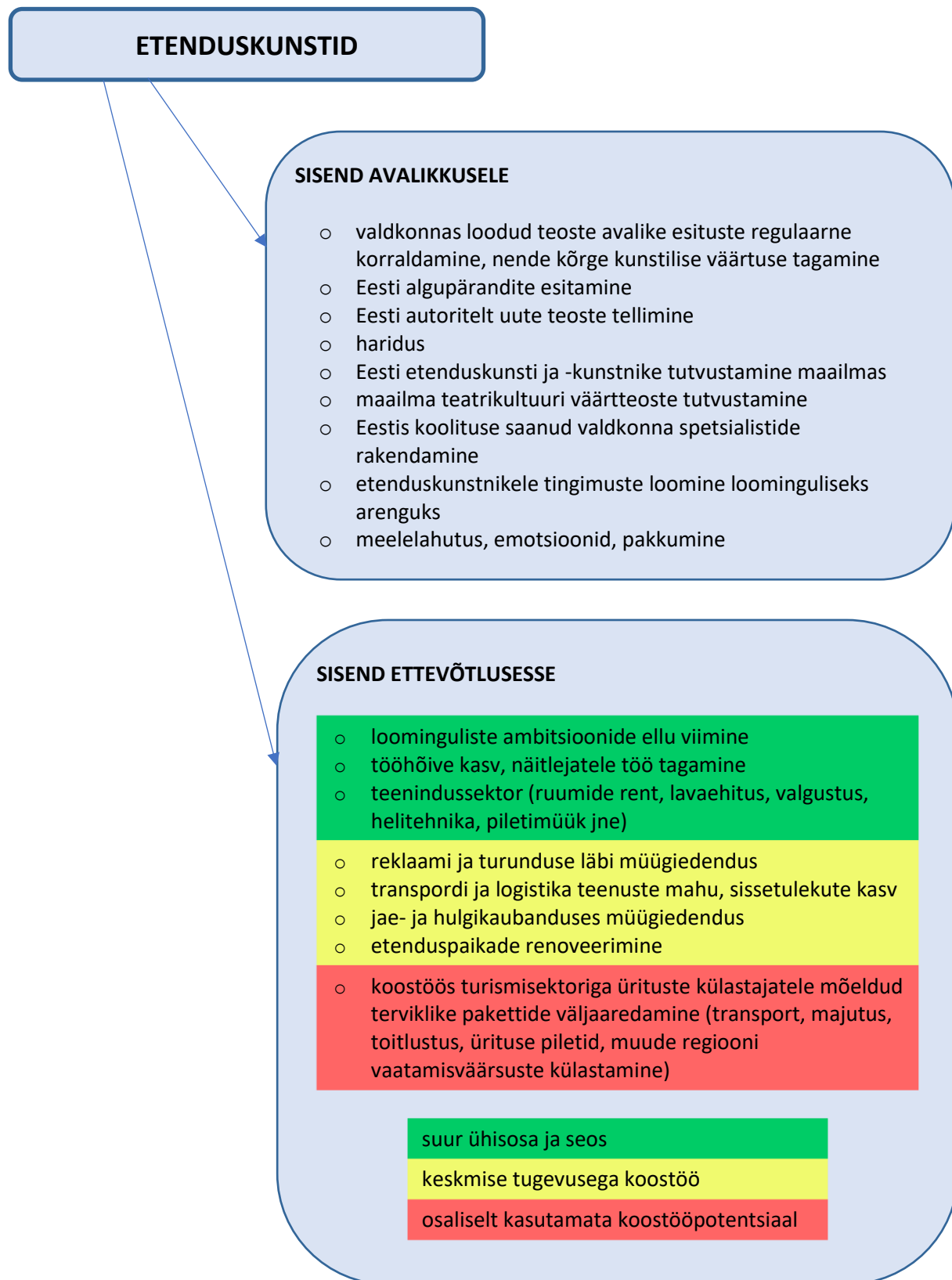
KIRJASTAMINE

Kirjastamine on koos seotud tegevusala trükindusega müügitulu ja töötajate arvu poolest Eesti loomemajanduse üks suuremaid valdkondi. Kirjastamise valdkonnas oli 2015. aastal kokku 769 ettevõtet, neis töötas 5 000 inimest. Keskmine töötajate arv ettevõtte kohta oli 2015. aastal 7 inimest. Suurim hulk inimesi (2 920) töötas seotud tegevusalal – trükinduses ja selle sidusaladel. Valdkonna kogumüügitulu oli 2015. aastal 324 miljonit eurot, millest trükindus andis 222,5 miljonit eurot. Müügitulu ettevõtte kohta oli keskmiselt 421,3 tuhat eurot ja see on 2011. aastaga võrreldes vähenenud.

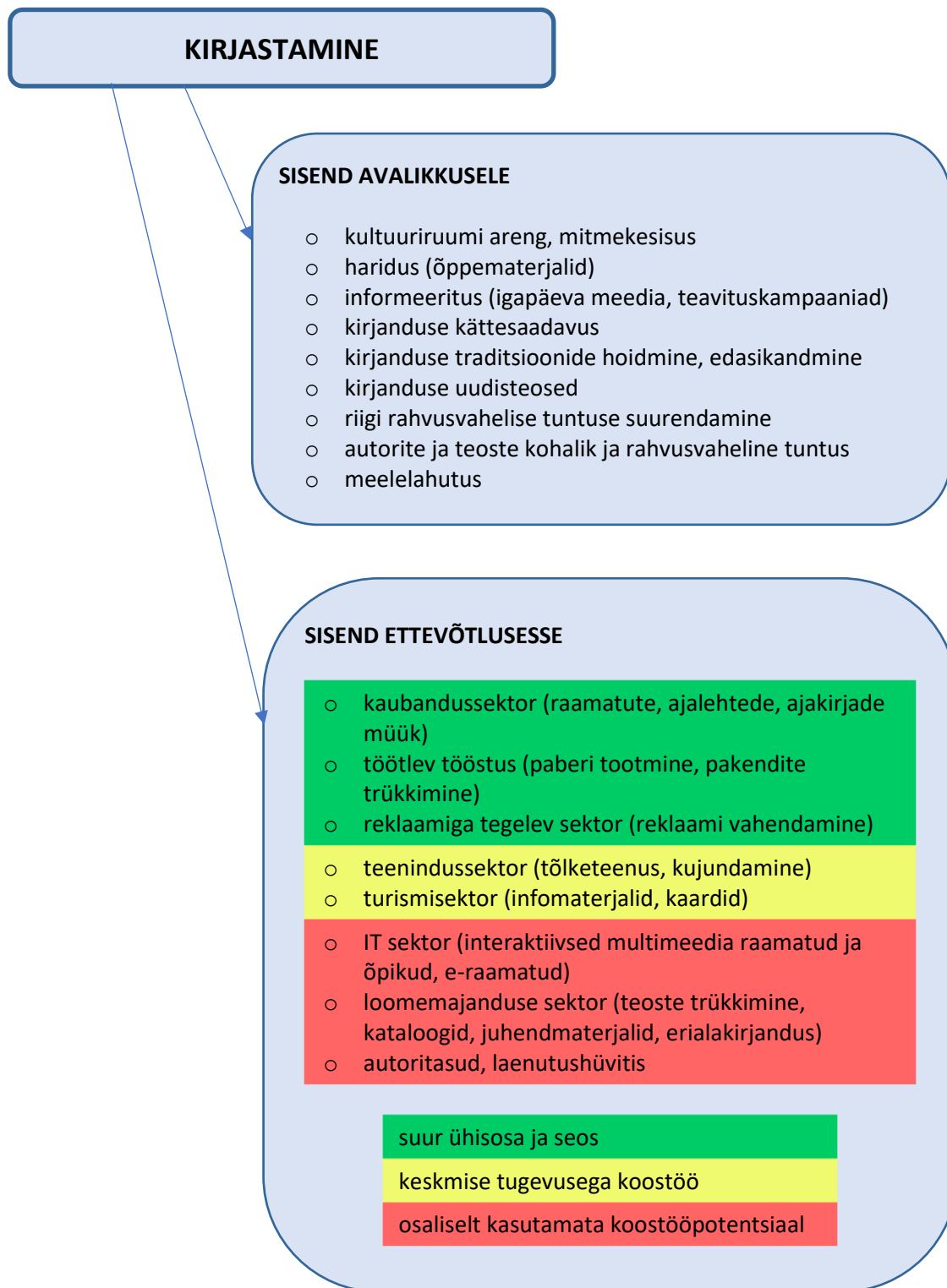
Konkurents raamatute kirjastamise turul on väga tihe. 2015. aastal suurenes 2011. aastaga võrreldes raamatute kogutrükiarv ligi 5% ja ajakirjade kogutrükiarv 17%. Ajalehtede aasta keskmine kogutrükiarv ilmumispäeva kohta 2015. aastal langes. Päevalehti trükiti 2015. aastal ilmumispäeval keskmiselt 22% vähem kui 2011. aastal ning nädalalehti 10% vähem. Eestis on vähenenud paberkandjal raamatute ostmine. Kuigi elanikud on aasta-aastalt üha enam hakanud ostma e-raamatuid (2015. aastal müüdi neid ligi 3 korda rohkem kui 2011. aastal), on võrreldes paberraamatute ostmisega müüdud e-raamatute koguarv siiski väike.

Valdkonna tugevusteks on ilmuvate raamatute, ajalehtede ja ajakirjade nimetuste suur arv. Lisaks on Eestis hea kirjastajate ja trükibaasi kvaliteet. Probleemiks on noorte lugemisharjumuse ja funktsionaalse lugemisoscuse vähenemine ning see, et käibemaksuerisus ei kehti e-raamatutele ja e-väljaannetele.

Joonis 1.20. Etenduskunstide valdkonna poolt ühiskonda lisanduv väärtus

Joonis 1.21. Kirjastamise valdkonna poolt ühiskonda lisanduv väärtus

Kultuuripärand: KÄSITÖÖ

Käsitöö valdkond pakub Eesti rahvapärimuslikust traditsioonist inspireeritud tooteid, samuti muud, tänapäevaseid trende esindavat käsitööloomingut. Rohkesti korraldatakse huvilistele käsitööalaseid koolitusi ja töötube, populaarsed on rahvarõivakoolitused. Eesti rahvarõivaste valmistamise koolituste suur nõudlus näitab, et sel alal on veelgi täiendavat potentsiaali. Käsitöötooted on olulisel kohal Eesti maine kujunemisel välisuristide seas. Käsitööettevõtlusel on tähtis roll regionaalse tööhõive seisukohalt.

Käesolevas uuringus loetleti Eestis 270 erinevate loomemajanduslike käsitööaladega tegelevat ettevõtet, kus oli hõivatud 590 inimest. Füüsilisest isikust ettevõtjate arv vähenes 427-le. Käsitöötooteid pakuvad harrastusliku seltsitegevuse kõrval müügiks ka paljud mittetulundusühingud. Kõigis ettevõtlusvormides kokku oli käsitöö alal hõivatuid 1 045, kogu müügitulu oli 14,1 miljonit eurot. Suuremad käsitööettevõtted on kogemustega eksportijad, välisurule müüakse puittooteid, suveniire, kudumeid, sepiseid jm. 2015. aastal eksporditi tooteid välisurudele vähemalt 1,7 mln euro eest, kõige enam Soome, Rootsi ja Saksamaale. Suur osa käsitööpoodide klientidest on välisuristid. Enamik käsitööettevõtjaist turundab tooteid ka enda veebilehtede või sotsiaalmeedia kaudu.

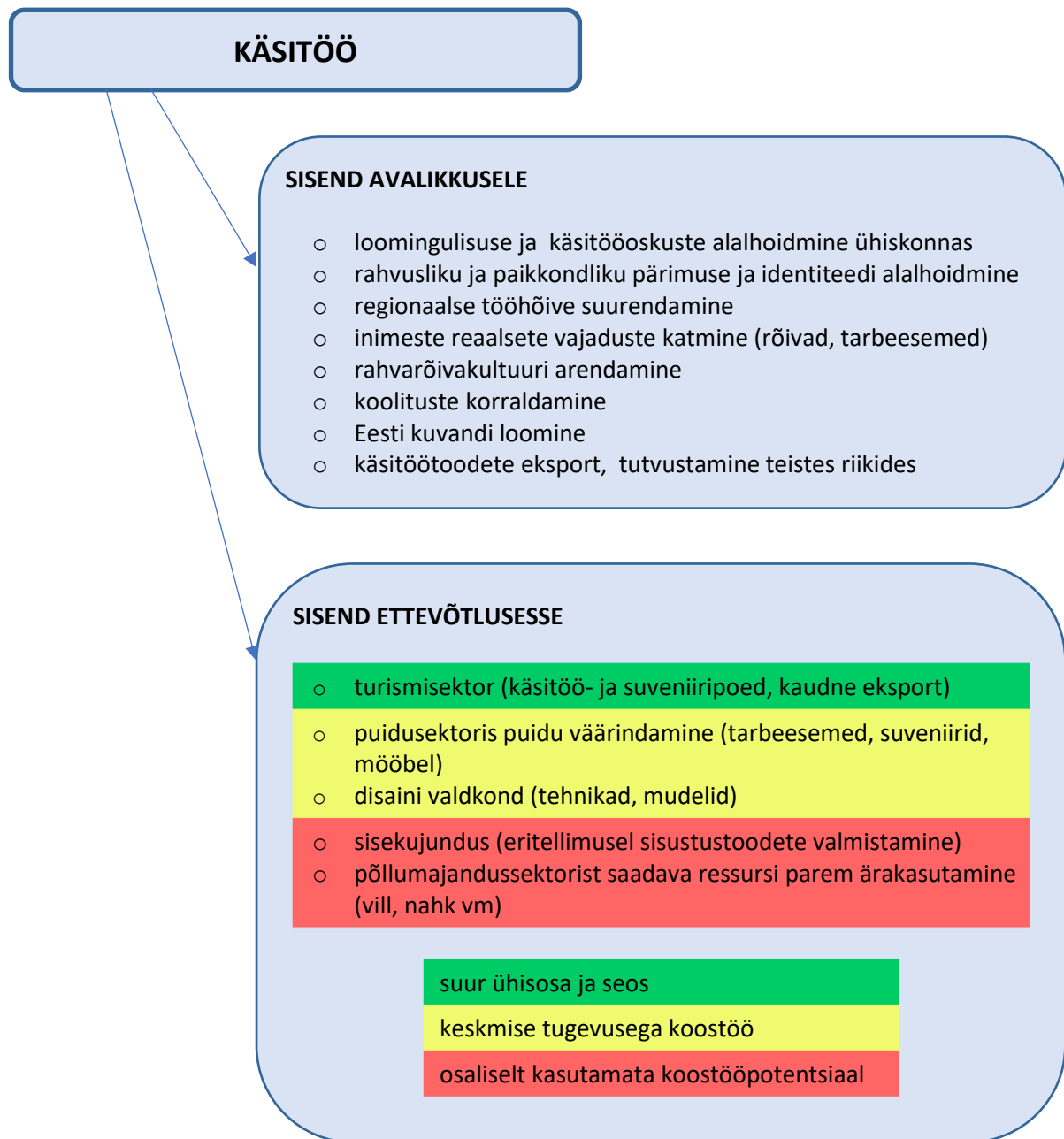
Valdkonna tugevateks külgedeks on professionaalsete tööoskustega kogenud tegijate olemasolu, rikkalikult kultuuripärandist inspiratsiooni ammutamine ja võimalused omandada käsitöö- ja ettevõtlusoskusi kutse- või kõrgharidusena või vabahariduslike koolituste kaudu. Nõrgaks küljeks on ettevõtete väiksus, toodete ajamahuks. Kogenud meistritel võiks olla arvukamalt nooremat järelkasvu.

Kultuuripärand: MUUSEUMID

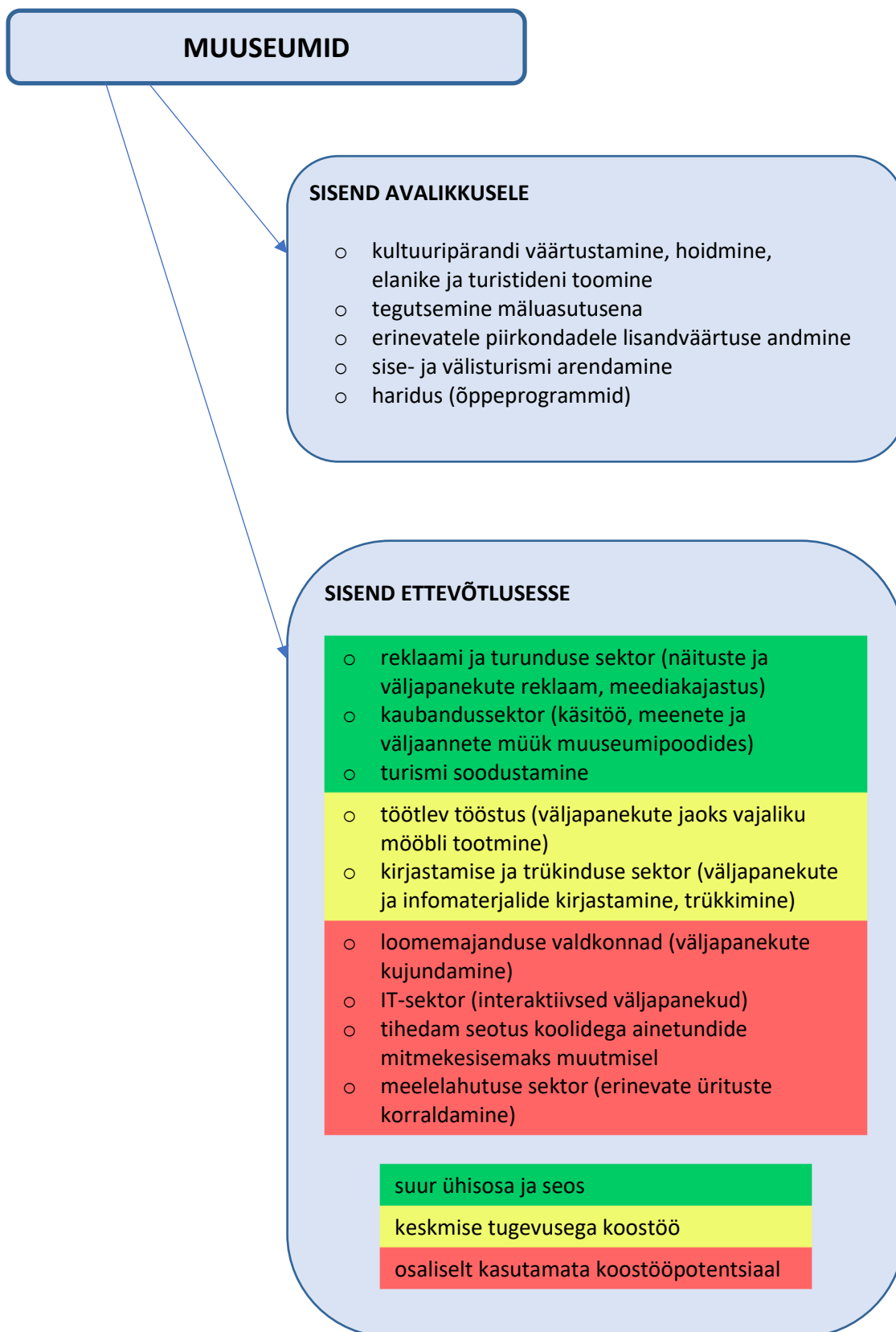
Muuseumid on kultuurilise identiteedi kandjad, tõstavad elanikkonna haridustaset ning aitavad kaasa turismi arendamisele. Samal ajal majanduslike võimaluste parandamiseks pakuvad Eesti muuseumid senisest rohkem meelelahutuslike võimalusi ajaveetmiseks, sealjuures teadvustatakse, et konkureerimine meelelahusturul ei ole muuseumi põhieesmärk. 2015. aastal tegutses Statistikaameti andmeil 256 muuseumi (kaasa arvatud eraldi seisvad filiaalid), sh nii riiklikud, omavalitsuste, ettevõtete ja eramuuseumid. Muuseumides oli 2015. aastal hõivatud 1 733 töötajat ja tulud ulatusid 88,7 miljoni euroni. Tasulistest teenustest laekus muuseumidele 2015. aastal varasemast oluliselt rohkem finantsressurssi (2015. a 25,2 mln eurot, 2011. a 6,6 mln eurot), sealhulgas piletimüügist 14,8 miljonit eurot (2011. a 4,0 mln eurot). Muuseumide rahastamine toimub mitmest allikast, neist peamised on Kultuuriministeeriumi muuseumide eelarves ettenähtud rahalised vahendid, Eesti Kultuurkapitali eraldised, EAS-i toetused ja kohalike omavalitsuste toetused.

Vabariigi Valitsuse poolt on heaks kiidetud dokument „Kultuuripoliitika põhialused aastani 2020“, mis sisaldab muuseumide arengusuundi. Eesti muuseumivaldkonnas toimub edasine muuseumivõrgustiku korrastamine, lähtudes muuseumide eripärast ja kohalikest oludest. Muuseumid on muutunud külastajasõbralikumaks ning nende ring laieneb. Valmis Eesti Rahva Muuseumi uus hoone. Mitmed muuseumid on läbi viinud laiendamise ja rekonstrueerimise tööd. Samal ajal on paljud muuseumid, eriti need, mis kuuluvad omavalitsustele, jätkuvalt halvas seisukorras, suureks probleemiks on muuseumide hoidlate seisukord – ruumipuudus ja olemasolevate hoiutingimuste tase. Muuseumide eelarved on pingelised ning pileтите hinnad on viimastel aastatel tõusnud, mis võib kujuneda üheks takistuseks muuseumide külastamisel.

Joonis 1.22. Käsitöö valdkonna poolt ühiskonda lisanduv väärtus

Joonis 1.23. Muuseumide valdkonna poolt ühiskonda lisanduv väärtus

Kultuuripärand: RAAMATUKOGUD

Raamatukogude ülevaates käsitletakse erinevaid raamatukogude liike, nagu rahvaraamatukogud, teadus- ja erialaraamatukogud ning kooliraamatukogud.

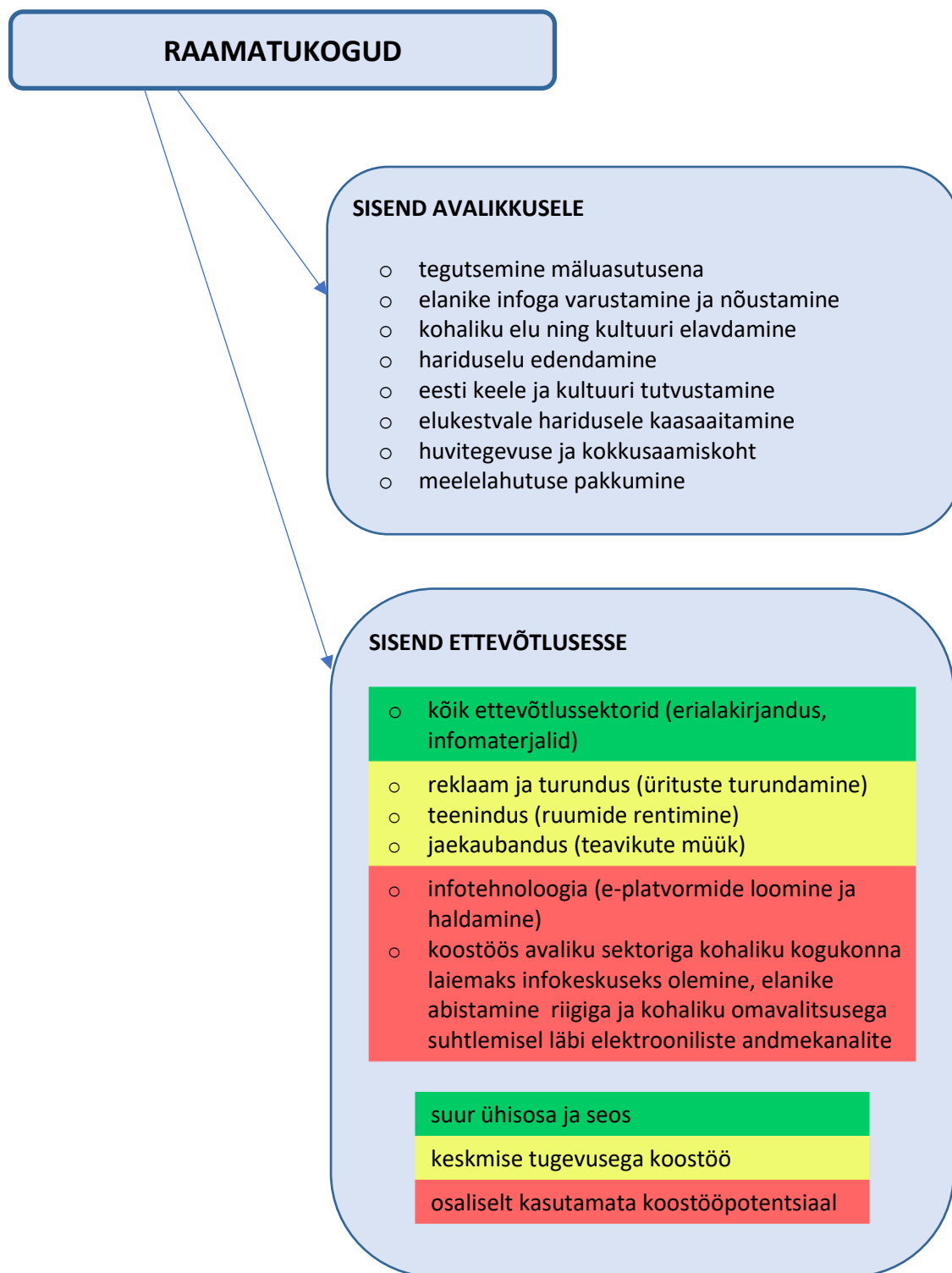
Rahvaraamatukogudel on seadusega pandud ülesandeks tagada elanike vaba ja piiramatu juurdepääs informatsioonile, teadmistele ja kultuurile. Rahvaraamatukogud on kohalike omavalitsuste asutused ja neid finantseeritakse peamiselt kohalike omavalitsuste eelarvetest. Teadus- ja erialaraamatukogud on erineva otstarbe ja funktsiooniga raamatukogud, mis koguvad ja vahendavad teadus- või arendustegevusalast, erialast või kõrgkooliõppega seotud teavet. Teadusraamatukogude eesmärgiks on kaasa aidata teadus- ja arendustegevusele, tagada riigi ning ühiskonna arenguks vajaliku informatsiooni kättesaadavus. Teadusraamatukogude hulka kuuluvad Eesti Rahvusraamatukogu, ülikoolide raamatukogud ning teiste kõrgharidusasutuste raamatukogud. Teadusraamatukogud kuuluvad Haridus- ja Teadusministeeriumi haldusalasse (Rahvusraamatukogu Kultuuriministeeriumi haldusalasse). Erialaraamatukogud on iseseisvad raamatukogud, mille ülesandeks on hankida ja vahendada teavet ühe teatud eriala või ainevaldkonna piires ning teenindada peamiselt kindlat sihtrühma. Erialaraamatukogud on mitmesuguste ametiasutuste, arhiivide, kõrgkoolide, muuseumide jm. raamatukogud. Kooliraamatukogude eesmärgiks on toetada nii õpilasi kui õpetajaid õppeprotsessis. Kooliraamatukogud peavad koolide õppekavade elluviimiseks tagama õpilastele trükiste, audiovisuaalide ja muude õppematerjalide kättesaadavuse. Kooliraamatukogud on üks osa õppeasutustest ja nende põhikogu moodustamist ja täiendamist rahastab kool enda eelarvest.

Statistika järgi oli Eestis 2015. aastal kokku 946 raamatukogu, sh 540 rahvaraamatukogu, 44 teadus- ja erialaraamatukogu ning 362 kooliraamatukogu. Raamatukogudes töötas 2015. aastal kokku 2 670 töötajat. Raamatukogusid finantseeritakse peamiselt riigi- ja kohalikest eelarvetest. 2015. aastal saadi 44% tuludest riigieelarvest, 48% kohalikelt omavalitsustelt ning 8% muudest allikatest (omatulud, annetused jne.). Raamatukogude tulud kokku (ilma kooliraamatukogudeta) moodustasid 2015. aastal 41,9 miljonit eurot.

Peale oma põhiülesande – teavikute kogumise ja kättesaadavaks tegemise – täidavad raamatukogud ka laiemat kultuurialast rolli, korraldades näitusi, kohtumisi kirjanikega, mitmesuguseid loenguid ning seminare jt laiemale üldsusele suunatud üritusi. Seega on raamatukogud seotud mitmekülgselt loomemajanduse valdkondadega ja on eriti maapiirkondades sageli lisaks info vahendajana ka kohaliku kultuurielu keskpunktiks.

Raamatukogunduse tugevuseks on üleriigiliselt toimiv raamatukogude võrk, mis võimaldab tasuta ligipääsu infole ja teadmistele. Raamatukogudes töötavad missioonitundega ja kogenud töötajad, kes lisaks traditsioonilistele raamatukoguteenustele aitavad ellu viia raamatukogude visiooni olla usaldusväärne, mitmekülgsed võimalusi pakkuv ning ajaga kaasaskäiv info- ja kultuurikeskus. Raamatukogude valdkonna probleemiks on ühise visiooni puudumine, mistõttu on raamatukogud sisemiselt killustunud. Raamatukogud kuuluvad eri tasandite ja haldusalade koosseisu ning seetõttu on otsustusprotsessid sageli aeglased ning koostöö otsustajate ja raamatukogude vahel ebapiisav.

Joonis 1.24. Raamatukogude valdkonna poolt ühiskonda lisanduv väärtus

KUNST

Kaardistamisel oli vaatluse all kujutatav kunst. Valdkond põhineb peamiselt vabakutselistel loovisikutel, suurim professionaalseid kunstnikke ja kunstiteadlasi koondav loomeliit on Eesti Kunstnike Liit. Lisaks äriettevõtetele on valdkonnas oluline mittetulunduslik sektor, mis hõlmab endas suures määral valdkonda suunatud toetusi (seega riiklikku finantseeringut, mis ei tulene turutehingutest), kuid antud finantsressurss on valdkonna jätkusuutlikkuse seisukohalt väga oluline, võimaldades selle paremat toimimist ning toetades loometegevust, ettevõtlust ja tööhõivet.

Kujutava kunsti (sh tarbekunsti) alal tegutses 2015. aastal 210 ettevõtet ja mittetulunduslikku ühingut (sh 21 sidustegevusala ettevõtet, kelle põhitegevuseks ei olnud loometegevus). Valdkonnas oli kokku hõivatud 1 215 inimest, enamuse moodustasid vabakutselised loovisikud. Kokku saadi tulu 12,3 mln eurot (2015. a). Äriühingute müügitulu on eelmise kaardistusega (2011. a) võrreldes kasvanud viiendiku võrra. Ehkki valdkonna ekspordinäitajad on tagasihoidlikud, on märgatavalt suurenenud rahvusvahelistumine, üha enam osalevad Eesti kunstnikud välisnäitustel ning muudel piiritagustel kunstisündmustel.

Valdkonna tugevateks külgedeks on kunstiinstitutsioonide toimiv võrgustik, produktsioonitingimuste olemasolu ning valdkonnas tegutsevate kõrge professionaalsus. Ka kõrgharidusel on hea tase. Valdkonna nõrkuseks on vähene suutlikkus müüa sise- ja välisturule ning rahastusallikate vähesus arenduseks ja investeringuteks. Jätkuv rahvusvahelistumine on märksõnaks ka tulevikuarengute puhul.

MEELELAHUTUSTARKVARA

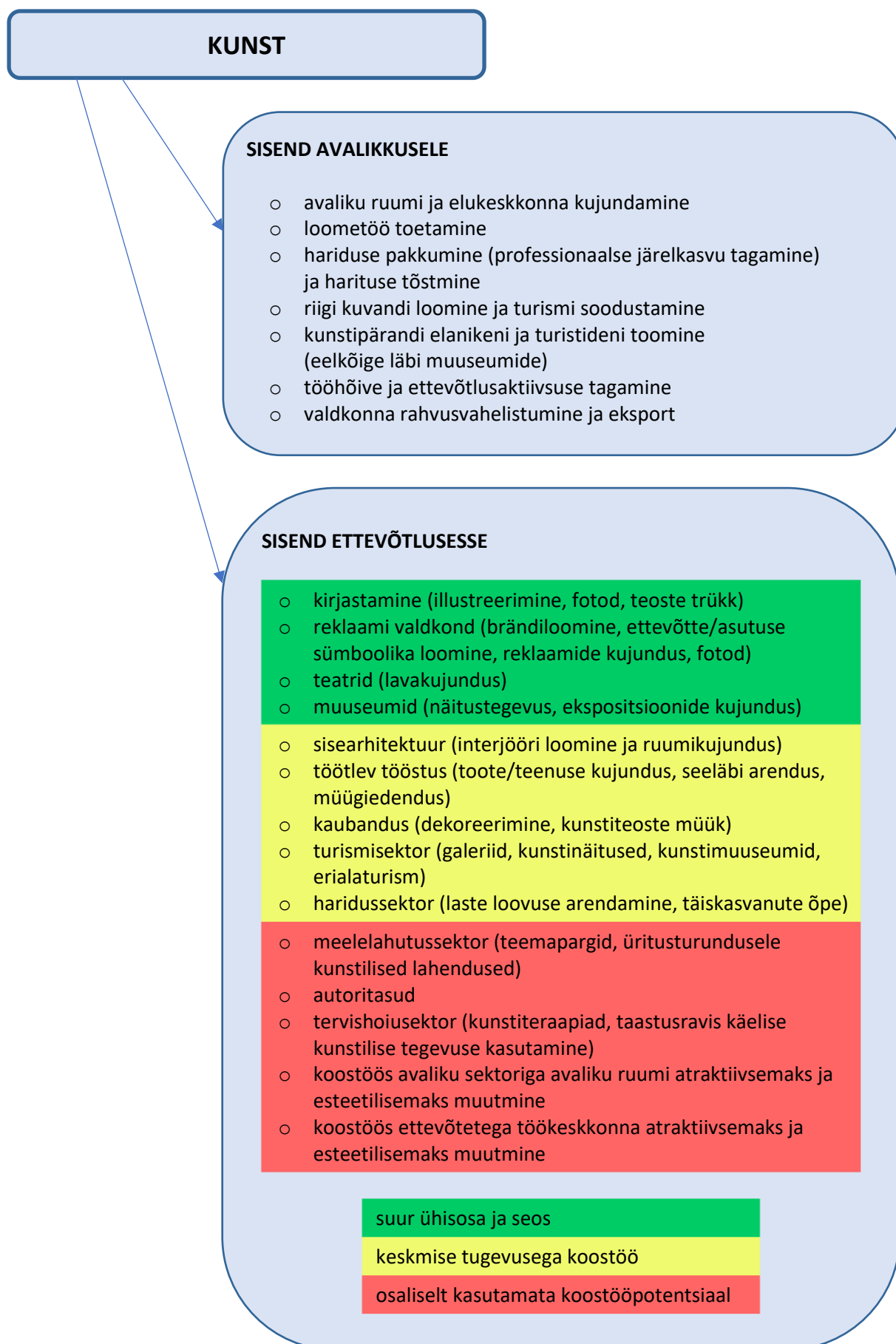
Eesti meelelahutustarkvara sektoris tegutses 2015. aastal poolsada ettevõtet, asukohaga peamiselt Tallinnas ja Tartus. Valdkonnas tegutsevatest ettevõtetest osa kirjastavad mängu, teised pakuvad edukalt tarkvara arendust välismaal asuvatele emaaettevõtetele või tegutsevad mängude arendajatele erinevate teenuste osutamisega. Valdkonnas oli 2015. aastal hõivatud 989 töötajat (sealhulgas 819 põhitegevusalal ja 170 sidustegevusosaladel), kellest valdav osa töötas hasartmängutarkvara arenduskeskustes, kuid järjest suureneb ka mobiili- ja *online*-mängude arendajate arv.

Meelelahutustarkvara sektori ettevõtete müügitulu oli 2015. aastal kokku 100 miljonit eurot, millest 44 miljonit eurot tuli tuumiktegevusala ja 56 miljonit eurot sidustegevusala ettevõtelt. Eelmise vaatlusega võrreldes on käive jõudsalt kasvanud. Eesti meelelahutustarkvara ettevõtted teenivad peaaegu kogu tulu välisturgudelt. Sektori tuumikfirmade kogukasum oli 2015. aastal 3,2 mln eurot, mis on sarnane 2011. aasta näitajaga (3,3 mln eurot). Kogukasumist (3,2 mln eurot) ligikaudu kaks kolmandikku, ehk 2,1 mln eurot teenisid Creative Mobile OÜ ja Playtech grupi ettevõtted.

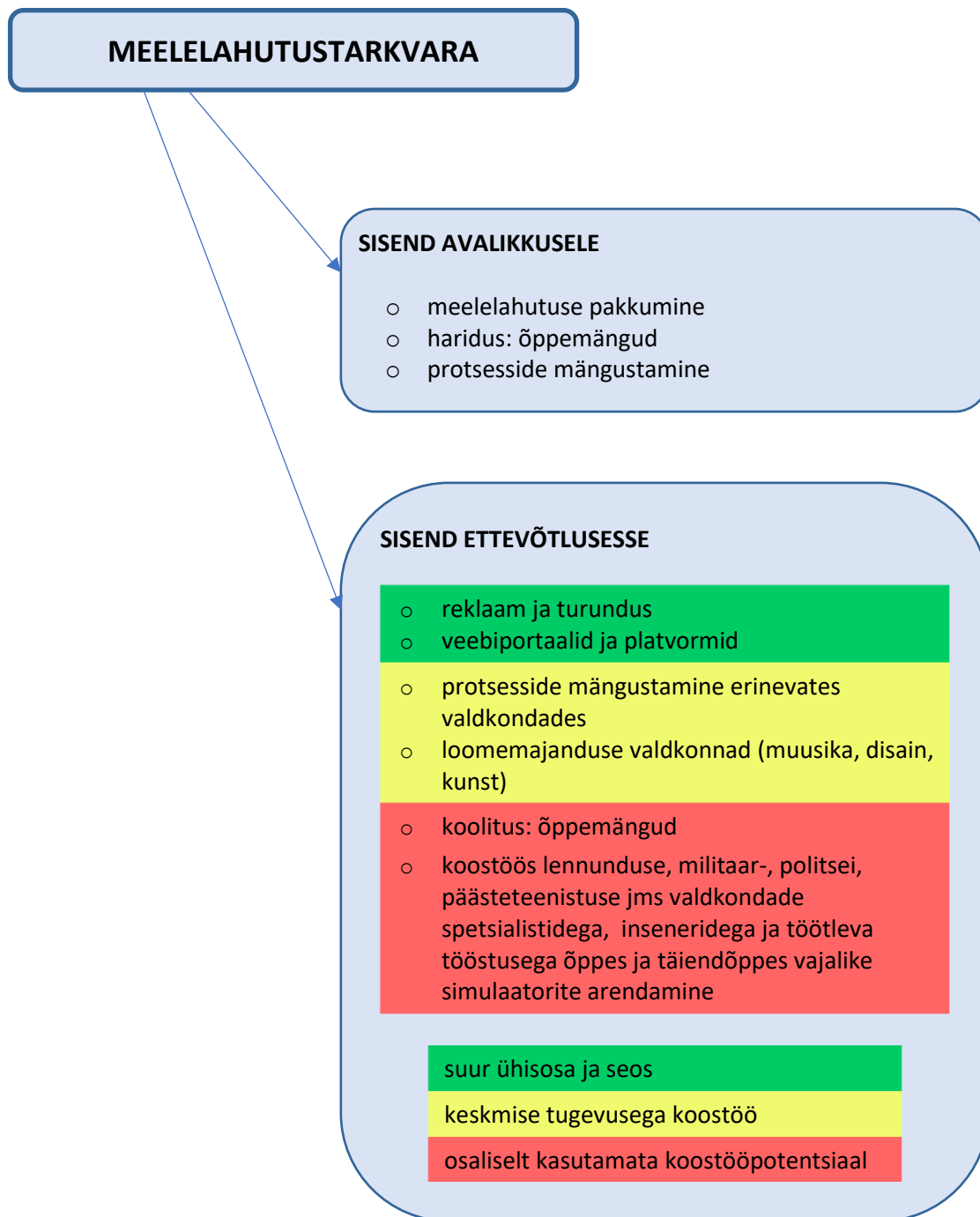
2015. aasta kevadel asutasid meelelahutustarkvara tootjad rahvusvahelise mänguarendajate ühenduse International Game Developers Association (IGDA) Eesti allharu, mille eesmärgiks on arendada kohalikku mängumaastikku ja soodustada sellealast ettevõtlust. IGDA Eesti haru tegevust on toetatud Euroopa Regionaalarengu Fondi rahastusega. Meelelahutustarkvara firmasid on EAS aastatel 2015–2016 toetanud kokku summaga 209 tuhat eurot, finantseeriti viite projekti ekspordivõime arendamise meetme kaudu. Valdkonna ekspertide hinnangul võiks potentsiaali omavate ettevõtete toetamine toimuda praegusest suuremates summas, sest arendustöö on kallis ja muutlik turg nõuab finantsilist võimekust. Toetada tuleks nii tehnoloogiliste lahenduste ja tarkvara arendust kui ka turundust, mis on eriti oluline mobiilmängude valdkonnas.

Antud valdkond on kiirelt arenev, omab head ekspordipotentsiaali ja vajab riigi poolt tuge eelkõige IT-hariduse arendamiseks ja starditoetusi uutele firmadele.

Joonis 1.25. Kunsti valdkonna poolt ühiskonda lisanduv väärtus

Joonis 1.26. Meelelahutustarkvara valdkonna poolt ühiskonda lisanduv väärtus

MUUSIKA

Eesti elanike muusikahuvi on väga suur, arvestuslikult tehakse aastas üle 2 miljoni kontserdikülastuse ja Eesti muusikal on tugev rahvusvaheline mõõde. Üldjuhul ei peeta aga Eesti mitmekesise muusikaelu kohta arvestust, sisulist ja majandustegevust kirjeldav statistika puudub. 2015. aasta kaardistus on koostatud sarnaselt varasematele töödele nii-öelda “käsitööna” ja hõlmab 2015. aastal müügitulu/tulu saanud ja Äriregistrile aruande esitanud äriühinguid, mittetulundusühinguid, sihtasutusi, kohalike omavalitsuste kontserdiorganisatsioone ja füüsilisest isikust ettevõtjaid.

Muusika tuumiktegevusaladel oli 2015. aastal müügitulu/tulu saanud ja Äriregistrile aruande esitanud äriühinguid, mittetulundusühinguid, sihtasutusi, organisatsioone ja füüsilisest isikust ettevõtjaid kokku 1 907, sh 509 FIE-t, sidusaladel vastavalt 262, neist 18 FIE-t. Koos tuumik- ja sidusaladega oli 2015. aastal tulu saanud ühinguid ja ettevõtjaid kokku 2 169, neist 527 FIE-t. Hõivatuid oli 2015. aastal valdkonnas koos äri- ja mittetulundusühingute ning füüsilisest isikust ettevõtjatega kokku ca 4 242, koos sidusaladega ca 4 939.

Muusika tuumikvaldkondade kogutulu oli 2015. aastal 86,0 mln eurot, koos sidusvaldkondadega 141,4 mln eurot (võrreldavuse tagamiseks oli 2011. aastal kogutulu metoodika muutuse tõttu korrigeeritud 56,9 mln eurot, koos sidusvaldkondadega 87,9 mln eurot). Võrreldes 2011. aasta kaardistusega, oli 2015. aastal müügitulu/tulu saanud ettevõtteid muusika valdkonnas oluliselt rohkem (+60%) ja müügitulu/tulu oli oluliselt suurenenud (+61%).

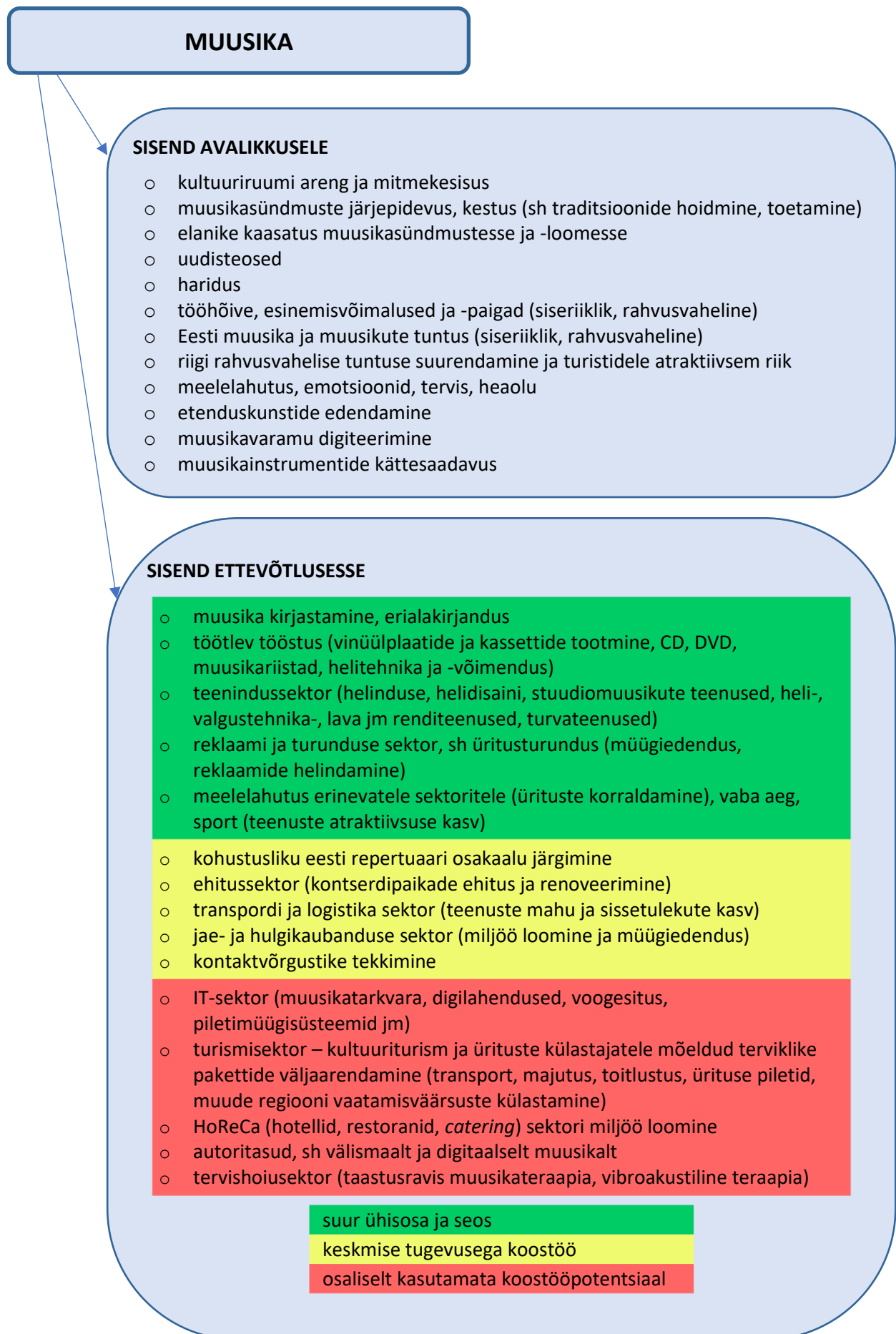
Äriregistri andmetel eksportis 2015. aastal 106 ettevõtet ja ekspordi müügitulu ulatus 9,1 mln euron, millest tuumikvaldkonnad andsid 3,8 mln eurot, sidusvaldkonnad 5,2 mln eurot ja autoritasud välismaalt 0,1 mln erot. Ekspordi müügitulu oli tõenäoliselt suurem, kuid see ei kajastu mitte kõigi eksportijate majandusaasta aruannetes. Muusikariistade ekspordi maht oli Statistikaameti andmetel 2015. aastal 2,2 mln eurot ja import 4,5 mln eurot.

Valdkonna teenuste mahtu ja plaadifirmade äritegevust mõjutab oluliselt muusikateenuste järjest suurenev pakkumine interneti vahendusel ja digitehnoloogia levik, digitaalse muusika turu kasv jätkub, samuti autoritasude kasv. Digikanalites kättesaadavale muusikale kulutatakse varasemast rohkem. Eesti muusika rahvusvaheline nähtavus ja tunnustatus suureneb, samuti osalemine rahvusvahelistes koostööprogrammides. Muusikaettevõtluse ekspordivõimekuse arendamine jätkub. Eesti muusikute, kollektiivide ja autorite eksporditegevus hoogustub. Muusikaga seotud valdkondadest on kõrge ekspordipotentsiaaliga Estonia klaverid ja orelid.

Tööhõive maht jääb tõenäoliselt samaks. Tööhõivet mõjutab oluliselt palgatase. Muusikakoolides püsib vajadus õpetajate järele.

Valdkonna tugevusteks on pikaajaliste traditsioonidega muusikaelu aktiivsus ja mitmekesisus, suurte kogemustega kontserdi- ja festivalikorraldajad ning elanikkonna suur huvi. Majandustegevust kirjeldava statistika kogumist raskendab EMTAK-i koodide mittevastavus valdkonna tegelikele tegevustele ja need on kohati ebaõiged (nt helisalvestiste ja muusika kirjastamine). Eesti muusika ekspordipotentsiaal on kõrge ja kasvab ning realiseerub üha suuremas mahu, kuid ei kajastu statistikas. Napib muusikaettevõtlusele suunatud haridusest ja starditoetustest mikroettevõtetele.

Joonis 1.27. Muusika valdkonna poolt ühiskonda lisanduv väärtus

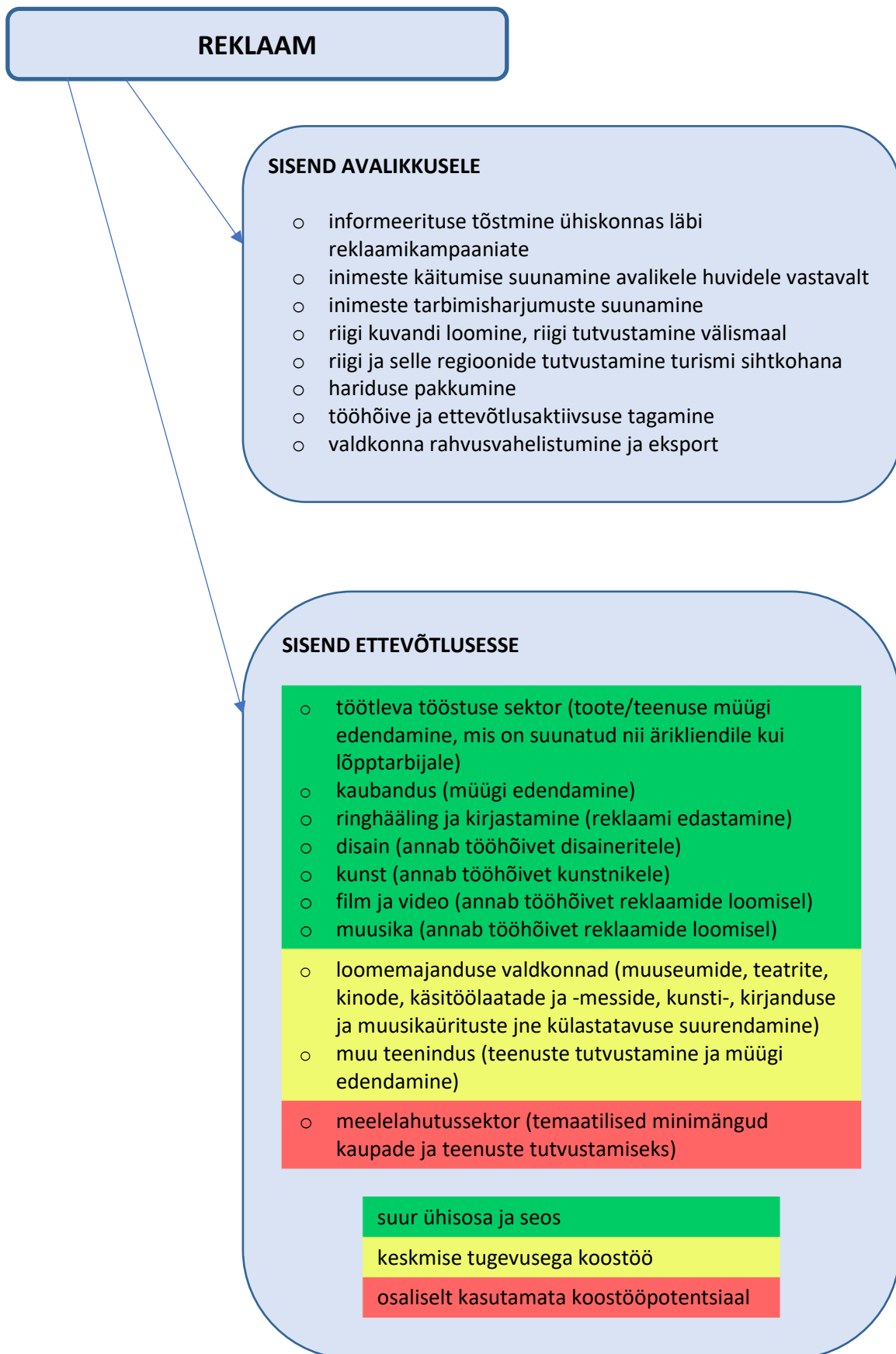
REKLAAM

2015. aastal tegutses Eestis reklaami valdkonnas 1 179 ettevõtet, mis on 347 ettevõtet rohkem kui 2011. aastal. Töötajate arv oli 2015. aastal 2 160 ja see on 2011. aastaga võrreldes suurenenud 19%. Reklaamifirmade müügitulu oli 280,1 miljonit eurot. Valdonna ettevõtted on valdavalt väikeettevõtted – 2015. aastal oli ettevõttes keskmiselt 1,8 töötajat (2011. aastal oli 2 töötajat, 2003. aastal 4 töötajat).

Meediareklaami turumaht oli 2015. aastal 92,7 miljonit eurot ja see on 2011. aastaga võrreldes suurenenud 18%. Suurima osatähtsusega meediakanaliks on TV, väheneb trükimeedia osatähtsus. Suurimad muutused toimuvad aga internetiturunduses, on tekkinud spetsialiseerunud digiagentuurid, mis keskenduvad kindlate digiteenuste loomisele ja vahendamisele (sotsiaalmeedia, sisuturundus, otsingumootorid jne).

Reklaamiagentuuride turg on välja kujunenud, firmade loominguline tase on hea ja rahvusvaheliselt konkurentsivõimeline. Suurimaks probleemiks on endiselt Eesti turu väiksus, mistõttu kujuneb reklaamisõnumi hind kalliks. Eesti firmade reklaamieelarved on väikesed ning nende ekspordivõimekus vähene. Oluline muutus Eesti internetireklaamiturul on reklaami ostmise välismaistesse kanalitesse, mistõttu üha rohkem reklaamiraha lahkub kohalikult veebireklaamiturult.

Joonis 1.28. Reklaami valdkonna poolt ühiskonda lisanduv väärtus

KOKKUVÕTE

Kaardistuse tulemused

1. Loomemajanduse sektor on muutunud üha enam interdistsiplinaarseks, seega on aina keerulisem piiritleda konkreetseid valdkondi ning ettevõtete/asutuste valdkondlikku kuuluvust.
2. Perioodil 2011-2015 on kasvanud loomemajanduse sektori ettevõtete/asutuste arv (31%), kuid kasvutempo on aeglustunud. Suuremat koostööd arvulised näitajad ei kajasta. Kokku oli ettevõtteid/asutusi üle üheksa tuhande. Töötajate arv on liikunud samuti tõusutrendil (kasv 13%) ning suurenenud on ka loomesektori kogutulud (45%). 2015. aastal oli töötajaid kokku üle 30 tuhande ning kogutulu saadi 1,5 mld eurot. Suurimaks valdkonnaks oli nii töötajate arvu kui kogutulu poolest kirjastamine (sh sidustegevusalana trükindus).
3. Avalik sektor toetas 2015. aastal loomemajanduse tugistruktuure ja ettevõtteid 193 miljoni euroga. Seega 13% loomemajanduse kogutulust tuli toetustena, olulisimad loomesektori rahastajad olid Eesti Kultuurkapital, Kultuuriministeerium ja Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus, raamatukogude osas ka Haridus- ja Teadusministeerium. Loomemajanduse toetamine on mõjunud sektori arengule positiivselt, loomesektor on saanud tõuke muutuda iseseisvamaks ning tugevamaks.
4. Loomemajanduse sektoris töötas 2015. aastal 4,8% Eesti töötavast rahvastikust, ettevõtete ja asutuste arv moodustas 11,6% Eesti ettevõtete üldarvust ning ettevõtete müügitulu ja riigilt dotatsiooni saavate asutuste kogutulu andis 2,8% Eesti ettevõtete müügitulust. Loomesektori eksport (293 mln eurot) moodustas 2015. aastal 5,6% teenuste kogueksportist. Eksporti peamiseks sihtturgudeks olid lähiriigid (Põhjamaad, Venemaa, Läti).
5. Keskmiselt töötas 2015. aastal loomeettevõttes/asutuses 3,4 inimest, töötaja kohta saadi tulu 48 tuhat eurot. Keskmise tulu ettevõtte/asutuse kohta oli 162,8 tuhat eurot.
6. Loomemajanduse kaardistamisel selgus, et loomemajanduse osakaal kogu Eestis loodavast lisandväärtusest majanduses oli aastatel 2011-2015 mõnevõrra tõusnud, moodustades ligi 3% Eestis toodetud SKP-st.
7. Ettevõtlikkusteadlikkus on kasvanud, ärimudelid on korrastunud ning kogu loomesektor on seeläbi korrastunud. Seega on Äriregistrile esitatav aruandlus paranenud (eelkõige mittetulunduslike ühingute osas) ning osaliselt on perioodi 2011-2015 statistiliste näitajate tõus sellest tingitud.
8. Riigi poolt toetatud tegevustest peavad ettevõtted/asutused kõige piisavamaks ettevõtluse ja turunduse alaseid koolitusi, erialase hariduse taseme parandamise võimalust ning ettevõtluse alustamise toetamist. Kõige vähem ollakse rahul tegutsevate ettevõtete kasvu ning ettevõtete-vahelise koostöö toetamisega nii valdkonnasiseselt kui valdkonnaüleselt.
9. Loomeettevõtete/asutuste riiklik toetamine on eelkõige avaldanud mõju ettevõtlus- ja ekspordialasele kompetentsile (suurenesid teadmised, oskused, kogemus). Kasvanud on ka ettevõtete konkurentsivõime, et tulla turul paremini toime. Samuti suudeti riigi toel parandada toote/teenuse kvaliteeti, mis on ettevõtete edasisele arengule oluliseks hüppelauaks.

10. Loomesektori riikliku rahastuse korrastamiseks on soovitat ümber korraldada riigiasutuste finantseerimine Kultuuriministeeriumi ja Eesti Kultuurkapitali eelarvetest (st koondada põhitegevuseks mõeldud rahastus suuremal määral Kultuuriministeeriumi eelarvesse), et vähendada survet Eesti Kultuurkapitali projektipõhisele finantseerimisele ja maandada riigiasutuste jaoks projektipõhisest rahastusest tulenevaid tegevusriske.
11. Loomemajanduse sektoril on majanduslike aspektide kõrval veelgi olulisem roll kultuuri säilitamisel ja edendamisel, regioonide arengus, atraktiivse elukeskkonna loomisel, turismi edendamisel ning Eesti maine kujundamisel välisurgudel. Loomemajanduse majanduslik mõju avaldub kaudselt – läbi suuremate turismitulude, suurema ekspordi ja välisinvesteeringute.
12. Lähiaastatel saavad loomeinimeste sissetulekute oluliseks suurendamiseks tulla lisavahendid rohkem vabalt turult ja seega peab suurenema loomemajanduse ettevõtete suutlikkus iseseisvalt tulu teenida. Samuti peab suurenema tugistruktuuride isemajandamisevõime.
13. Probleemiks on ettevõtete lühiajalisus, mida soosib projektipõhine tegevus ja rahastus. Uute ettevõtete finantsvõime on partnerite jaoks tundmatu ning seega riske suurendavaks faktoriks.
14. Kui viimase aastakümne trend on olnud paljude väikeettevõtete teke, siis nüüd oleks vajalik ettevõtete ühinemine, parem koostöövõime teiste ettevõtetega. Sektori konkurentsivõime suurendamiseks nii sise- kui välisturul on vajalik olemasolevate ettevõtete tugevnemine. Suurem töötajate arv ja müügimaht ettevõtte kohta, kasumlikkus ja investeerimisvõime loob aluse välisurgudele minekuks. Ühe-kahe-kolme töötajaga väikefirmad ei suuda paraku konkureerida rahvusvahelisel turul.
15. Tuleviku edu suhtes on kriitilise tähtsusega loomemajanduse sektori parem koostöö erinevate majandusharudega. Siinkohal saab nimetada turismi arendamist läbi välisuristidele täiendavate kultuuriteenuste pakkumise; tööstusettevõtete tootearenduse ja innovatsiooni üks orgaaniline osa peaks olema tootedisain (loomemajanduse valdkondadest saab Eesti reaalmajandusse anda suurima lisandväärtuse kasvu just disain); Eesti toodete ja teenuste ekspordile aitab kaasa riigi parem tuntus maailmas, kus just kultuur saab olla oluliseks riigi esmatutvustajaks. Muuseumid, kunst, meelelahutustarkvara ja filmisektor saaks teha palju tihedamat koostööd haridussektoriga.
16. Väga oluline on ekspordivõime arendamine ja ekspordivõimaluste otsimine. Ekspordi takistuseks on ettevõtete väiksus (ei kujune välja piisavat mahtu, kulubaas on väike, sellest tulenevalt on turundus-suutlikkus madal jne). Edukat tegevust välisurgudel takistab ka loomemajanduse ettevõtete omavaheline vähene koostöö, sest ei tajuta sünergiast tulevaid võimalusi. Seega on oluline loomemajanduse spetsialistide ja ettevõtete omavaheline tihedam koostöö. Välisellumuste leidmiseks ja täitmiseks on vaja teatud "minimaalset võimekust" ja Eesti ettevõtete väiksuse juures on selline võimekus saavutatav vaid ettevõtete liitumise ja koostööga.
17. Eksporti saaks täiendavalt kasvatada kasutamata potentsiaali arvel eelkõige arhitektuuri (peamiselt insener-tehnilise projekteerimise kui sidusala) ning filmi ja video valdkonnas, kuid ka disainis.

Statistilise informatsiooni kogumine

1. Loomemajanduse ettevõtted/asutused esitavad riigile palju statistilist informatsiooni (Statistikaamet, Äriregister, Maksu- ja Tolliamet, Eesti Pank, ministriumid, Eesti Kultuurkapital, Eesti Autorite Ühing ja muud asutused). Kogutud informatsiooni ei avaldata või töödelda eristamist võimaldavate klassifikaatorite alusel (st valdkondade kaupa) ning ettevõtted ja asutused ei saa riigilt tagasi ülevaadet nende poolt esitatud statistikast, kuigi nad seda väga vajavad ja ootavad. Positiivne on, et päranenud on informatsioon FIE-de tegevuse ja mittetulunduslike ühingute majandustegevuse kohta.
2. Erinevates loomevaldkonda toetavates riigiasutustes on aruandlusvormid süstematiseerimata (Kultuuriministeerium, Eesti Kultuurkapital, Hasartmängumaksu Nõukogu, Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus), mis põhjustab ka riikliku statistika vasturääkivust. Vajalik oleks veebipõhine ühtne aruandlusvorm, mis kiirendaks aruandluse täitmist loomeettevõtete, -organisatsioonide ja loovisikute poolt ning võimaldaks koostada ülevaatlikku statistikat.
3. Riiklikust Äriregistrist andmete hankimise peamine probleem seisneb ettevõtete tegevusalade EMTAK koodide mittevastavuses reaalsele ettevõtlusele. Antud asjaolu raskendab oluliselt loomemajanduse kaardistamist. Statistikat on kõige raskem kokku panna muusika, kunsti ja käsitöö valdkonna kohta. Kuna EMTAK koodi 5. tase on siseriiklikult määratav, siis saaks valdkondade tugistruktuurid teha olukorra parandamiseks täiendustetpanekuid ning EMTAK tuleks uuendada.
4. Ettevõtted esitavad Äriregistri le puudulikke andmeid oma majandustegevuse kohta, lisaks ebaõigetele EMTAK koodidele ka ekspordinäitajate osas (antud andmestik jäetakse pahatihti täitmata), mistõttu on ekspordi statistika alahinnatud. Eesti Panga teenuste ekspordi statistika kogumise ja avaldamise alusena võiks kasutada detailsemat klassifikaatorit (nt 3-kohalist EMTAK-i).
5. Enamus loomemajanduse ettevõtteid ja asutusi on väikeettevõtted (alla 20 töötaja), kelle kohta Statistikaamet kogub informatsiooni juhuvaliku alusel moodustatud valimi kaudu. Kui sektoris tegutseb veel väike arv ettevõtteid, siis ei ole võimalik andmekaitse seadusest tulenevalt andmeid detailselt avalikustada ja kasutada.
6. Loomemajanduse sektoris tegutsevad liidud tegelevad eelkõige oma liikmete huvide esindamise ja kaitsmisega. Statistilist informatsiooni turust, pakkumisest, nõudlusest ja ettevõtluse arendamise võimalustest oma liikmetele ja sektorile laiemalt üldjuhul ei pakuta. Siinkohal võib hea eeskujuna esile tõsta Eesti Teatrite Agentuuri, kes kogub ja avaldab oma valdkonna kohta põhjalikku statistikat.
7. Loomemajanduse tulevaste kaardistuste juures tuleb arvestada sektori üha suuremat interdistsiplinaarsust, ettevõtete koondumist kontsernidesse ning seega üha keerulisemaks minevat valdkondade piiritlemist. Võib kaaluda sektori struktureerimist erinevatel alustel: valdkondade sisulise sarnasuse järgi, eri eesmärkide taotlemise järgi (kommerts, kuvandit loov jne) või regionaalsete, sotsiaalsete, hariduslike aspektide järgi. Riigi toetusega funktsioneerivaid valdkondi võiks käsitleda eraldi, seejuures analüüsida raamatukogusid kirjastamise sidusalana, mitte tuumikalana.
8. Täiendavate sektorite kaasamisel, nt teemapargid, võib tekkida probleeme loome osa eristamisel taolise ettevõtluse üldisest müügitulust (nt toitlustusest jne), mis ei annaks kokkuvõttes adekvaatset pilti loomeettevõtluse kohta. Klassikalistes loomemajanduse kaardistustes teemaparke loomemajanduse kontseptsioonis arvesse ei võeta.

Loomemajandussektoris tegutsejate ootused riigile

1. Arengusuundade (sh toetus- ja tugimeetmete) kujundamise osas oodatakse pikemat perspektiivi ja seeläbi stabiilsemat tegevuskeskkonda.
2. Eelkõige soovitakse toetust ja tuge ekspordivõime suurendamisele, rahvusvahelistumisele ning tootearendusele. Siinkohal ühtivad ettevõtete/asutuste arvamused tugiüksuste hinnangutega. Arenduskeskused, inkubaatorid jt ootavad täiendavalt ka tugistruktuuride arendamise toetamist. Avaliku sektori rahaga saab aga toetada ja sihipäraselt arendada valdkonda vaid siis, kui majandusstatistika on korrektne (aruandlus on korras, tegemist on registreeritud majandusega) ja seeläbi on valdkonnast olemas objektiivne ülevaade.
3. Toetusmeetmete kujundamisel ja määramisel tuleks rohkem kaasata ettevõtlussektorit ning valdkondade spetsialiste, et antud protsess oleks reaalsele ettevõtlusele lähemal.
4. Tugitegevuste ja nende rahastuse suhtes soovitakse suuremat läbipaistvust, et vältida haldusalade kattuvust ning kergendada otsuste tegemist ja konsensuste leidmist.
5. Majanduse klassifitseerimisel soovitakse kaasajastatud EMTAK koode, kuna ettevõtlus on arenenud teistsuguseks, kui oli EMTAK 2008 kehtestamisel.
6. Tugistruktuuride sooviks on ekspordistatistika paranemine, millesse peavad tugiüksused ise panustama läbi oma valdkonnas tegutsejate teadlikkuse tõstmise, et milleks on vajalik valdkonna kohta kvaliteetse statistika ja ülevaate omamine.
7. Kohalike omavalitsuste osas oodatakse, et kui haldusreform tõstab nende võimekust, siis kaasataks regionaalsetesse arengutesse rohkem loomemajandust.
8. Loomemajanduse valdkondadel on erinevad tegutsemiseesmärgid, sellest tulenevalt ei tohiks valdkondade hindamisel lähtuda standardsetest valdkonnaülestest kriteeriumitest, vaid rohkem personaalsetest. Kõik valdkonnad ei taotle ärilisi eesmärke, osa on Eestile kuvandit loovad, seetõttu ei saa nende tegevuse tulemuslikkuse mõõdik olla sama, mis kommertsaladel.

Lisa 1.1. Loomemajanduse ettevõtete/asutuste küsitluse ankeet ja küsitlustulemused**1. Mitu aastat on Teie ettevõtte/asutus tegutsenud?**

vastused vahemikus 1-148 aastat

2. Kes on peamiselt Teie ettevõtte/asutuse kliendid? Võib valida mitu vastust! (% vastanutest)

Eraisikud	67
Eraettevõtted	68
Avalik sektor (riik, omavalitsused, avalik-õiguslikud institutsioonid jt)	48

3. Millisesse rühma kuulub Teie loomeettevõtte/asutus praegu ja 3-5 aasta pärast?

Võib valida mitu vastust! (% vastanutest)

PRAEGU

Ärilisi eesmärke taotlev (müügitulu, kasum, turuosa)	76
Teiste ettevõtete turge ja tulu suurendav, turismi toetav	30

Riigile tuntust ja kuvandit loov, välisinvesteeringuid riiki toov, rahvusvahelise äriga seotud	29
Ilma äriliste eesmärkideta, loomingulistel eesmärkidel tegutseja	34

3-5 AASTA PÄRAST

Ärilisi eesmärke taotlev (müügitulu, kasum, turuosa)	79
Teiste ettevõtete turge ja tulu suurendav, turismi toetav	33
Riigile tuntust ja kuvandit loov, välisinvesteeringuid riiki toov, rahvusvahelise äriga seotud	36
Ilma äriliste eesmärkideta, loomingulistel eesmärkidel tegutseja	28
Ei oska öelda	7

4. Milliseks hindate praegu siseriiklikku ja rahvusvahelist nõudlust oma toodetele või teenustele? (% vastanutest)**SISERIIKLIK NÕUDLUS**

Nõudlus on suurem kui suudame pakkuda	18
Nõudlus ja pakkumine on tasakaalus, võrdsed	44
Pakkuda suudaks rohkem kui on nõudlust	38

RAHVUSVAHELINE NÕUDLUS

Nõudlus on suurem kui suudame pakkuda	14
Nõudlus ja pakkumine on tasakaalus, võrdsed	26
Pakkuda suudaks rohkem kui on nõudlust	60

5. Kas Teie ettevõtte/asutus eksportis oma tooteid või teenuseid aastatel 2015-2016? (% vastanutest)

Jah	66
Ei	34

6. Kui Te ei ole eksportinud aastatel 2015-2016, siis palun hinnake, kui tõenäoliselt hakkab Teie ettevõtte/asutus lähema 3-5 aasta jooksul eksportima?

(% vastanutest, kes ei eksportinud aastatel 2015-2016)

Kindlasti	21
Tõenäoliselt jah	13
Tõenäoliselt ei	23
Ei, kindlasti mitte	10
Ei oska öelda	33

7. Kui soovite eksportima hakata, siis millised oleks Teie jaoks kõige olulisemad sihtriigid?

Saksamaa: nimetati 8 korda

Soome: nimetati 7 korda

Rootsi: nimetati 6 korda

Norra: nimetati 4 korda

Põhjamaad (või Skandinaavia), Suurbritannia: nimetati 3 korda

Euroopa, Taani, Läti, Prantsusmaa, Hispaania, Jaapan, Ameerika Ühendriigid: nimetati 2 korda

Lähiriigid, Poola, Holland, Portugal, Itaalia, Iisrael: nimetati 1 kord

8. Keda näete välisriikides peamiste klientidena? Võib valida mitu vastust! (% vastanutest)

Eraisikud 46

Eraettevõtted 63

Avalik sektor (riik, omavalitsused, avalik-õiguslikud institutsioonid jt) 26

Midagi muud: riikideülene veebimüük, edasimüüjad.

9. Palun hinnake, kuivõrd piisavaks Te peate järgmisi riigi poolt toetatavaid tegevusi Teie loomevaldkonnas? Märkige vastused iga rea kohta! (% vastanutest)

	Täiesti piisav	Pigem piisav	Pigem ebapiisav	Täiesti ebapiisav	Ei oska öelda
Erialase hariduse taseme parandamine	16	35	34	9	6
Ettevõtluse ja turunduse alased koolitused	7	61	24	1	7
Ekspordialased koolitused ja ekspordi- võimekuse suurendamine	2	43	29	12	14
Ettevõtlusega alustamise toetamine	12	38	27	7	16
Tegutsevate ettevõtete kasvu toetamine	4	21	41	21	13
Ettevõtetevahelise koostöö toetamine	5	17	42	17	19
Ettevõtetevahelise koostöö toetamine teiste sektorite ja majandusvaldkondadega	3	16	39	19	23
Valdkonna tugistruktuuride, esindus- organisatsioonide ja kompetentsikeskuse arendamine/tugevdamine	4	35	35	12	14
Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse toetused	5	24	31	25	15
Eesti Kultuurkapitali sihtkapitalide toetused	7	23	30	17	23
Kultuuriministeeriumi toetused	5	21	22	21	31
Loomeettevõtete/asutuste töö tunnustamine ja väärtustamine	3	28	32	24	13

Midagi muud: täiendusi ei märgitud.

10. Kas Teie hinnangul on riigi poolt ellu kutsutud loomemajanduse toetusmeetmed aidanud parandada loomeettevõtete majanduslikku edukust? (% vastanutest)

Jah, need on oluliselt ettevõtteid aidanud 17

Need on mõningaid ettevõtteid aidanud 46

Neist pole olnud kasu 13

Ei oska öelda 24

11. Kas Teie ettevõtte/asutus on taotlenud aastatel 2010-2016 EAS-lt toetusi?

Märkige vastused iga rea kohta! (% vastanutest)

	Taotlesime ja saime toetust	Taotlesime, aga ei saanud toetust	Ei taot- lenud	Ei oska öelda, kas taotlesime	Ei tea sellest toetusest
Alustava ettevõtja stardi- ja kasvutoetus (kuni 2013)	7	2	81	3	7
Arendustöötaja kaasamise toetus (kuni 2013)	0	1	81	4	14
Arendusosak	1	0	82	3	14
Ekspordi arendamise toetus (kuni 2013)	2	2	85	5	6
Eksporditurunduse toetus (kuni 2013)	3	1	86	4	6
Ettevõtte arenguprogrammi toetus	1	1	81	4	13
Inkubatsiooni- ja tootearendusvõimaluste väljaarendamise toetus	0	1	81	3	15
Innovatsiooniosak	9	0	76	3	12
Kasvuettevõtja arenguplaani toetus	0	0	81	3	16
Klastrite arendamise toetus	2	0	81	4	13
Kompetentsikeskuste arendamise toetus	1	0	80	4	15
Loomemajanduse inkubatsiooni arendamise toetus	1	0	82	3	14
Loomemajanduse tugistruktuuride arendamise toetus	2	0	81	3	14
Loomemajanduse valdkondades tegutsevate ettevõtete ekspordivõime arendamise toetus	8	1	74	3	14
Loomemajanduse taristu ja tehnoloogilise võimekuse arendamise toetus	2	1	77	3	17
Rahvusvaheliste sündmuste ja konverentside toetus	5	1	78	5	11
Starditoetus	1	2	85	3	9
Teadmiste ja oskuste arendamise toetus (kuni 2013)	1	1	81	4	13
Välismessitoetus (kuni 2013)	2	3	80	4	11

12. Kas Teie ettevõtte/asutus on saanud aastatel 2010-2016 veel toetusi?

Märkige vastused iga rea kohta! (% vastanutest)

	Taotlesime ja saime toetust	Taotlesime, aga ei saanud toetust	Ei taot- lenud	Ei oska öelda, kas taotlesime	Ei tea sellest võima- lusest
Eesti Kultuurkapitali sihtkapitalide toetused	25	9	56	3	7
Kultuuriministeeriumi toetused	22	5	64	2	7
Kohalike omavalitsuste toetused ja abi	18	3	67	2	10
Rahvusvahelised toetused	12	2	75	2	9
Erasponsorlus	20	6	64	3	7

Muu toetus: Töötukassa alustava ettevõtja toetus, PRIA Leader-meede.

13. Kas Teie ettevõtte/asutus on osalenud aastatel 2010-2016 EAS-i poolt toetatud tegevustes?

Märkige vastused iga rea kohta! (% vastanutest)

	Soovisime ja saime osaleda	Soovisime, aga ei saanud osaleda	Ei soovinud osaleda	Ei oska öelda, kas osalesime	Ei tea sellest võimalusest
Loomemajanduse alased seminarid, koolitused	29	4	31	8	28
Loomemajanduse alased õppereisid	8	7	44	4	37
Loomeettevõtjatele suunatud arenguprogrammid	12	6	40	7	35
Loomeettevõtjate ühisturunduse tegevused	10	3	42	9	36
Loomeinkubaatorite ja kiirendite poolt pakutavad teenused alustavatele loomeettevõtjatele	6	4	49	7	34
Loomemajanduse arenduskeskuste poolt pakutavad teenused loome- jt ettevõtjatele	6	6	46	6	36
Loome- ja teiste valdkondade ettevõtjate vahelised arendus- ja koostööprojektid	5	3	45	5	42
Loomemajanduse taristu ja tehnoloogia kasutamine	2	2	48	4	44

Midagi muud: Ajujaht, Ärimentorprogramm.

14. Kui saite aastatel 2010-2016 loomemajanduse toetusi EAS-lt või osalesite EAS-i poolt toetatud tegevustes, siis millised olid Teie hinnangul nende tegevuste mõjud Teie ettevõtte/asutuse jaoks?

Võib valida mitu vastust! (% vastanutest, kes olid saanud EAS-lt tuge)

Konkurentsivõime kasvas (st tuleme paremini turul toime)	36	
Käive (müügitulu) kasvas	23	
Kasum kasvas	18	
Kulud vähenesid	9	
Hakkasime eksportima	11	
Ekspordi müügitulu kasvas	16	
Aitas kaasa uutele turgudele sisenemisele	9	
Ettevõtluse ja ekspordi alane kompetents suurenes (st teadmised, oskused ja kogemus)	38	
Paranes toote/teenuse kvaliteet	29	
Töötajate arv kasvas	14	
Ettevõtte lisandväärtus töötaja kohta kasvas	13	
Kaasasime enam ettevõtteid, partnereid	16	
Kaasasime enam abilisi ja vabatahtlikke	7	
Lisandus kliente	27	
Klientide rahulolu pakutavaga kasvas	14	
Erialane kvalifikatsioon tõusis	21	
Mitte ühtegi ülaltoodust	9	
Ei oska öelda	9	

Midagi muud: suurenes oskusteave, sai küsida kõrgemat hinda, kasvas rahvusvaheline tuntus.

15. Palun hinnake, kui tõenäoliselt vajab Teie ettevõtte/asutus lähema 3-5 aasta jooksul arendustegevusteks toetusi ja tugiteenuseid? (% vastanutest)

Vajame kindlasti	36
Tõenäoliselt vajame	32
Tõenäoliselt ei vaja	15
Ei vaja kindlasti	2
Ei oska öelda	15

16. Milliseid riiklikke toetusi ja tugiteenuseid oleks Teie ettevõtte/asutusel oma tegevuse arendamiseks lähitulevikus kõige enam vaja või mida oleks vaja toetustes muuta? Märkige kuni 3 kõige olulisemat!

Vabad vastused: kajastatud loomemajanduse toetuste mõju alapeatükis.

17. Hinnake palun, kuidas muutub lähema 3-5 aasta jooksul Teie ettevõtte/asutuse toodangu/teenuste maht, töötajate ja klientide arv? (% vastanutest ja keskmine protsentuaalne muutus)

Toodangu/teenuste/teoste/esinemiste vm loomingu väljundi maht (võrreldes käesoleva ajaga)

suureneb	72	keskmiselt ca +57%
jääb samaks	23	
väheneb	5	keskmiselt ca -23%

Töötajate arv (võrreldes käesoleva ajaga)

suureneb	48	keskmiselt ca +41%
jääb samaks	48	
väheneb	4	keskmiselt ca -28%

Klientide arv (võrreldes käesoleva ajaga)

suureneb	65	keskmiselt ca +48%
jääb samaks	31	
väheneb	4	keskmiselt ca -20%

18. Millised on Teie hinnangul Teie loomevaldkonna peamised sisemised tugevused ja nõrkused ning millistes välistes tegurites (keskkonnas, ühiskonnas) näete olulisemaid arenguvõimalusi või ohte valdkonnale? Märkige igas rühmas kuni 3 kõige olulisemat!

Valdkonna sisemised tugevused

Valdkonna sisemised nõrkused

Välised tegurid, milles näete arenguvõimalusi valdkonnale

Välised tegurid, milles näete ohte valdkonnale

Vabad vastused (4 rühma): võetud arvesse valdkondlikes peatükkides.

19. Mis tegurid takistavad praegu Teie ettevõtte arengut? (% vastanutest)

	Väga oluline	Mõnevõrra oluline	Ei ole oluline
Nõudluse nappus	24	44	32
Kvalifitseeritud tööjõu nappus	41	36	23
Liialt kõrged tööjõumaksud	67	26	7
Riigi heitlik maksupoliitika	64	19	17
Kapitali raske kättesaadavus	34	39	27
Riigipoolse finantseerimise väiksus ja prognoosimatus	46	32	22
Enda ettevõtlusoskuste piiratus	15	55	30

Midagi muud: ekspordialase spetsiifilise info puudus, rahvusvahelise brändiehitamise olematu tugi, tootmisbaaside vähesus ja kehv kvaliteet, kõlvatu konkurents (ei keskenduta tulu teenimisele, vaid projektieesmärkide näilisele täitmisele), ebavõrdsed võimalused valdkonna riigi- ja erainstitutsioonide vahel, arenguhüppeks vajalike tegevuste sildamiseks vajalike finantsmehhanismide puudulikkus (pangad ei usalda ja riigipoolsed mehhanismid eeldavad muuhulgas mahukat omavahendite kasutamist, mistõttu satub senine tegevus tugeva surve alla).

Muud tähelepanekud, head ettepanekud ja soovitused Teie ettevõtte/asutuse ja valdkonna arengu toetamiseks (mis võiks olla paremini).

Vabad vastused: võetud arvesse valdkondlikes peatükkides.

Lisa 1.2. Loomemajanduse tugistruktuuride küsitluse ankeet ja küsitlustulemused**1. Mitu aastat on Teie arenduskeskus, inkubaator vm tugiüksus tegutsenud?**

vastused vahemikus 0-75 aastat

2. Teie keskuse/tugiüksuse töötajate arv 2016. aasta lõpu seisuga?

vastused vahemikus 0-25 töötajat

3. Kui suur oli Teie tugiüksuse müügitulu/tulu (eurodes) 2016. aastal?

vastused vahemikus 0- 480 tuh eurot

4. Kui mõjusaks Te hindate oma tegevust valdkonna tugiüksusena? (% vastanutest)

Väga oluline	81
Keskmine	0
Vähene	13
Ei oska öelda	6

4A. Palun kirjeldage, milles seisnes mõju/mõjus? %

Vabad vastused: kajastatud loomemajanduse toetuste mõju alapeatükis.

5. Kui suur osa Teie keskuse/tugiüksuse tuludest tuli 2016. aastal toetustest ja kui palju teenisite omatuluna?

Eesti riigi toetusena	vastused vahemikus 0-100%
Kohaliku omavalitsuse toetusena	vastused vahemikus 0-100%
Välisriikide ja -projektide toetusena	vastused vahemikus 0-60%
Omatuluna	vastused vahemikus 0-100%
Muud toetuse allikad: sponsorlus	

6. Kas Teie keskus/tugiüksus jälgib Teilt tuge saanute (nn kasusaajate) edasist arengut?

Mitme vastuse võimalus! (% vastanutest)

Jah, kogume infot nende majandusnäitajate kohta	50
Jah, jälgime muul moel	69
Ei oma ülevaadet toetuse/teenuse järgsest arengust	19

7. Kas omate ülevaadet oma valdkonna statistikast (ettevõtte arv, töötajate arv, müügitulu, kasum jne)? (% vastanutest)

Jah, omame	50
Ei oma	6
Ei oma, aga kavandame statistika loomist/kogumise käivitamist	44

8. Kuidas on Teie keskuse/tugiüksuse tegevus mõjutanud aastatel 2010-2016 Teie valdkonna ja/või sihtgrupi loomeettevõtete arengut? Märkige vastused iga rea kohta! (% vastanutest)

	On suurenenud	On jäänud samaks	On vähenenud	Ei oska öelda
Ettevõtete müügitulu	44	0	0	56
Ettevõtete kasumlikkus	38	0	0	62
Uute ettevõtete lisandumine	50	13	0	37
Ettevõtete konkurentsivõime (toimetulek turul)	56	6	0	38
Eksportööride arv	63	6	0	31
Olemasolevate eksportööride ekspordi müügitulu	50	0	0	50
Uutele turgudele sisenemine	63	0	0	37
Ettevõtluse ja ekspordi alane kompetents (st teadmised, oskused ja kogemus)	69	0	0	31
Ettevõtete investeringud	25	19	0	56
Ettevõtete (asutuste) toodete/teenuste kvaliteet	50	13	0	37
Innovatsioon ja toote/teenuse arendus ettevõtetes	50	6	0	44
Töötajate/hõivatute arv	31	25	0	44
Valdkonnasisene koostöö	75	6	0	19
Koostöö teiste majandussektoritega (tööstus, turism, toitlustus, IT jm)	31	19	0	50
Valdkonna ja/või sihtgrupi rahulolu pakutavate riiklike toetuste ja tugiteenustega	25	25	6	44
Kasu saanud loomeettevõtete arv EAS-i poolt toetatud tegevustes	56	6	0	38
Loomeinimeste erialane kvalifikatsioon	63	6	0	31

Midagi muud: kontaktvõrgustike loomine.

9. Kuidas hindate oma keskuse/tugiüksuse koostööd loomeettevõtluse arendamisel järgmiste partneritega? (% vastanutest)

	Väga	Hea hea	Rahul- dav	Vähene	Puu- dub	Ei oska öelda
Kultuuriministeerium	13	47	13	13	7	7
Teised ministeeriumid	0	34	7	33	13	13
Eesti Kultuurkapital	13	13	13	7	34	20
Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus	13	54	13	13	0	7
Kohalik omavalitsus	20	7	13	27	27	6
Valdkonna äriettevõtted (sh füüsilisest isikust ettevõtjad)	40	40	7	7	0	6
Valdkonnas mitteärilistel eesmärkidel tegutsevad ühingud ja loovisikud	27	53	0	7	0	13
Valdkonna esindusorganisatsioonid ja liidud	33	40	7	13	0	7
Valdkonna sidusettevõtted, -ühingud	29	50	0	7	7	7
Teiste loomevaldkondade arenduskeskused	20	47	13	13	0	7
Äriettevõtted muudest majandussektoritest (tööstus, turism, toitlustus, IT jm)	7	33	13	27	7	13
EAS-i ettevõtlus/arenduskeskused ja inkubaatorid, mis ei ole spetsialiseerunud loomemajandusele	0	20	13	7	40	20
Haridusasutused (koolid, kõrgkoolid)	20	40	20	7	7	6
Finantssektori institutsioonid	13	20	13	20	27	7

Midagi muud: väga hea koostöö rahvusvaheliste organisatsioonide ja võrgustikega.

10. Milliseid oma keskuse/tugiüksuse poolt viimaste aastate jooksul ettevõtjatele pakutud teenuseid hindate valdkonnale kõige kasulikumaks ja milles kasu seisnes?

Vabad vastused: kajastatud loomemajanduse toetuste mõju alapeatükis.

11. Palun hinnake, kuivõrd piisavaks Te peate viimaste aastate jooksul riigi toetusel tehtud loomemajandust arendavaid tegevusi? Märkige vastused iga rea kohta! (% vastanutest)

	Täiesti piisav	Pigem piisav	Pigem ebapiisav	Täiesti ebapiisav	Ei oska öelda
Erialased täiendkoolitused	0	19	50	12	19
Ettevõtluse ja turunduse alased koolitused (eesmärgiga suuta iseseisvalt tulu teenida)	0	25	31	13	31
Ekspordivõimekuse toetamine ja ekspordi- alased koolitused	0	31	37	13	19
Ettevõtlusega alustamise toetamine	6	19	19	6	50
Tegutsevate ettevõtete kasvu toetamine	0	25	31	19	25
Ettevõtetevahelise koostöö toetamine vald- konna siseselt ja teiste loomevaldkondadega	0	31	25	13	31
Ettevõtetevahelise koostöö toetamine teiste sektorite ja majandusvaldkondadega	0	6	25	44	25
Valdkonna tugistruktuuride arendamine/ tugevdamine	0	38	31	19	12
Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse toetused	13	56	12	13	6
Eesti Kultuurkapitali sihtkapitalide toetused	6	31	19	6	38
Kultuuriministeeriumi toetused	0	13	37	13	37
Muu riigipoolne rahastamine	0	7	0	43	50
Kohalike omavalitsuste toetused ja abi	6	6	32	25	31
Teie kaasatus valdkonda puutuvate otsuste tegemisse	13	38	37	6	6
Loomeettevõtjate töö tunnustamine ja väärtustamine	0	31	31	19	19
Midagi muud: vajalik on riikliku toetuste süsteemi valdkondadeülene tervikvaade, ettevõtete toetuste süsteemi tuleks kaasata vaid tugevad tugikeskused.					

12. Milliseid toetusi oleks Teie keskusel/tugiüksusel ja loomeettevõtjatel lähitulevikus kõige enam vaja? (% vastanutest)

	Vajaks kindlasti	Tõenäoliselt vajaks	Tõenäoliselt ei vajaks	Ei vaja kindlasti	Ei oska öelda
Turuarenduse toetus	44	38	6	0	12
Tootearenduse toetus	50	37	13	0	0
Strateegia ja ärimudeli arendamise toetus	31	50	19	0	0
Innovatsiooni toetus	31	44	19	0	6
Klastrite arendamise toetus	25	38	31	6	0
Kompetentsikeskuste arendamise toetus	38	13	37	6	6
Loomemajanduse inkubatsiooni arendamise toetus	31	44	19	0	6
Loomemajanduse tugistruktuuride arendamise toetus	62	25	13	0	0
Loomemajanduse ettevõtete Ekspordivõime arendamise toetus	75	25	0	0	0

Loomemajanduse taristu ja tehnoloogilise võimekuse arendamise toetus	50	31	13	0	6
Rahvusvaheliste sündmuste ja konverentside toetus	75	13	12	0	0
Starditoetus	44	38	6	0	12

Midagi muud: baasrahastus, tagasimakse fond, täiendkoolitus (nt meistriklasside toetamine), teiste valdkondadega tugevama sidususe toetamine.

13. Millised on Teie hinnangul Teie loomevaldkonna ja/või sihtgrupi peamised sisemised tugevused ja nõrkused ning millistes välistes tegurites (keskkonnas, ühiskonnas) näete olulisemaid arenguvõimalusi või ohte? Märkige igas rühmas kuni 3 kõige olulisemat!

Sisemised tugevused

Sisemised nõrkused

Välised tegurid, milles näete arenguvõimalusi

Välised tegurid, milles näete ohte

Vabad vastused (4 rühma): võetud arvesse valdkondlikes peatükkides.

14. Millised tegurid takistavad Teie keskuse/tugiüksuse tööd käesoleval ajal kõige enam?

Vabad vastused: kajastatud loomemajanduse toetuste mõju alapeatükis.

15. On põhjust eeldada, et riigi otsene toetus loomemajanduse tugiüksustele tulevikus väheneb. Kuidas see mõjutab Teie keskust/tugiüksust? (% vastanutest)

See ei tekita tegevusele takistusi	27
Tõenäoliselt tekivad probleemid	53
Keskus/tugiüksus ei jää püsima	20
Ei oska öelda	0

16. Kuidas Te hindate oma keskuse/tugiüksuse tulevikuplaane, millele kavatsete lähema 3-5 aasta jooksul pöörata peatahelepanu? (% vastanutest)

Koolituste, seminaride korraldamine	80
Valdkonna kohta info kogumine	60
Ettevõtjate välisturgudele aitamine	80
Ettevõtjate tootearenduse toetamine	40
Ettevõtjate ettevõtlusoskuste (sh müügi oskuste) parendamine	50

Midagi muud: koostöövõimaluste arendamine (nt haridusasutustega, teiste valdkondade organisatsioonidega) siseriiklikult ja rahvusvaheliselt (sh investeringute suurendamise eesmärgil).

Muud tähelepanekud, head ettepanekud ja soovitused Teie keskuse/tugiüksuse ja valdkonna arengu toetamiseks (mis võiks olla paremini).

Vabad vastused: kajastatud loomemajanduse toetuste mõju alapeatükis ning võetud arvesse valdkondlikes peatükkides.